

De doop: beknelling of bevrijding?!

*Onderzoek naar de verschillende visies op de kinderdoop
binnen het reformatorisch onderwijs.*

CHE eindscriptie GL
Opgesteld door: Hans Wiersma
120688

Inhoudsopgave

1. De plaats van de doop binnen de reformatorische gezindte	1
Hoofdstuk 1	De doop in het Nieuwe Testament 6
Hoofdstuk 2	De doop de eeuwen door 12
Hoofdstuk 3	De doop binnen de reformatorische gezindte 22
Hoofdstuk 4	Conclusies kennisgericht onderzoek 30
2. De plaats van de doop binnen het reformatorisch onderwijs	34
Hoofdstuk 5	Docenten enquête 35
	Leerling enquête 47
3. Conclusies	
Hoofdstuk 6	eindconclusies kennis en praktijkgericht onderzoek 58
4. Aanbevelingen	 65
Samenvatting	 67
5. Literatuurlijst	 68
6. Bijlagen	
1. Interview dhr. Büdgen	 70
2. Blog	 72
3. Procesverslag	 73
4. Feedbackformulier opdrachtgever	 75
5. Beoordelingsformulier praktijkbegeleider	 76
6. Zelfevaluatie	 81
7. Checklist	 85

Voorwoord:

In de afgelopen maanden heb ik hard gewerkt om dit resultaat neer te zetten. Het onderwerp van mijn onderzoek heeft mij altijd al geïnteresseerd. Mede omdat ik ook zelf werkzaam ben geweest op de Gomarus Scholengemeenschap waar mijn onderzoek heeft plaatsgevonden. Momenteel werk ik nog steeds binnen het reformatorisch onderwijs. Ik heb van binnenuit (als lid van de sectie godsdienst) de gevoeligheid van dit onderwerp meegekregen, omdat de kinderdoop niet los is te zien van andere geloofsopvattingen.

Het heeft me meer werk en tijd gekost dan ik had gedacht, maar daarnaast ook veel voldoening. Het is voor zover ik weet het eerste onderzoek over de doop binnen het reformatorische onderwijs. Daarom valt er nog veel over te schrijven en is meer onderzoek nodig rondom diverse facetten van de kinderdoop binnen het reformatorisch onderwijs. Ik hoop dat mijn onderzoeksverslag een aanzet kan en mag zijn om dit gevoelige onderwerp bespreekbaar te maken..

Veel leesplezier.

Gecombineerd onderzoek kennis en praktijkonderzoek

Aanleiding voor dit onderzoek is de verlegenheid bij de directie van het Gomarus Scholengemeenschap hoe men moet omgaan met ouders die zichzelf laten overdopen. Daarnaast is ook een opmerking van dhr. Büdgen (voorzitter Raad van Bestuur van het Wartburg college te Rotterdam) van belang, die in een interview in het Reformatorisch Dagblad uitsprak dat het van cruciaal belang is om de leerlingen te leren hun doop te verstaan.

Dit bracht mij tot de hypothese dat het lastig is om in het reformatorisch onderwijs de leerlingen hun doop te leren verstaan, omdat over de betekenis van de doop verschillend wordt gedacht.

In mijn onderzoek wil ik helder krijgen welke waarde docenten en leerlingen binnen het Gomarus Scholengemeenschap hechten aan de kinderdoop.

Dat bracht mij tot de volgende deelvragen om de hoofdvraag helder te krijgen:

1. Welke verschillende theologische visies over de kinderdoop bestaan er binnen de reformatorische kerken waartoe de achterban van de Gomarus Scholengemeenschap behoort? Immers de Gomarus Scholengemeenschap is een reformatorische school en daardoor gebonden aan de grondslag van deze kerken.
2. Welke theologische visies over de doop hangen docenten op het Gomarus Scholengemeenschap aan? Komt hun visie overeen met de visie van kerkgenootschap waartoe ze behoren? Welke betekenis heeft de kinderdoop in hun leven? Welke waarde kennen ze er aan toe, hoe cruciaal is dit voor hen?
3. Welke theologische visies over de doop hangen leerlingen op het Gomarus Scholengemeenschap aan? Komt hun visie overeen met de visie van kerkgenootschap waartoe ze behoren? Welke betekenis heeft de kinderdoop in hun leven? Welke waarde kennen ze er aan toe, hoe cruciaal is dit voor hen?
4. Hoe denken leerlingen over de overdoop, zoals dat steeds meer plaatsvindt binnen reformatorisch Nederland? De docenten heb ik hier niet naar gevraagd omdat dit onderwerp met name onder docenten gevoelig ligt. Een afwijkende visie kan reden zijn tot ontslag en hoe eerlijk zou men dergelijke vraag daarom beantwoorden?
5. Zijn de verschillen in theologische visie op de kinderdoop zo groot dat het belemmerend werkt om deze in het onderwijs ter sprake te brengen?
6. Is het mogelijk en wenselijk om binnen het Gomarus Scholengemeenschap tot een éénduidige doopvisie te komen.

In het literatuuronderzoek (hoofdstuk 1 t/m 4) wil ik mij begrenzen om zo mijn onderzoeksvraag helder te houden. Allereerst zal ik alleen de verschillende visies op de kinderdoop bespreken die onder de docenten en leerlingen binnen het reformatorisch onderwijs bestaan. Ik zal niet ingaan op de vraag welke doop nu Bijbels is: de kinderdoop of

de volwassendoop. Deze vraag is voor ons onderzoek niet relevant, omdat men binnen de reformatorische gezindte, hoe verschillend men ook mag denken over de kinderdoop, alleen de doop op belijdenis accepteren bij diegenen die niet als kind gedoopt zijn.

Een tweede begrenzing die ik wil aanbrengen in mijn onderzoek is dat ik me vooral zal richten op de doopvisie binnen de Hervormde Kerk (PKN), de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten(in Ned).

De reden daarvoor is de volgende: Nagenoeg alle leerlingen en alle docenten behoren tot de gereformeerde gezindte. Dat zijn die groep christenen die zich nauw verbonden voelen met de Reformatie en de Nadere Reformatie en zich in hun belijden vasthouden aan de drie formulieren van Enigheid.

De volgende kerkgenootschappen worden tot de reformatorische gezindte gerekend:

- Gereformeerde Gemeenten
- Oud Gereformeerde Gemeenten
- Gereformeerde Gemeenten in Nederland
- Christelijke Gereformeerde Kerken (met name zij die zich rekenen tot “Bewaar het Pand”)
- Hersteld Hervormde Kerk
- Protestantse Kerk Nederland (met name Gereformeerde Bond en enkele gemeenten ter rechterzijde daarvan)
- Hiernaast bestaan er een aantal vrije groeperingen en onafhankelijke gemeenten, maar die zijn te verwaarlozen vanwege hun geringe aantal.

Men kan drie doopvisies onderscheiden binnen de hierboven genoemde kerkgenootschappen.

1. De doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten. Deze visie komt je ook tegen binnen de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten. Ds. G.H. Kersten is verantwoordelijk voor deze doopvisie.
2. De doopvisie van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deze doopvisie komt je ook tegen in de Hersteld Hervormde Kerk. Het is vooral de drieverbondenleer die een bepaalde kijk op de doop geeft.
3. De doopvisie binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Dit kerkgenootschap is een heel breed kerkgenootschap. Ik richt me vooral op de Gereformeerde Bond.

Ik maak deze begrenzing omdat men binnen de andere kerkgenootschappen en gemeenten geen afwijkende visie heeft op de kinderdoop. De Hersteld Hervormde Kerk is een kerkgenootschap dat nog maar bestaat vanaf het jaar 2004 en heeft nog geen duidelijke koers wat betreft de doopvisie.

Hoofdstuk 1 De Doop in het Nieuwe Testament

H.1.1 De woorden dopen en doop.¹

Het woord dat in het Nieuwe Testament voor dopen wordt gebruikt is het Griekse woord *'baptizo'*. Dit woord dat ook in de Septuaginta wordt gebruikt betekent 'onderdompelen, te gronde richten (door het verdrinken van een mens of laten zinken van een schip).² Hoewel het in principe een seculier woord is, heeft het ook al in de Griekse vertaling van het Oude Testament een duidelijke religieuze betekenis, omdat dit woord gebruik wordt voor het wassen om ritueel rein te worden. We lezen dit bijvoorbeeld in de geschiedenis van Naäman in 2 Koningen 5 vers 14.

In het Nieuwe Testament krijgt het woord zijn huidige betekenis. Ook de letterlijke betekenis (ten gronde richten) krijgt een religieuze betekenis wanneer iemand ondergedompeld wordt. Dit staat symbool voor het afleggen van de vuilheid , het vergaan van de oude mens.

Het woord *'baptisma'* is het woord dat in het Nieuwe Testament gebruikt wordt voor de doop. Dit woord kende men in religieuze zin niet in de toenmalige Griekse wereld.

H1.2. De proselietendoop en de doop van Johannes de Doper

In het begin van onze jaartelling kwam de zogenoemde proselietendoop voor. "Een proseliet moest deze doop ondergaan om van het heidendom over te gaan naar het jodendom. Men beriep zich hierbij op Numeri 15:15. Vreemdelingen moesten gedoopt worden omdat de joden ook gedoopt waren. Men nam namelijk aan dat ook Israël voor het ontvangen van de wet bij de Sinaï een doop had ondergaan. Men concludeerde deze doop op grond van Exodus 24: 8 waar wordt gesproken over 'besprenging met het bloed".³

De doop van Johannes de Doper heeft een heel duidelijk eschatologisch karakter. Hij riep op tot bekering en zijn doop is dan ook wel te omschrijven als een doop van de bekering tot vergeving van zonden. Toch gaf Johannes zelf aan dat hij waste met water, terwijl Hij die na hem komen zou, zou dopen met de Heilige Geest. Dat gaf de beperkte waarde aan van deze doop.

Er liggen duidelijke lijnen tussen de doop van Johannes de Doper en de christelijke doop. Zoals de doop van Johannes was betrokken op Christus, zo is de christelijke doop dat ook. De doop van Johannes keek uit naar de vervulling door Jezus, de christelijke doop mag terugzien op de vervulling door Jezus.

In Johannes 3: 22 en Johannes 4: 1 is er ook sprake van dopen door de discipelen van Jezus. Dit is echter niet gelijk te stellen met de christelijke doop. Het bevel tot die doop werd pas gegeven in Matth.28: 19, na Jezus sterven en opstanding.

H1.3 De betekenis van de besnijdenis voor het verstaan van de christelijke doop

Er liggen directe lijnen van de besnijdenis naar de doop. Daarom wordt de doop binnen de reformatorische geloofsbelijdenissen als de vervulling van de besnijdenis gezien. Zonder de doop zou de besnijdenis ook incompleet zijn. Heel de besnijdenis vraagt om vervulling van een nieuwe bedeling. In de christelijke doop is de besnijdenis dan ook afgerond.

We lezen dat God de besnijdenis aan Abraham heeft bevolen in het kader van het verbond dat God met hem sluit. Besnijdenis en verbond horen dan ook vanaf dat moment bij elkaar. God zelf noemt in Genesis 17: 11 de besnijdenis het teken van het verbond. Het niet besnijden stond dan ook gelijk als het verbreken van het verbond.

¹ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; Rondom het Doopvont; blz.9; de Groot- Goudriaan;1983

² Colin Brown (ed.), New International Dictionary of New Testament Theology, Paternoster Press Carlisle 1986, vol. I, pag. 144 vlgg.

³ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; Rondom het Doopvont; blz.20; de Groot- Goudriaan;1983

Door de besnijdenis maakte de Israëliet deel uit van het verbond, maar dat was als zodanig niet voldoende om te delen in de zegen van het verbond. Vooral de profeten in het Oude Testament hebben hierop gehamerd. Het gaat immers om de besnijdenis van het hart.

(Jeremia 4: 4) Dat de besnijdenis niet alleen voor het volk van Israël gold, lezen we al in de instelling van de besnijdenis. Ook de vreemdelingen moesten besneden worden.

Paulus brengt in Colossenzen 2: 11,12 de verhouding tussen de doop en de besnijdenis expliciet ter sprake. Hij wijst naar de doop als verbondsteken en geeft aan dat de besnijdenis niet meer voltrokken hoeft te worden. Dit zou een miskenning van de volheid in Christus zijn. De besnijdenis wees namelijk steeds heen naar een beter verbond. Vanaf de vroege kerk heeft men in doop in de lijn gezien van de besnijdenis.

1.4 De doop omschreven in het Nieuwe Testament

In het Nieuwe Testament zijn een aantal Bijbelgedeelten te vinden die hebben bijgedragen aan de vorming van het standpunt van de kinderdoop. Deze gedeelten worden binnen de reformatorische gezindte aangehaald om aan te tonen dat de kinderdoop volop Bijbels is.

We dienen wel te beseffen dat zowel in de evangeliën als in de brieven van Paulus, of waar dan ook in het Nieuwe Testament geen duidelijke systematische uiteenzetting van de doop wordt gegeven. Steeds vinden we in de evangeliën en in de verschillende brieven aspecten van de doop omschreven die ons een redelijk totaalbeeld geven. Het is daarom raadzaam om niet één bepaalde Bijbeltekst los te analyseren, maar deze steeds goed in de context te plaatsen en ze af te zetten tegen anderen Bijbelteksten

Zowel in **Mattheus 28: 19** als in **Markus 16: 16** lezen we het bevel om heen te gaan en alle volken tot Zijn discipelen te maken, hen dopende in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Dit bevel staat bekend als het zendingsbevel.

In **Handelingen 2: 38** roept Petrus op tot bekering en verbindt ook net als Jezus hieraan de oproep om zich te laten dopen. Handelingen 2 handelt over de uitstorting van de Heilige Geest en wordt wel gezien als het beginpunt van de nieuwtestamentische kerk. Vanaf het begin van de kerk zou dan de doop dus bediend zijn.

Handelingen 8: 12,13 en 16 In deze geschiedenis lezen we ook over de doop van mensen in de stad Samaria. Maar alhoewel ze gedoopt waren (vers 16), bleken ze nog niet de Geest te hebben ontvangen. Wanneer de doop dus een bevestiging van het geloof was geweest, had na de komst van Petrus en Johannes de doop opnieuw hebben moeten plaatsvinden. Hier lezen we niet van. Deze mensen waren gedoopt maar deelden nog niet in de Geest.

Handelingen 10: 47-48

Er zijn veel parallellen tussen Handelingen 2 en Handelingen 10. Nu voor de heidenen de heilstijd is aangebroken, mochten ook heidenen gedoopt worden. Beide gedeelten in Handelingen spreken echter op verschillende wijze over de doop en het ontvangen van de Geest. Daarom is het lastig is om die verhouding als het ware in een soort systeem te plaatsen.

In **Handelingen 19: 1 t/m 8** lezen we de geschiedenis dat Paulus in Efeze enkele mannen tegenkomt die wel gedoopt zijn, maar nog niet de Heilige Geest hebben ontvangen. Het blijkt hier te gaan om mannen die gedoopt zijn met doop van Johannes de Doper. De heilshistorische voortgang van de uitstorting van de Geest heeft tot gevolg dat de doop van Johannes zijn voortgang heeft in de christelijke doop. Anders gezegd, de christelijke doop, markeert de overgang van de oude naar de nieuwe bedeling. Blijkbaar was dit zo belangrijk dat Paulus ze opnieuw doopt en nu in de naam van Jezus. Daarna ontvangen deze mannen de Heilige Geest. Tegen de gedachte dat na het ontvangen van de doop van Johannes de christelijke doop dus ook nog ontvangen moest worden, wordt wel ingebracht dat dit slechts een uitzondering was.

Romeinen 6: 3 en 4

In vers 3 wordt het gedoopt zijn in de naam van Christus Jezus gekarakteriseerd als een gedoopt zijn in Zijn dood. Jezus is niet alleen gestorven maar ook begraven (vers 4). Zo rekent Hij radicaal af met de zonde. Maar Hij is ook opgewekt uit de dood. Zo wordt aan ons als gelovigen in de doop op een sacramentele wijze de overwinning op de zonde geschonken. Wij zien onze zonden door Hem in de dood gaan, maar mogen ook door Hem leven in een vernieuwd leven. Het is dan ook belangrijk dat we in het geloof toe-eigenen wat de doop ons voorhoudt.

In **1 Korinthe 6: 11** komen we nog een aspect van de doop tegen. In dit vers wordt gesproken over het 'zich afwassen'. Hier kan moeilijk aan iets anders gedacht worden dan de doop. Dit afwassen in de doop wordt in dit vers nog verduidelijkt door de uitdrukkingen geheiligd zijn en gerechtvaardigd zijn. Paulus roept de gemeente op om hun doop te leren verstaan. Dit houdt in dat ze het geheim van het in Christus gestorven zijn en het met Christus opgewekt zijn ook daadwerkelijk leren begrijpen.

In **1 Korinthe 10: 1,2** blijkt dat er in de gemeente van Korinthe een verkeerde visie op het heil was en daardoor een verkeerde visie op de doop en het avondmaal. Er heerste in de gemeente de opvatting dat zij het einddoel van het geloofsleven al hadden bereikt. Ze hadden de gebrokenheid van de zonde en de wereld achter zich gelaten. Daarom hadden ze ook geen belangstelling meer voor het kruis, zoals we in het eerste hoofdstuk van deze Korinthebrief kunnen lezen.

Deze verkeerde visie op het heil had in de gemeente van Korinthe ook zijn gevolgen voor de visie op de doop en het avondmaal. Dat gold niet alleen toen, maar gaat ook vandaag de dag nog op. De visie op het heil staat altijd in nauw verband met de visie op de doop. In de gemeente van Korinthe vonden ze het lastig om de sacramenten van doop en avondmaal te zien als sacramenten ter versterking van je geloof in de strijd van het leven. Men meende immers dat deze strijd allang te boven was en men zag daarom doop en avondmaal meer als een soort magische garantie.

In **Galaten 3: 27** heeft Paulus het over de doop als het 'zich bekleden met Christus'. Deze uitspraak heeft alles te maken met het punt wat Paulus wil maken in deze gemeente en die heel goed wordt samengevat in Galaten 2: 16. Je wordt niet gerechtvaardigd door de werken van de wet, maar alleen door het geloof in Christus Jezus. Het gedoopt zijn in vers 27 betekent ook hier het gesteld zijn onder de zeggenschap van Christus en zo verbonden zijn aan Christus. De doop krijgt zijn inhoud niet door menselijke inspanning, maar door de verdienste van Christus Jezus aan het kruis en door de opstanding uit de doden.

In **Kolossenzen 2: 11** wordt gesproken over 'het besneden zijn in Christus'. Deze besnijdenis is niet met handen gemaakt, maar ligt in het verzoenend werk van de Christus Jezus. Dit verzoenend werk heeft dus een teruggaande lijn, namelijk die van de besnijdenis en een voortgaande lijn, namelijk die van de doop. De 'besnijdenis van Christus' geeft de overgang aan van besnijdenis naar de doop.

1.5 De doorgaande lijn

Een opvallend gegeven is dat in de hierboven genoemde teksten en contexten rondom de doop alles draait om het vervullend werk van Jezus Christus aan het kruis en Zijn opstanding uit de dood. Dit handelen van God plaatst alles heilshistorisch in een nieuw perspectief. De doop is daarom niet zo maar een voortzetting van de besnijdenis, maar in de doop zit het element van de vervulling.

Een tweede lijn die zichtbaar wordt, is dat de doop als middel niet automatisch je in het heil van Christus doet delen. Het heeft van zichzelf geen magische kracht, maar moet door geloof en levensvernieuwing zichtbaar worden in het leven van de gelovige. De doop laat je zien wat je in Christus allemaal wordt toegezegd.

1.6 Aanwijzingen voor de kinderdoop in het Nieuwe Testament

In voorgaande paragrafen heb ik verschillende Bijbelgedeelten genoemd die worden aangehaald om de doop te legitimeren. Maar dit zegt nog niet direct iets over het dopen aan kleine kinderen. Welke standpunten en aanwijzingen in de Bijbel legitimeren de kinderdoop? Nergens in het Nieuwe Testament wordt heel expliciet gesproken over een doopbediening aan kinderen. Dit is niet verwonderlijk omdat we in het Nieuwe Testament een zendingssituatie aantreffen. Iemand werd pas gedoopt als hij of zij vanuit het heidendom of jodendom Christus ging volgen.

Ook het niet expliciet noemen van de kinderdoop sluit niet definitief uit dat dit niet in de tijd van het Nieuwe Testament gebeurde. Bepaalde geschiedenissen uit het Nieuwe Testament pleiten er wel degelijk voor om aan te nemen dat de kinderdoop ook al plaatsvond in de Nieuwtestamentische tijd.

1.6.1 Eenheid van doop en besnijdenis

Het goed recht van de kinderdoop berust niet op een specifiek bevel in het Nieuwe Testament, omdat het reeds in het Oude Testament te vinden is! Besnijdenis en doop betekenen en verzegelen dezelfde geestelijke belofte, Gods gunst, de vergeving der zonden en de doding van het vlees, en zij hebben beide hetzelfde fundament, nl. Christus. De kracht van beide tekenen is gelegen in Gods belofte. Ook de afgebeelde zaak is een en dezelfde, namelijk de wedergeboorte.

Johannes Calvijn onderstreept dit:

*"Daarom is er in 't geheel geen verschil in de inwendige verborgenheid, waaruit de gehele kracht en eigenaardigheid der sacramenten moet beoordeeld worden. De ongelijkheid, die overblijft, is gelegen in de uiterlijke ceremonie, die het geringste deel is, daar het voornaamste deel aan de belofte en de betekende zaak hangt"*⁴

Omdat nu de kleine kinderen onder het oude verbond ook deel hadden aan de belofte en aan de afgebeelde zaak en omdat het aloude verbond vast en zeker blijft in het nieuwe verbond, moeten de kleine kinderen het teken van de doop ontvangen. De nadruk ligt op "moeten". Calvijn spreekt uit, dat de doop "hun verschuldigd is" ⁵

1.6.2 'Hij en zijn huis'

Op meerdere plekken in het Nieuwe Testament wordt gesproken over het dopen van iemand met zijn huis. Dit lezen we na de doop van Cornelius (Hand.10), maar ook bij de geschiedenis van Lydia de purperverkoopster en bij de cipier in Fillippi (Hand. 16) Dit houdt in dat zowel kinderen als knechten, een ieder die tot het huisgezin behoorde, gedoopt werden. Veelal wordt er ook op gewezen dat kinderen in de tijd van de Bijbel in de ouders inbegrepen waren. Dit punt is voor kinderdopers een heel wezenlijk punt. Johannes Calvijn noemt dit punt ook in zijn Institutie.(Inst. IV, 16)

Het vierde argument ontleent Calvijn aan de zgn. "huis-teksten". De tegenwerping wordt immers wel gemaakt, toentertijd en nu nog wel, dat men nergens in het N.T. vindt, dat de apostelen een klein kind gedoopt hebben. Calvijn reageert hierop met te zeggen, dat, ook al wordt zulks niet met name verhaald, de kleine kinderen toch ook aan de andere kant niet uitgesloten worden, zo dikwijls vermeld wordt, dat een huisgezin gedoopt wordt. Men kan hierbij nog opmerken, dat het Bijbelse denken niet uitgaat van het individu, maar van het geheel, van het collectief. Het "gij en uw huis" en het "ik en mijn huis" bepalen wat er in het O.T. in het N.T. gesproken wordt. Cornelius, de hoofdman van Caesarea, is met zijn hele huis een vereerder van God (Hand.10:2). Na Petrus' prediking valt de Heilige Geest op allen, die het woord hoorden. Zij worden gedoopt in de naam van Jezus. Lydia, de

⁴ Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 3; den Hertog BV; 2009

⁵ Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 5; den Hertog BV; 2009

purperverkoopster in Filippi, wordt gedoopt "en haar huis" (Hand.16:15). De cipier van Filippi laat zich dopen "en al de zijnen", omdat hij "met zijn gehele huis" tot het geloof in God gekomen was (Hand. 16 : 33v.). Dit collectieve denken bepaalde ook het overkomen van heidenen naar het Jodendom. De proselietendoop -een van de drie voorwaarden om in de joodse gemeenschap te kunnen worden ingelijfd - werd niet alleen door de groten, maar door de kleinen ondergaan, wanneer een huisgezin tot het Jodendom overging.⁶

1.6.3 Het zegenen door Jezus van de kinderen

Hoewel het bevel tot de doop nog niet gegeven was, had Jezus oog voor kinderen en lezen we hoe Hij hen zegende.

In een verklaring van Lukas 18: 15-17 wijst dr. J.P. Versteeg⁷ er op dat gesproken wordt over 'zuigelingen' i.p.v. van het woord 'kinderen' wat door de andere evangelisten wordt gebruikt. Het waren volgens dr. J.P. Versteeg niet alleen maar zuigelingen die daar werden gebracht. Dat Lukas toch alleen over zuigelingen spreekt, kan maar één reden hebben: de dooppraktijk van de kerk uit zijn dagen. Lukas laat de lijn die plaatsvond tijdens Jezus omwandeling op aarde samenvloeien met de lijn van de praktijk van de kinderdoop uit zijn dagen.

Ook Calvijn noemt de geschiedenis dat Jezus de kinderen zegent als een belangrijk punt om de kinderdoop te omarmen. In deze geschiedenis blijkt, aldus Calvijn, dat Christus gekomen is om de barmhartigheid van de Vader eerder uit te breiden dan om haar te beperken. Maar er wordt in wat de evangelisten ons hierover vertellen toch niet over de doop gesproken? Maar, zo antwoordt Calvijn dan op deze tegenwerping, dan moeten we zien op de reden, waarmee Christus beveelt de kinderen tot Hem te brengen, nl. omdat derzulken het Koninkrijk der Hemelen is.

"En daarna betuigt Hij zijn wil door de daad, doordat Hij hen omhelst en door zijn gebed en zegen de Vader aanbeveelt. Indien het recht is, dat de kinderen tot Christus gebracht worden, waarom zou het dan niet recht zijn, dat zij tot de Doop ontvangen worden, het teken van onze gemeenschap en genootschap met Christus? Indien hunner het Koninkrijk der Hemelen is, waarom zal hun dan het teken geweigerd worden, waardoor als het ware de toegang tot de kerk geopend wordt, opdat ze, in haar ontvangen, geschreven worden bij de erfgenamen van het Hemels Koninkrijk? Hoe onbillijk zullen wij zijn, indien wij hen verdrijven, die Christus tot zich nodigt? Indien wij hen beroven, die Hij met zijn gaven versiert? Indien wij hen uitsluiten, die Hij uit eigen beweging toelaat?"⁸

1.6.4 Het geheiligd zijn van de kinderen in de ouders

Deze uitdrukking komen we tegen in 1 Korinthe 7: 14. Hoewel in dit verband de doop niet aan de orde komt, kan het mogelijk wel op de betekenis van de doop en dan met name de kinderdoop betrekking hebben.

In dit tekstgedeelte gaat het over het probleem van een huwelijk tussen een gelovige en een ongelovige. Paulus geeft aan dat de ongelovige is geheiligd in de gelovige. Als extra argument voegt Paulus in vers 14 hieraan toe dat anders de kinderen immers onrein zouden zijn, maar nu zijn zij geheiligd. Er is discussie over hoe je deze woorden van Paulus moet opvatten. Heeft hij het over de kinderen uit het huwelijk van een ongelovige met een gelovige of gaat het hier om de kinderen van de gemeente in het algemeen. Wanneer deze woorden betrokken worden op de gemeente in het algemeen, moeten ze worden uitgelegd als een soort herinnering voor de gelovigen, namelijk dat hun kinderen heilig zijn. Heilig in de zin van 'apart gezet'. Men heeft in dit verband ook een heen wijzing gezien naar de

⁶ <http://www.ecclesianet.nl/?page=631868>

⁷ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.129,130

⁸ Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 7; den Hertog BV; 2009

proselietendoop. Ook daar was er sprake van het geheiligd zijn van kinderen door de doop van de ouders. Voorstanders van de kinderdoop zien in 1 Korinthe 7: 14 eenzelfde verbondsstructuur zoals die ook aanwezig was in de oudtestamentische bedeling. Deze kwam in het Oude Testament tot uitdrukking in de besnijdenis en zo mag dat gelden in de nieuwtestamentische bedeling voor de doop.

Hoofdstuk 2 De doop de eeuwen door

2.1 Vooraf

Ik beperk me hier tot de hoofdlijnen met als doel om de doopleer binnen de huidige reformatorische gezindte te kunnen plaatsen.

Al in de vroege kerk was er volop discussie over de kinderdoop. Er waren zowel voorstanders (Hippolytus (220 n Chr.), 'Traditio Apostolica' 46, ; Origenes (185-253/254 na Chr.) in zijn uitleg van de Romeinenbrief, waarin hij zegt dat de kerk van de apostelen de overlevering heeft ontvangen om ook kinderen te dopen, in: *Commentaria in Epistolam Pauli ad Romanos*)⁹, als ook tegenstanders van de kinderdoop te vinden. (Tertullianus; "De Baptismo" 18)

2.2 De doop in de vroege Kerk

De eerste theologische bezinning in de kerkgeschiedenis over de doop komen we tegen in de 2^e eeuw in een werk van Irenaeus van Lyon. Zijn werk 'Adversus haereses' maakt voor het eerst melding van de kinderdoop.¹⁰ Hoewel hij de eerste kerkvader is die duidelijk melding maakt van de kinderdoop, zal deze bisschop niet de eerste zijn geweest die kleine kinderen doopte.

Een andere belangrijk document is de kerkorde die aan Hippolytus van Rome wordt toegeschreven in het jaar 220 na Christus. Daar worden voorschriften over de bediening van de doop geformuleerd.

"In de eerste plaats moet ge de kinderen dopen. Allen die zelf spreken kunnen, moeten zelf spreken. Maar degenen die nog niet zelf kunnen spreken moeten de ouders spreken of iemand anders die tot de familie behoort. Aansluitend daaraan moet ge de volwassen mannen dopen en tenslotte de vrouwen".¹¹

In dit document wordt dus naast de volwassendoop ook over het dopen van kinderen gesproken en wordt expliciet vermeld dat ook de allerkleinsten (degenen die niet spreken kunnen) gedoopt moeten worden.

Tertullianus was daarentegen geen voorstander van de kinderdoop. Hij verwoordt het als volgt:

"Of waarom is het nodig, als het niet al te zeer noodzakelijk is, dat ook de doopgetuigen zich in gevaar begeven, daar immers zij ook zelf wanneer zij eerder sterven hun beloften schenden, of door het aan het licht komen van een slecht karakter bedrogen kunnen worden. Weliswaar zegt de Heere: 'Laat de kinderen tot Mij komen'. Laat hen dan komen terwijl ze opgroeien, laat hen komen terwijl ze leren; terwijl hun geleerd wordt waarheen zij moeten komen, laat hen christenen worden, zodat zij in staat zijn Christus te kennen. Waarom moeten kinderen van een onschuldige leeftijd zich haasten naar de vergeving der zonden? Laat ze eerst bidden om hun heil, opdat men ziet, dat wie bidt, wordt gegeven".¹²

Het punt dat Tertullianus hier wilde maken is dat kinderen die al heel jong de doop ontvangen, nog zonden doen, waarvoor veel moeilijker vergeving te vinden is als voor zonden die begaan worden voor de doop. Een kind die nog niet tot zijn verstand is gekomen

⁹ [http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse artikelen/Kinderdoop 2.html](http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse_artikelen/Kinderdoop_2.html)

¹⁰ Irenaeus, *Adversus haereses*, II, 22, 4

¹¹ Hippolytus, *Traditio apostolica*, 46, 4

¹² Tertullianus; *de baptismo*, 18

kan nooit een goede belijdenis afleggen. Deze moet men de kinderen eerst leren en voorhouden.

In een toonaangevend Engelstalig werk over de doop in de vroege kerk wordt aangegeven dat de kinderdoop is ontstaan vanuit de nooddoop van zieke kinderen, omdat doop en redding aan elkaar gekoppeld zijn. De schrijver poneert dat beide praktijken naast elkaar hebben bestaan tot de tijd van Augustinus in de 5e en 6e eeuw, toen de kinderdoop nagenoeg de enige gebruik werd.

There is general agreement that there is no firm evidence for infant baptism before the latter part of the second century. This fact does not mean that it did not occur, but it does mean that supporters of the practice have a considerable chronological gap to account for. Many replace the historical silence by appeal to theological or sociological considerations.¹³

De 5^e eeuw wordt vooral gekenmerkt door de strijd tussen Pelagius en Augustinus. Hoe wel Pelagius zich niet verzette tegen de kinderdoop, zag hij het nut niet zo van de kinderdoop in. Hij geloofde niet in de leer van de erfzonde. Een kind deelde volgens hem al in het heil. Augustinus beklemtoonde juist de leer van de erfzonde aan de hand van de tekst uit Romeinen 5: 12. “Gelijk door één mens de zonde in de wereld is ingekomen en door de zonde de dood...” De doop bevrijdt de kinderen van deze erfzonde. Hoewel zuigelingen God nog niet met hart en mond kunnen belijden, wil God toch al hun God zijn. Voor Augustinus is het geloof van de ouders plaatsvervangend en moet het kind, wanneer het tot zijn verstand gekomen is, de betekenis van de doop leren inzien en aanvaarden. Zolang dat nog niet het geval is heeft de doop zoveel kracht dat hij het kind bewaart voor de zonde en de macht van de duivel; en zou het kind op jonge leeftijd sterven dan is het behouden in Christus.¹⁴

Duidelijk is dat in de Westerse kerk er verschillende kerkvaders zijn geweest in de vroege kerk die moeite hadden met de kinderdoop. Toch ontstaat niet het beeld dat deze kerkvaders de kinderdoop als principieel breekpunt zagen en deze als onaanvaardbaar hebben weggezet.

Alvorens we de tijd van de Reformatie gaan bespreken, is hier de plek om iets te zeggen over de visie van de doop binnen de Rooms-Katholieke Kerk. Op het Concilie van Trente (1545- 1563) is de kerkelijke leer over de zeven sacramenten, waaronder de doop tot dogma verklaard. *‘Het sacrament van het Doopsel zuivert de mens van alle zonden (de erfzonde en de eventuele persoonlijk al bedreven zonden) en van alle zondestraffen en neemt hem op in ede Kerk van Christus. Het doopsel is voor iedere dopeling eenmalig, omdat het een onuitwisbaar merkteken is.’*¹⁵

2.3 De doop bij Luther

Luther heeft in zijn leven vaak nagedacht over de doop. Zijn theologisch standpunt veranderde ook in de loop der jaren. In het jaar 1519 schrijft hij een traktaat over de doop. Een jaar later volgt een uiteenzetting van de doop in zijn beroemde boek: *De ‘captivitate babilonica ecclesiae’*. In 1529 schrijft hij de Grote Catechismus. Wat hij daarin over de doop schrijft zou je kunnen beschouwen als het sluitstuk van zijn theologische ontwikkeling.

Ik wil me beperken tot wat Luther schrijft in de Grote Catechismus. Hij begint daar met de vraag welk nut de doop geeft. Zijn antwoord is: “De kracht, werking, het nut en het doel van de doop is dat de mens behouden wordt”. Dat betekent verlost te worden van zonde, dood,

¹³ Everett Ferguson, *Baptism in the Early Church, History, Theology, and Liturgy in the First Five Centuries*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan 2009; pag. 856,857

¹⁴ Augustinus; *Confessiones*. VIII,XII,29

¹⁵ Hans Wortelboer, *Het Instituut Rooms-Katholieke Kerk*, Eburon, Delft 2008, pag. 295

duivel, in het rijk van Christus komen en met Hem eeuwig leven. Hoewel Luther het 'sola fide' voorstond, betekent dat niet dat uiterlijke dingen er niet toe doen. Anders gezegd: wat God in ons doet en werkt, wil Hij door uiterlijke zaken als de doop bewerkstelligen.

Aan de andere kant hamert Luther er op dat om profijt te hebben van je doop het geloof nodig is. Een christen kan ook nooit helemaal klaar zijn om zich in het geloof toe te eigenen wat hem in de doop beloofd is. Hier heb je je leven lang voor nodig. In de doop is ons een 'schat' gegeven waarvan wij gelovig gebruik dienen te maken.

Het sacrament hoeft maar één keer in je leven toegepast te worden. De werking van dit sacrament blijft een leven lang doorgaan.

Het echte christenleven bestaat volgens Luther uit sterven en weer opstaan. Deze twee elementen worden in de doop geweldig tot uitdrukking gebracht. Hoewel er in de tijd van Luther nog weinig mensen werden ondergedompeld was Luther er een grote voorstander van.

Het christelijk leven is daarom niet anders dan een dagelijkse doop. Luther hecht veel belang aan een levenswijze die voortvloeit uit de doop. Als de doop namelijk niet goed functioneert, wordt deze zelfs tegengewerkt. In de opvoeding van onze kinderen heeft de doop een zeer belangrijke rol te spelen.

Luther zegt hier het volgende over:

"Een jong kind heeft nog geen bijzondere ondeugden in zich. Als het opgroeit wordt het ontuchtig en onkuis. Komt hij tot de volwassenheid dan beginnen de echte ondeugden zich te openbaren, hoe langer hoe meer."

*Wat je ertegen moet doen? "Men moet door de kracht van de doop er tegenin gaan. Hij noemt het: 'een in de doop gekropen zijn en er dagelijks weer uitkomen'. Is dit alleen maar een menselijke opdracht? Nee, het is een gave van God."*¹⁶

Luther noemt hier al belangrijke antwoorden op mijn onderzoeksvraag. Hij geeft aan dat het van cruciaal belang is om met je doop dagelijks bezig te zijn. De hele strijd tussen oude en nieuwe mens is niets anders dan het uitleven van je doop.

2.4 De doop bij Calvijn

Binnen het reformatorisch gedachtengoed is Calvijn leidend en beeldbepalend en heeft men grote achting voor zijn werk. Daarom wil ik wat uitvoeriger op deze Reformator ingaan.

Johannes Calvijn omschrijft de doop als een uitwendig teken waardoor de Heere zijn goede wil jegens ons voorstelt en betuigt om de zwakheid van ons geloof te versterken.¹⁷

Het sacrament moeten we niet onderschatten en veronachtzamen, alsof we de doop ook wel zouden kunnen missen. Deze gedachte - het gaat immers om het geloof, dus wat stelt het sacrament eigenlijk voor? - is menselijke arrogantie. God heeft het sacrament ingesteld als een zichtbaar teken waardoor Hij met Zijn Heilige Geest ons deze weldaden wil schenken. Aan de andere kant voelde Calvijn zich geroepen tot bestrijding van overschatting van het sacrament van de doop. Er zit geen magische kracht in het sacrament zelf, buiten het geloof om. In de Institutie¹⁸ werkt Calvijn deze overschatting verder uit. Het sacrament heeft volgens hem een cognitieve betekenis; het gaat om de kennis van het heil. "Het water wast onze zielen niet schoon, alleen het bloed van Christus, dat vergoten is om al onze smetten af te

¹⁶ Luther; *de grote Catechismus*; p. 132

¹⁷ Calvijn; *Calvini opera*; I, 112

¹⁸ Calvijn; *institutie*; IV, 15, 2; den Hertog BV; 2009

wassen en ons rein voor God te stellen. Dit wordt aan ons vervuld als onze gewetens besprenkeld worden door de Heilige Geest¹⁹

Het doel waarom God de doop heeft gegeven is volgens Calvijn in eerste plaats om te dienen tot een getuigenis van ons geloof bij Hem en verder tot belijdenis bij de mensen. God sterkt dus ons geloof door de doop en wij belijden er ons geloof mee. De doop is dus een kenteken waardoor wij openlijk belijden, dat wij bij het volk van God gerekend willen worden. De belijdenis van ons geloof staat op de tweede plek maar hoort er wezenlijk bij. Voor volwassenen geldt de regel, dat men niet zonder geloofsbelijdenis wordt toegelaten tot de doop.

De doop is *het teken en zegel van de vergeving van de zonden*. Calvijn bestreed de oude gewoonte om je net voor je dood te laten dopen, omdat men dacht dat dan deze zonden van heel het leven in één keer vergeven werden.

Calvijn zegt ons juist dat wanneer we gezondigd hebben, we juist onze doop moeten herinneren en ons met die herinnering te wapenen om steeds zeker te zijn van de vergeving van zonden.

Calvijn wijst ook sterk op het *verband tussen wedergeboorte en doop*. De twee aspecten van wedergeboorte, namelijk de doding van onze oude mens en het opstaan van de nieuwe mens worden ook aangeduid bij de bediening van de doop. Hij ziet wedergeboorte als gave van God, maar ook als een opdracht. Deze opdracht vloeit uit de gave voort. De doop belooft ons wel dat 'onze Farao' verdronken is en de zonde gedood, maar dat houdt niet in dat er niet meer van te merken is. Als we ons vasthouden aan de belofte die ons bij de doop gegeven is, zullen de overblijfselen van onze zonde niet meer over ons heersen.

Door de doop hebben we *gemeenschap met Christus en mogen deelhebben aan al zijn schatten en gaven*. Het geloof ontvangt deze weldaad, zodat we mogen getuigen dat we niet alleen ingelijfd zijn in Zijn dood en opstanding, maar dat wij helemaal met Christus verenigd zijn. Paulus zegt het zo: dat wij kinderen van God zijn, omdat wij Christus in de doop hebben aangedaan. (Galaten 3: 27)

Door de doop worden we ook ingelijfd in de kerk van Christus. De doop zelf maakt ons niet tot leden van de kerk, maar Christus betuigt erdoor dat wij het zijn. Omdat de doop een ware en krachtige verzegeling van de belofte is, een onderpand van de heilige verbinding met Christus, wordt hij terecht een toegang tot en een opname in de kerk genoemd.²⁰

*"Wij moeten er vast van overtuigd zijn, Dat Hij het is die door het teken tot ons spreekt, Dat Hij het is die ons reinigt, afwast en de herinnering aan onze zonden teniet doet, Dat Hij het is die ons deelgenoot maakt aan Zijn dood, die aan de satan zijn rijk ontnemt, die de krachten van onze begeerlijkheid ontzenuwt: ja, die met ons één wordt, opdat wij, Hem aangedaan hebbende, voor kinderen Gods gerekend worden, dat Hij dit, zeg ik, zo waarachtig en zeker inwendig aan onze ziel verricht, als wij zeker zien, dat ons lichaam uiterlijk afgewassen, ondergedompeld en omgeven wordt. Het is maar geen schouwspel want Hij vervult tegelijkertijd doeltreffend hetgeen Hij afbeeldt."*²¹

Wel maakt Calvijn in zijn Institutie bij de uitwerking van zijn punt over doop en wedergeboorte een onderscheid. "Alleen zij die de doop ontvangen met het geloof waarmee ze dat behoren te doen, ondervinden werkelijk de kracht van de dood van Christus in de doding van hun vlees en tevens de kracht van de opstanding in de levendmaking door de Geest."²²

¹⁹ Calvijn; *catechismus van Geneve*; antw.327

²⁰ Calvijn; *Calvini opera*; 9, 115/116 (Secunda defensio, 1556)

²¹ Calvijn; *Institutie*; IV, 15,14; den Hertog BV;2009

²² Calvijn; *Institutie*; IV, 15,14; den Hertog BV;2009

Delen we door de doop allemaal in de genade die ons door de doop wordt toegezegd? Nee, velen doen haar teniet door hun boosheid. Toch doet dit volgens Calvijn niets af aan het sacrament, ofschoon alleen de gelovigen de werking ervan ervaren.²³

In de leer over de sacramenten beleeft Calvijn dat het heil afhangt van de verkiezende genade van God. Anders gezegd zou je dus kunnen zeggen dat alleen de uitverkorenen delen in het heil dat ons in de doop wordt toegezegd. God is soeverein en de vrijheid van Zijn genade moet worden geëerbiedigd. Toch ontslaat dat iedere gedoopte, ieder mens niet van zijn eigen verantwoordelijkheid.

“We verkrijgen uit het sacrament niets, dan alleen zover wij het in geloof aannemen. Als het geloof ontbreekt, zal de doop tot een getuigenis zijn van onze ondankbaarheid, waardoor wij voor God schuldig gesteld worden, omdat wij ongelovig staan tegenover de belofte die gegeven is”²⁴

In een preek over Handelingen 1: 4 zegt Calvijn het als volgt: *“Als wij niet vernieuwd zijn ligt de fout bij ons”*.

Maar hoe kijkt Calvijn dan tegen de kinderdoop aan? Kun je van een kind of baby ook verwachten dat ze in geloof zich laten dopen? Hoe ziet Calvijn de sterke geestelijke lijn tussen wedergeboorte en doop? Calvijn was inderdaad een groot voorstander van de kinderdoop. Gaande weg zijn leven is zijn visie op de kinderdoop steeds meer ontwikkeld. Hij bestreed fel de dopersen die beweerden dat de kinderdoop op geen enkele instelling van God gegrond was.

In het laatste hoofdstuk van de *Institutie* is Calvijn uitvoerig ingegaan op de kinderdoop. Hij noemt hier verschillende lijnen en hoofdgedachten waarom de kinderdoop volkomen Bijbels is.

Een eerste hoofdlijn die Calvijn noemt is dat in de belofte die bij de besnijdenis gegeven werd dezelfde is die ons werd gegeven bij de doop. Christus is het fundament van de doop, maar Christus was ook het fundament van de besnijdenis. Het teken is wel verschillend, maar de hoofdzaak niet. In een verklaring van Romeinen 4: 11 omschrijft Calvijn het als volgt:

“Evenals nu in de doop waren er voorheen bij de besnijdenis twee delen te onderscheiden; daarin werd namelijk zowel over de vernieuwing van het leven als over de vergeving van zonden getuigenis gegeven”.

De tweede lijn die Calvijn noemt is dat nadat Abraham het verbond sloot, hem bevolen werd dat het in de kinderen door een uiterlijk sacrament verzegeld zou worden. Direct hierop stelt hij de vraag waarom wij dan niet nu dit op eenzelfde wijze via de doop aan kinderen behoren te verzegelen.

Calvijn ziet het verbond der genade door alle eeuwen heen als één verbond, dat alleen maar in de nieuwe bedeling steeds beter is geworden. De positie van de kinderen van het verbond is dus niet achteruitgegaan. De kinderen der joden waren een heilig zaad, zo zijn kinderen van christenen ook heilig. Belangrijk is hoe Calvijn deze kwalificatie ziet. Wordt hier een innerlijke heilgung bedoeld?

Kleine kinderen horen er helemaal bij in het verbondsdnken. Calvijn wijst hierin ook op Handelingen 2: 39. “Want u komt de belofte toe, en uw kinderen...” Hij bestrijdt dan ook de opvatting van de dopersen die stellen dat een jong kind of baby niet gedoopt moet worden omdat het helemaal niet begrijpt welke heerlijk geheimenis aan hem wordt bediend. Calvijn echter is van mening dat de kleine kinderen naar de mate van hun leeftijd door de Geest van God vernieuwd, totdat de kracht die in hen verborgen is, te zijner tijd geleidelijk begint te groeien en duidelijk aan het licht komt.

²³ Calvijn; catechismus van Geneve; vraag 328,329

²⁴ Calvijn; *Institutie*; IV, 15,15; den Hertog BV;2009

Hij stelt dat mensen die de kinderdoop als nutteloos zien dit dan ook moeten beweren van de besnijdenis. De doop komt de kinderen zelf ook ten goede. Ze worden namelijk in het lichaam van de kerk ingelijfd en zodoende door andere leden aangespoord tot het dienen van God. Die God die hen al als kind heeft aangenomen, toen zij vanwege hun leeftijd Hem nog niet als Vader konden erkennen.²⁵

Toch heeft de verbondsvisie van Calvijn een duaal karakter. Binnen het verbond in ruime zin krijgen de heilsbeloften voluit hun plaats en doet Calvijn moeite om ook het persoonlijk karakter van de belofte te beklemtonen. Dat geldt voor allen die gedoopt worden, de kleine kinderen inbegrepen en dus voor de gehele gedoopte gemeente. Maar de andere, beperkende kant wordt duidelijk, wanneer blijkt, dat het hier in de doop om de aanbieding van deze belofte gaat en dat de realisering ervan door het geloof als iets toekomstigs, dus alsnog niet aanwezig wordt gezien, al is de nodigende aanbieding wel op de realisering gericht.²⁶

Calvijn heeft het zich ook wel eens moeilijk gemaakt in zijn argumenten tegen de dopersen. Zo stelde hij bijvoorbeeld tegen het bezwaar dat kinderen nog niet geloven, dat ze toch wel wedergeboren worden, of althans wedergeboren kunnen zijn.

In zijn institutie omschreef hij het als volgt:

“De kinderen worden gedoopt tot de toekomstige bekering en het toekomstig geloof; want ofschoon die nog niet in hen gevormd zijn, ligt toch het zaad van beide door de verborgen werking van de Geest reeds in de kinderen besloten.”²⁷

Dit argument zou volgens sommige uitleggers in strijd zijn met wat Calvijn heeft beleden over Gods verkiezende genade. Calvijn heeft mijns inziens willen benadrukken dat het bijna onmogelijk is om buiten de genade te blijven die God in de belofte toezegt.

Een ander punt waarop de kinderdoop werd aangevallen was het punt dat je toch ook geen jonge kinderen aan het avondmaal toeliet, dus hadden ze ook geen recht op de doop. Het gaat immers om één en dezelfde zaak. Calvijns antwoord hierop is dat er wel degelijk onderscheid is tussen de doop het avondmaal. De doop is het teken van onze geestelijke wedergeboorte en het avondmaal is voor degene die vaste spijs kunnen gebruiken. De Heere biedt het avondmaal alleen aan hen die in staat zijn het lichaam en bloed van de Heere te onderscheiden, hun eigen geweten te onderzoeken en de dood van Christus te verkondigen.

Calvijn heeft in zijn doopvisie ook stelling genomen tegen de luthersen. Hij bestreed de luthersen op het punt dat de doop volstrekt noodzakelijk is voor je zaligheid. Volgens Calvijn was de verbondsbelofte genoeg. Zo zag hij kleine kinderen van gelovigen als heilig. Wanneer een jong kind vroegtijdig uit het leven werd weggenomen, is deze in de belofte, die Christus met zijn eigen bloed heeft bekrachtigd een redmiddel gegeven dat krachtig en volledig is.²⁸

Calvijn heeft tenslotte ervoor zorggedragen dat er een goed liturgisch formulier kwam. Volgens het formulier laat de Heere ons zien in welk een armoede en ellende wij geboren zijn, als Hij ons zegt dat wij wedergeboren moeten worden. Uit genade belooft Hij ons de wedergeboorte en de vergeving der zonden. Een volgend gedeelte geeft aan waarom wij kinderen dopen. Calvijn benoemt dan vooral de verbondsbelofte uit Genesis 17: 7. Daarna gaat het over het geloof en de gehoorzaamheid die het sacrament vraagt. Ouders beloven God dat ze hun kind zullen aansporen om alles te verlaten en Jezus te volgen.

²⁵ Calvijn; *Institutie*; IV, 16, 7-9; den Hertog BV;2009

²⁶ Dr. C. Graafland; *Van Calvijn tot Comrie deel 1*; pag.190; uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer; 1992

²⁷ Calvijn; *Institutie*; IV,16,20; den Hertog BV;2009

²⁸ Calvijn; *Calvini Opera*; 7,676-683

2.5 De doop bij Wilhelm à Brakel

Binnen de reformatische gezindte is de doopvisie van Wilhelm à Brakel ook van belang voor een goed verstaan van de betekenis van de doop. Hij legt in zijn doopvisie de nadruk dat de betekenis van de doop niet automatisch voor iedere gedoopte geldt. Je moet namelijk binnen het verbond geboren zijn.

In een bekend geworden werk van à Brakel, 'de Redelijke Godsdienst', heeft hij een speciaal hoofdstuk gewijd aan zijn visie op de doop. Hij omschrijft de doop als volgt:

*"De doop is het eerste sacrament des Nieuwe Testaments; een teken en zegel van het genadeverbond, van God ingesteld, van de Heere Jezus aan zijne apostelen, en in hen, alle herders en leraars bevolen te bedienen, om door indompeling of besprenging met rein water in de naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, aan alle gelovigen te betekenen en te verzegelen, de afwassing des ziel van schuld en smet door het bloed en de Geest van Christus, en de inlijving in de gemeente van Christus, om door het geloof, liefde en heiligheid te zijn tot eere Gods, sieraad der kerk, overtuiging der onbekeerden, en opwekking van de gelovigen."*²⁹

De doop moet volgens à Brakel bediend worden aan gelovige mensen en aan de kinderen der bondgenoten. De kinderen moeten ook gedoopt worden omdat het verbond is gemaakt met de gelovigen en hun kinderen. Er zijn dus ook kinderen die niet gedoopt mogen worden, omdat alleen kinderen van bondgenoten mogen gedoopt worden. Tenminste één van de ouders moet bondgenoot zijn, de ander is dan in hem geheiligd. Zo mogen kinderen van Joden, Turken, heidenen en ketters hun kind niet dopen; zij zijn immers niet binnen het verbond geboren.³⁰

Kinderen worden gedoopt enkel en alleen op grond van het genadeverbond. Men mag dan ook niet op een uitwendig verbond dopen, maar alleen op grond van genade. Ook de verkiezing is geen grond om te dopen. De kracht van de doop is volgens à Brakel dat het gedoopte kind verzegeld wordt in het verbond der genade en de belofte van dat verbond ontvangt. Niet dat dat kind daar al deel aan heeft, maar het heeft recht op die beloften. De doop verzegelt uiteindelijk alleen de uitverkorenen.³¹

Om wat beter zicht te krijgen op wat à Brakel nu precies bedoeld zoom ik in op de uitleg van een zinsnede uit het klassieke doopsformulier. Eén van de vragen die daar aan de ouders van het gedoopte kind wordt gesteld is: *"Of ze niet bekennen dat hun kinderen in Christus geheiligd zijn en daarom als lidmaten zijner gemeente behoren gedoopt te wezen?"*

Als eerste merkt à Brakel bij deze passage op dat God spreekt tot bondgenoten en hun kinderen. Het geheiligd zijn betekent niet dat de kinderen nu wedergeboren zijn. Ook niet dat het kind door God verkoren is en zalig zal worden. Het wil zeggen dat de kinderen der bondgenoten uit kracht van het verbond dat is opgericht met de ouders, recht hebben op de goederen van het verbond en deel zullen hebben in het bezit daarvan, dit in tegenstelling tot de kinderen van niet-bondgenoten. Zij hebben geen deel aan de beloften van het Woord. Als ze sterven, moeten we het aan de Heere overlaten of zij zalig zijn of niet. Maar de kinderen van de bondgenoten moeten uit kracht van de belofte voor kinderen van God houden totdat het tegendeel blijkt. Het geheiligd zijn is deel hebben aan Christus. Het geheiligd zijn houdt volgens Brakel niet in dat het kind in een uitwendig verbond is opgenomen. Omdat de sacramenten tekenen zijn van het genadeverbond, wordt het kind voor heilig gehouden.

²⁹ W. à Brakel; *de Redelijke Godsdienst*; deel 1, 976; De Banier - Utrecht; 13e druk

³⁰ W. a Brakel; *Hij beroept zich op 1 Korinthe 7* (Smilde, 1946) (Kersten, 1983) vers 14.

³¹ W. à Brakel; *de Redelijke Godsdienst*; deel 1, 978; De Banier - Utrecht; 13e druk

Brakel stond ook bekend als een felle voorvechter van de kinderdoop. Op de tegenwerping dat de kinderen zelf geen nut van de doop zouden hebben, antwoordt hij: "Men moet niet wijzer zijn dan God, die het zo bevolen heeft". De ouders trekken wel troost uit de doop van kind en zij zijn gehouden om hun kind op te voeden als bondgenoot. Later heeft het kind net zo veel nut van de doop als wanneer het de volwassenendoop zou ontvangen. Ook de tegenwerping dat men eerst geloof moet bezitten en onderwezen moet zijn, voordat er gedoopt kan worden, wordt door Brakel aan de kant gezet. Men mag de kinderen der bondgenoten dopen; maar wanneer ouders zelf nog geen bondgenoot zijn, dus niet gedoopt, moeten die zelf eerst gedoopt worden, dus moeten zij eerst onderwezen en tot geloof zijn gekomen. Wanneer dat het geval is mogen en moeten hun kinderen ook gedoopt worden.

2.6 De doop in de 19^e en 20^e eeuw

"De tragiek van het Calvinisme der 19^e en 20^e eeuw is geweest dat het uiteensprong door verschil over het tweede sacrament der kerk; de doop."³²

In de 19^e en 20^e eeuw is er binnen de reformatorische kerken veel strijd gevoerd over de kinderdoop. Deze strijd is ontstaan over de spanning tussen uitverkiezing en verbond, doop en geloof, de reikwijdte van de beloften e.d. Strijd was er tussen de afgescheiden kerk en de Nederlands Hervormde Kerk voor de Doleantie. Maar ook na 1892 laaide de strijd op en leverde verschillende kerkverbanden op mede door geschillen over de doop.

Hieronder wil ik eerst de doopleer van Abraham Kuyper belichten om vervolgens in het 3^e hoofdstuk verder in te gaan op de visie van de doop binnen onze reformatorische gezindte.

2.7 De doop bij Abraham Kuyper

De doop is het teken van het verbond, waarbij de gehele gemeente betrokken is. Het is niet alleen dus een zegel voor het kind in het bijzonder, maar ook voor de gemeente. Op de achtergrond van deze doopvisie zien we een onderscheid tussen het inwendig en uitwendig verbond. Het eigenlijke inwendige verbond heeft God alleen met zijn uitverkorenen opgericht. Het uitwendige verbond heeft een veel meer algemenere betekenis. Daarbij is heel de gemeente betrokken en dus ook de kinderen.

Abraham Kuyper kon zich in eerste instantie vinden in deze doopvisie, maar er vond geleidelijk een verandering in zijn denken plaats. Zijn visie maakte plaats voor de zogenoemde leer van de veronderstelde wedergeboorte. Wat houdt dit precies in? Allereerst ging het Kuyper erom dat de doop onlosmakelijk is verbonden met het geloof. Hij haalt hierbij Markus 16: 16 aan. Dat zijn de bekende woorden: *'Die gelooft zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden'*. Hij nam hier vooral stelling tegenover een oppervlakkige doopraktijk die deed voorkomen alsof de doop eigenlijk niet meer voorstelde dan een symbool.

Ergens kon Kuyper zich daarom ook goed vinden in de leer van de dopers die geloof en doop nooit uit elkaar hadden getrokken. Alleen met dit onderscheid dat hij niet inzag waarom de dopers dit argument gebruikten om alleen de volwassendoop te promoten. Zo komt Kuyper tot de stelling dat kinderen dit geloof door de doop kunnen bezitten. Hij maakt een onderscheid tussen de wortel van het geloof en de daad van het geloof. De wortel van het geloof, ook wel aangeduid met wedergeboorte is in de doop aanwezig. Hier legt God het vermogen om te geloven in de gedoopte. Maar het mag niet bij deze wortel blijven, maar moet komen tot de daad van het geloof. Deze daad vraagt bewuste

³² E. Smilde; *Een eeuw strijd over verbond en doop*; pag.342; uitgeverij Kok; 1946

geloofsoefening. Het kan zijn dat een kind jarenlang, of zelfs zijn hele leven de wortel, ook wel anders genoemd een kiempje heeft van het geloof, maar dat het veel later tot de daad komt.

Als Kuyper spreekt over geloof en wedergeboorte, dan staat op de achtergrond hiervan natuurlijk ook de verkiezing. Want alleen aan de uitverkorenen worden wedergeboorte en geloof geschonken. Men kan dus nooit zeggen dat alle gedoopte kinderen ook inderdaad wedergeboren en uitverkoren zijn. Je mag als christelijke gemeente ervan uit gaan dat alle gedoopte kinderen uitverkoren en wedergeboren zijn, maar je kunt dit nooit helemaal vaststellen, het blijft een veronderstelling.³³ Deze veronderstelling moet je dan ook ervan weerhouden om te rusten, omdat dit een valse rust is.

Volgens Kuyper vindt de wedergeboorte reeds al voor de doop plaats. Dit vindt op een mystieke wijze plaats door Gods Geest. Hier komt geen sacrament, maar ook niet Gods Woord aan te pas. Deze wedergeboorte vormt uiteindelijk de grond om kinderen te gaan dopen. Dopen heeft alleen zin als het kind wedergeboren is. Maar wat gebeurt er dan tijdens de doop? Tijdens de toediening van de doop wordt de sacramentele genade uitgestort in het kind.³⁴ Net zoals bij het Heilig Avondmaal op typisch bij het avondmaal behorende wijze dit gebeurt, gebeurt dit ook zo bij de doop op een wijze die bij de doop past. De doop versterkt het geloofsvermogen wat in de wedergeboorte ligt opgesloten.

Kuyper heeft met zijn doopvisie vooral willen strijden tegen een oppervlakkige doopvisie en praktijk zoals die zichtbaar werd in de Nederlands Hervormde Kerk van die dagen. Daarnaast had Kuyper ook oog voor mensen die moeite hadden vanuit Bijbelse gronden met de kinderdoop. Hij heeft deze moeite serieus genomen. Zeker het punt waarin het verband tussen geloof en doop ter sprake kwam. Hij vond dat hij met zijn leer van de veronderstelde wedergeboorte een weg aangaf die doop en geloof met elkaar verbonden en tegelijk de kinderdoop in zijn waarde liet door het een legitieme plek te geven. Kuyper ziet de gemeente dus vanuit een positieve benadering: de gemeente is de gemeente der uitverkorenen. Zo behoort de gemeente en iedere gedoopte dus ook te worden aangesproken.

Verkiezing en verbond zijn in de doopvisie van Kuyper nauw aan elkaar verbonden. Voor hem is de verkiezing niet iets als 'God kiest hier en daar nog eens een mens uit om behouden te worden'. Nee, God realiseert Zijn verkiezing op verbondsmatige wijze. Daarom is dus de christelijke gemeente bij uitstek de plek waar God Zijn uitverkorenen te vinden zijn. De doop krijgt binnen deze gemeente een plaats. Het karakter van het verbond is dan ook dat God het alleen met Zijn uitverkorenen opricht.

Wel spreekt Kuyper over een uitwendige en inwendige zijde van dit verbond.³⁵ Hij bedoelt hiermee dat alle kinderen door de doop zijn opgenomen in de uitwendige zijde van dit verbond. Maar het gaat natuurlijk kom de inwendige zijde, het werkelijk ingaan in het verbond der weder geborenen.

Kuyper werd in zijn in dagen al verweten dat hij met zijn doopbeschouwing de standpunten van de gereformeerde theologie niet verdedigde. Toch beriep Kuyper zich in zijn onderzoek naar de doop vooral op Calvijn. Bij hem meent Kuyper ook een duidelijke band tussen doop en geloof aan te treffen. Niet alleen geldend voor de volwassendoop maar ook voor de kinderdoop. Calvijn spreekt immers zelf over een zaad van het geloof dat in hen (dat zijn de gedoopte kinderen) aanwezig is.³⁶ Na Calvijn gaan de lijnen al direct uit elkaar. Zo ontkent Beza de lijn tussen geloof en doop. Deze lijn wordt vooral door à Brakel verder uitgewerkt.

³³ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.453; de Groot- Goudriaan;1983

³⁴ A. Kuyper; *Uit het Woord*; II, Blz. 545; Boekencentrum Zoetermeer; april 2015

³⁵ A. Kuyper; *dictaten dogmatiek*; blz.127; 2e druk; 1910

³⁶ A. Kuyper; *dictaten dogmatiek*; blz.140; 2e druk; 1910

Kuyper heeft à Brakel dan ook verweten dat hij onduidelijk blijft over wat nu werkelijk de betekenis van de doop is.

2.9 Samenvatting

Het sacrament van de doop is door de eeuwen heen op verschillende wijze uitgelegd. Vanaf de vroege kerk is er al onenigheid en strijd geweest over de aanvaarding van de kinderdoop. Waar de ene kerkvader de kinderdoop als een logische stap zag in een verbondsmatig proces van besnijdenis naar kinderdoop, was het voor de andere kerkvader de doop sterk verbonden aan het belijden van het geloof. Deze twee aspecten kunnen niet uit elkaar getrokken worden en dus meende men dat een kind of baby kan simpelweg zijn geloof nog niet belijden en dus ook niet gedoopt kan worden.

In de Middeleeuwen was er veel aandacht voor de handelingen tijdens het doopritueel. Dopen gebeurde niet zo maar. Men moest uitgebreide catechese volgen. Er werd toen massaal gedoopt en dit was ook het teken dat je was overgegaan van het heidendom naar het christendom. In de tijd van reformatie werd de nadruk gelegd op het punt dat de kinderdoop in het hart moet worden aangenomen. Calvijn zegt ergens: *“We krijgen uit het sacrament zelf niets, tenzij wij het in geloof aannemen”*.

Er ontstaat een worsteling over de reikwijdte van de kinderdoop. Ben je nu vanaf geboorte al een kind van God door wedergeboorte totdat eventueel het tegendeel blijkt? Moeten we elk kind zien als wedergeboren, of geldt dit alleen voor Gods uitverkorenen. Of zoals à Brakel aangeeft, gelden de beloften alleen maar voor bondgenoten. We zien gedurende de tijd steeds meer een verschraling optreden van de betekenis die toegekend wordt aan de doop. Het sacrament zorgt tot de dag van vandaag voor verdeeldheid, mede omdat het alles te maken heeft met hoe God Zijn heil aan mensen schenkt.

Hoofdstuk 3 De doop binnen de reformatorische gezindte

3.1 Inleidende woorden

In dit hoofdstuk wil ik vooral ingaan op de verschillende doopvisies zoals ze vandaag de dag te vinden zijn binnen de reformatorische gezindte.

Men kan drie doopvisies onderscheiden:

1. De doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten. Deze doopvisie kom je ook tegen binnen de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en de Oud Gereformeerde Gemeenten. Ds. G.H. Kersten is verantwoordelijk voor deze doopvisie
2. De doopvisie van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deze doopvisie kom je ook tegen in een aantal gemeenten van de Hersteld Hervormde Kerk. Het is vooral de drieverbondenleer die de visie op de doop bepaalt.
3. De doopvisie binnen de Protestantse Kerk in Nederland, met name de Gereformeerde Bond.

Het doel van dit hoofdstuk is om mijn uiteindelijke doelstelling helder te krijgen, namelijk hoe gaan we binnen de reformatorische gezindte onze doop verstaan. Vanuit de theorie wil ik weten of de verschillen inderdaad zo groot zijn, dat dit onderling leidt tot spanning, of dat er voldoende grond is voor een gezamenlijke visie op het belijden van de doop.

3.2 De doopvisie van ds. G.H. Kersten binnen de Gereformeerde Gemeenten

Ds. G.H. Kersten is de oprichter van de Gereformeerde Gemeenten zoals deze ontstaan zijn in het jaar 1907. Zijn dogmatiek is leidend binnen dit kerkverband. Ds. Kersten speelt tot op de dag van vandaag een belangrijke rol binnen het belijden van de kerk. Voor het bestuderen van Kerstens doopleer zal ik voornamelijk gebruik maken van zijn Gereformeerde Dogmatiek en van zijn Catechismusverklaring.

Hoewel Kuyper en Kersten niet veel met elkaar gemeen hebben in hun doopvisie is er een duidelijke overeenkomst te vinden die beiden met nadruk hebben vastgesteld, namelijk dat God zijn genadeverbond heeft opgericht met alleen Gods uitverkorenen. Hoewel dit bij Kuyper op de achtergrond van zijn leer van de veronderstelde wedergeboorte meespeelt, stelt ds. Kersten de uitverkiezing juist uitdrukkelijk aan de orde.

Deze nadruk op de uitverkiezing heeft alles te maken met de strijd die begin 20^e eeuw ontstond over de leer van de verbonden. Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken werd de zogenoemde drieverbondenleer aangehangen, terwijl Kersten een tweeverbondenleer voorstond. Deze opvattingen over de twee of drieverbondenleer vormen nog steeds het grote verschil tussen de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Gereformeerde Gemeenten waar het hun visie op de kinderdoop betreft.

In de Gereformeerde Gemeenten gaat men uit van een tweeverbondenleer, namelijk het werkverbond en het genadeverbond. Het werkverbond houdt in dat God in het paradijs met de mens een soort verbond had. Dit werkverbond is verbroken door de zondeval. Daarom is het genadeverbond opgericht. In het genadeverbond zijn alleen de uitverkorenen begrepen. De Christelijke Gereformeerde Kerk gaat uit van een drieverbondenleer, namelijk het werkverbond, het verbond der verlossing en het genadeverbond. Het verbond der verlossing geldt voor de uitverkorenen, maar het genadeverbond geldt voor alle gelovigen en hun kinderen.

Het verschil komt hierop neer dat aanhangers van de drieverbondenleer leren dat binnen het genadeverbond zijn alle gedoopten opgenomen, het geldt immers voor Abraham en zijn

zaad. In het Oude Testament was dit het volk Israël. In het Nieuwe Testament geldt dit uiteindelijk voor een ieder die gedoopt is.

Prof. Dr. W. van 't Spijker: *“We zouden ze als 2 concentrische cirkels kunnen zien. De nauwere cirkel van het verbond der verlossing bevindt zich binnen de wijdere cirkel van het verbond der genade. Het verbond der verlossing en daarmee Gods verkiezing realiseert zich daarmee binnen de bredere bedding van het verbond der genade, die alle gedoopten insluit.”*³⁷

Hieronder zullen we in de doopvisie van de Christelijke Gereformeerde Kerken verder ingaan in het hoofdstuk over deze drieverbondenleer.

Ds. Kersten verzet zich tegen deze drieverbondenleer van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Hij noemt het zonder bezwaar een vorm van remonstrantisme. Zoals gezegd gaat hij uit van twee verbonden. En als je over het verbond der verlossing spreekt is dat hetzelfde verbond als het genadeverbond: Het eerste is een volvoering van het laatste. Als je zegt dat er drie verbonden zijn, dan houdt dat in dat iedereen die het teken van de doop ontvangen heeft, is opgenomen in het verbond der genade. Dit kan volgens Kersten geheel misleidend werken en schept luie mensen. Je houdt zo de mensen een visie voor waarin men denkt dat het wel goed zit met het heil. Een tweede bezwaar wat Kersten inbrengt tegen de drieverbondenleer is dat wanneer de niet uitverkorenen in het genadeverbond opgenomen zouden zijn, God ook aan hen de belofte van het heil zou toezeggen. En kan er bij God sprake zijn van onwaarachtigheid? Dat is volgens Kersten onmogelijk. God belooft niet iets wat Hij nooit zou nakomen. Een derde reden om het verbond der verlossing af te keuren is dat Christus zijn werk alleen gedaan heeft voor Zijn uitverkorenen. Anders gezegd: God verzoent alleen Zijn kinderen. De drieverbondenleer sluit deze opvatting uit.

Op de synode van 1931 heeft de Gereformeerde Gemeenten zich officieel tegen de drieverbondenleer uitgesproken. Er zijn daarbij een aantal leerstellingen geformuleerd:

- *Het verbond der genade staat onder de beheersing van de uitverkiezing der zaligheid*
- *Het wezen van het verbond is alleen voor de uitverkorenen*
- *Aard en wezen van het verbond der genade en het verbond der verlossing zijn één.*
- *God heeft Zijn genadeverbond opgericht met Christus als hoofd van al de Zijnen (en dus niet zo zeer met Abraham)*

Ds. Kersten plaatst dus de verkiezing nadrukkelijk in het centrum van het verbond. De verkiezing vormt de inhoud van het genadeverbond; alleen de uitverkorenen zijn Gods ware bondgenoten. Als we nu inzoomen op de doop, dan is de doop het teken en het zegel van het genadeverbond. De doop heeft dus alleen werkelijk betekenis voor de uitverkorenen. Ergens komt Kersten hier dicht in de buurt van Kuyper, omdat ook Kuyper nadrukkelijk stelde dat het genadeverbond alleen met de uitverkorenen is opgericht. Toch zien we juist hier ook het grote verschil tussen Kersten en Kuyper. Kuyper ging niet alleen uit van de uitverkiezing, maar ook van de realisering daarvan in de wedergeboorte. De doop was dus niet alleen voor de uitverkorene, nee voor de wedergeboren uitverkorene. Deze wedergeboorte was zelfs de grond voor de doop. Kersten gaat hier juist een totaal andere kant op. Hij gelooft niet dat de wedergeboorte verborgen kan blijven, ook niet bij jonge kinderen; kortom er is dus geen onbewuste wedergeboorte.

Hij wijst dan ook het hele gedachtegoed van Kuyper hartgrondig af. Hij is heilig verontrust dat door zo'n benadering de geloofstoetsing op de achtergrond verdwijnt en de mensen met een historisch geloof afreizen op de eeuwigheid. “Het is niet denkbeeldig dat men met een ingebeelde hemel verloren gaat.”³⁸

³⁷ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.460; de Groot- Goudriaan;1983

³⁸ Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 95; de Banier-Utrecht; 1981

Welke betekenis heeft de doop nu precies bij Kersten. In zijn Gereformeerde Dogmatiek gaat hij uitvoerig op deze vraag in.

*“Door de doop met water worden de weldaden van het verbond der genade betekend en verzegeld. Het water beeldt het bloed en de geest van Christus af, tot verzoening van de schuld en reiniging van de smet der zonde Zijner uitverkorenen.”*³⁹

Ten eerste wijst de doop naar de wedergeboorte. Op het sterven aan de zonde, maar ook op nieuw leven. “In de onderdompeling in het water ligt dan ook de betekenis van sterven aan de zonde; aan ons eigen leven; en het weder opkomen uit het water ziet op het levend worden in Christus”.⁴⁰ Als tweede wijst de doop aldus Kersten op de rechtvaardigmaking. En als derde wijst de doop op onze heiligmaking. Eén van de teksten die als bewijs hiervoor dient luidt: *“Zijnde met Hem begraven in de doop, in welk ook gij met Hem opgewekt zijt door het geloof der werking Gods, die Hem uit de doden opgewekt heeft”*.⁴¹ Als laatste wordt er gewezen op de gemeenschap aan Christus en al Zijn uitverkorenen.

Ook de grond voor de kinderdoop wordt door Kersten behandeld. Waarin ligt de grond om de doop aan kinderen te bedienen? *“Die grond ligt in het verbond en de belofte Gods. Kinderen zijn net zoals volwassenen in het verbonds Gods en Zijn gemeente begrepen en hun wordt niet minder dan de volwassenen door Christus bloed de verlossing van zonden en de Heilige Geest toegezegd.”*⁴²

Aan de kinderdoop ligt volgens Kersten een vast, objectief fundament ten grondslag. Niet de wedergeboorte; een subjectieve grond, maar de beloften Gods en Zijn verbond vormen de grondslag. Bij de kinderdoop dient men met beslistheid alle veronderstelling af te keuren. Wat voor nut heeft dan de Doop? *“Niet de reeds in de ziel gewrochte genade, maar de genade die de uitverkorenen in Christus voorwerpelijkelijk deelachtig zijn en die God te Zijner eigener tijd toepast, wordt in de doop verzegeld.”*⁴³

Door de doop kom je in een uitwendige betrekking tot het verbond te staan. De beloften in de doop zijn dan ook alleen voor de uitverkorenen. Voor een niet- verkorene is de doop slechts een zegel der verdoemenis.⁴⁴

Het valt op hoe rationeel Kersten met de doop omgaat. Hij probeert heel veel te verklaren en met elkaar in overeenstemming te brengen. Wel valt me op dat hij vaak oudvaders citeert, maar dan alleen het gedeelte dat overeenkomt met zijn eigen opvatting. Zo citeert hij bijvoorbeeld Calvijns gedachte dat de doop een teken is van toekomstige genade, maar vermeld hij niets over de troost die ouders kunnen trekken uit de doop van hun kind. Duidelijk is dat Kersten zich vooral heeft willen distantiëren van de gedachte van de veronderstelde wedergeboorte en van de drieverbondenleer.

Wat heeft deze doopvisie praktisch tot gevolg hoe men de kinderdoop ziet binnen dit kerkverband?

- De kinderdoop betekent niet dat het kind door de doop werkelijk wedergeboren is.
- Je kunt niet zeggen dat God het behoud van ieder gedoopt kind op het oog heeft, alleen uitverkorenen worden zalig. De doop maakt hen daar voorwerpelijkelijk deelachtig aan. (zie bovenstaand citaat)

³⁹ Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 260; de Banier-Utrecht; 1981

⁴⁰ Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 259; de Banier-Utrecht; 1981

⁴¹ Kolossenzen 12 vers 13

⁴² Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 264; de Banier-Utrecht; 1981

⁴³ Ds. G.H. Kersten; *Catechismusverklaring*; blz.17

⁴⁴ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.464; de Groot- Goudriaan;1983

- De doop zet je wel apart, namelijk op het zogenoemde 'erf van het verbond', maar om behouden te zijn moet je in het 'huis van het verbond' zijn. Daar komen alleen Gods uitverkorenen.
- Pleiten op de belofte van de doop gaat in deze doopvisie te ver. Je mag er wel om vragen, omdat je niet weet of je tot Gods verkorenen behoort.
- Binnen deze visie zullen ouders hun kinderen leren in antwoord op de doopbelofte te vragen om 'een nieuw hart'.

3.3 De doop binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk

Het grote verschil met de Gereformeerde Gemeenten is het punt van de uitverkiezing. Bij de Gereformeerde Gemeenten wordt deze centraal gesteld, waardoor je een andere benadering van de gemeente krijgt en een andere waardering en toespitsing van de preek. Te weinig wordt dan de prediking belofte-prediking. Het appèl in de prediking wordt weggelaten, terwijl de noodzaak wel wordt gepredikt.⁴⁵

Dit verschil zien we ook zijn doorwerking hebben in de doopvisie. We hebben reeds benoemd dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken men voor een drieverbondenleer heeft gekozen. Voor hen is duidelijk dat God door de doop alle gedoopte kinderen aanspreekt en niet alleen de uitverkorenen. Binnen de Christelijke Gereformeerde Kerk is men juist bang dat het voorop stellen van de uitverkiezing mensen lijdelijk maakt, waardoor men zich ontdoet van de verantwoordelijkheid die bij de mens ligt om je verkiezing in Hem vast te maken.

Voor mijn bestudering van de doopleer binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken heb ik gebruik gemaakt van een boekje met bijdragen van o.a. ds. P den Butter. Deze predikant behoort tot de rechterflank van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dit gedeelte binnen dit kerkgenootschap (behorend tot 'Bewaar het Pand') stuurt haar kinderen naar reformatorische scholen.

In het boek "Zicht op Israël" deel 3 gaat het voornamelijk over het verbond. In hoofdstuk 5 gaat ds. P. den Butter in op de vraag wie de kinderen van dat verbond zijn.

"Wie zijn de bondgenoten? Met wie heeft God dat verbond opgericht? Aan wie zijn al de beloften aan het verbond gedaan en wie zijn er onder de verplichtingen van het verbond gesteld? Of anders geformuleerd: Wie zijn de kinderen van het verbond?"⁴⁶

Met deze woorden leidt de Butter het hoofdstuk in. Hij verwijst naar Handelingen 3: 12. En komt tot de conclusie dat God Zijn verbond opricht met het natuurlijke zaad van Abraham. Hij trekt hierin dezelfde conclusie als Calvijn. Anderzijds beaamt hij ook dat niet allen met wie het verbond is opgericht werkelijk delen in de vervulling van de verbondsbeloften. Ook de Heere Jezus sprak het volk van Israël aan als kinderen van het verbond, die zelfs buiten geworpen kunnen worden.

Is het verbond met het volk van Israël ook in de nieuwe bedeling nog van kracht? Hij wijst hier weer op Handelingen 2; de rede van Petrus met de bekende woorden: "want u komt de belofte toe, en uw kinderen..." Israël is en blijft Gods verbondsvolk. Maar alleen in de nieuwe bedeling mogen ook andere volken delen in dit verbond. Dit blijkt wel uit het vervolg van de reeds geciteerde tekst: "... en allen die daar verre zijn, zovelen als er de Heere onze God toe roepen zal". Dit kan volgens den Butter niet anders dan slaan op de heidenvolken. In het Nieuwe Testament gaat het steeds om meer om het geestelijk zaad van Abraham en niet zo

⁴⁵ Ds. J.H. Velema; *Kerk tussen klem en knoop*; blz.129; Chr.Ger. lectuurstichting;1967

⁴⁶ Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.108; Boekencentrum 1983

zeer meer om het natuurlijke zaad. Dat verdwijnt steeds meer naar de achtergrond; het geestelijk zaad omvat zowel jood als heiden.

Op de vraag of alle kinderen van het verbond ook delen in de vervullingen daarvan, geeft ds. de Butter aan dat nergens in de Bijbel de indruk wordt gewekt dat het wel in orde komt met de mens als het een verbondskind is. Ook de profeten in het Oude Testament waarschuwen al tegen een ongegrond verbondsoptimisme en ook de Heere Jezus zelf vermaant de joden omdat zij zich er op beroemen dat zij kinderen van Abraham zijn. Delen in het verbond is dus niet genoeg: *“De Abrahams positie heft de Adams-positie niet op. Ook de kinderen van het verbond zijn kinderen van Adam, in zonden ontvangen en geboren en van nature kinderen des toorns.”*⁴⁷ Er is ook voor verbondskinderen wedergeboorte nodig. Ja juist voor hen, omdat door wedergeboorte en het daaraan verbonden geloof juist het verbond wordt bekrachtigd en ingewilligd.

Ds. De Butter benadrukt in zijn boek dat er twee soorten verbondskinderen zijn. Hij illustreert dit nog eens met een tekst uit Romeinen 9 waar Paulus zegt dat niet allen Israël zijn, die uit Israël zijn.

Er zijn volgens de Butter heel wat termen bedacht voor deze twee soorten verbondskinderen. Hij noemt bijvoorbeeld het onderscheid tussen bediening en het wezen van het verbond, het uitwendige en het inwendige verbond en het voorwaardelijk in het verbond zijn of het absoluut in het verbond zijn. Op al deze termen zou je wel wat kunnen aanmerken, maar het maakt volgens hem wel één ding duidelijk : *“er is een onderscheid tussen het ene verbondskind en het andere verbondskind”*.⁴⁸ Dit onderbouwt ds. Den Butter verder met een citaat uit de Institutie van Calvijn. In dit citaat gaat het met name om tweeërlei verkiezing, die Calvijn zit; de algemene verkiezing van het volk Israël als verbondsvolk en een tweede verkiezing van een deel van dat verbondsvolk. Wat is dan het verband tussen verbond en verkiezing? Ds. den Butter geeft hier helder aan waarin hij duidelijk verschilt in zijn visie ten opzichte van de leer van de Gereformeerde Gemeenten:

“Niet in deze zin, dat verkiezing en verbond elkaar dekken en dat alleen verkorenen tot het verbond behoren. Veel juister is om te stellen dat het verbond de historische uitvoering en realisering van de verkiezing is”.⁴⁹

Wat ds. De Butter bedoelt is dat er sprake is van een tweeërlei verkiezing of ook wel anders gezegd graden in de verkiezing. Er is een algemene verkiezing die geldt voor heel de verbondsgemeente, maar er is ook een individuele verkiezing, die God tot zaligheid heeft bestemd. Het gaat er uiteindelijk om dat je persoonlijk met je hart leert delen in en leven uit de verbondsbeloften. Nogmaals niet ieder verbondskind wordt zalig. Hij benadrukt dit door de geschiedenis van de rijke man en de arme Lazarus op te halen. Deze man wordt aangesproken als kind van het verbond.

Het feit dat God eisen geeft, houdt in dat verbondskinderen ook een verantwoordelijkheid hebben. Zij hebbende opdracht om te leven in geloof. Als we deze verantwoordelijkheid zo maar ter zijde schuiven is er sprake van een verbondsbreuk, waarop God reageert met Zijn verbondswraak. Een verbond heeft altijd twee partijen die elkaar dingen beloven. Een verbondsbreuk houdt dan ook in dat één van beide partijen ongehoorzaam is aan de eisen die in het verbond zijn opgenomen.

⁴⁷ Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.116; Boekencentrum Zoetermeer 1983

⁴⁸ Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.118; Boekencentrum Zoetermeer 1983

⁴⁹ Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël*; deel 3 blz.122; Boekencentrum Zoetermeer 1983

Belangrijk punt wat ds. Den Butter benadrukt is dat de mens ook echt een grote eigen verantwoordelijkheid heeft in zijn doopbelofte. Hoewel het heil door God wordt geschonken ontslaat ons dat niet van onze plicht. Hierin bemerk je dat er een sterk appel wordt gedaan op de verantwoordelijkheid van de mens. Als laatste benadrukt den Butter ook al breken wij als verbondskinderen het verbond, dat houdt niet in dat het verbond daardoor ophoudt. God blijft getrouw, ondanks onze ontrouw. Maar...

*"deze trouw van God aan Zijn eigen verbondsafspraken betekent niet dat Hij alles van deze ongehoorzame kinderen van het verbond accepteert en ongestraft laat passeren. Er is geen sprake van dat de kinderen des verbonds straffeloos kunnen zondigen. Het is zelfs zo, dat de bijzondere positie ook bijzonder kwetsbaar maakt".*⁵⁰

Wat heeft deze doopvisie praktisch tot gevolg hoe men de kinderdoop ziet binnen dit kerkverband?

- De doopbelofte worden aan alle gedoopte kinderen toegezegd. Je mag de uitverkiezing niet voorop plaatsen.
- Je moet juist op je doopbelofte pleiten of God deze wil uitwerken in je leven. God heeft immers je Zijn vergevende genade al beloofd.
- De verantwoordelijkheid van de mens in het doopverbond is belangrijk. God heeft ons uitgenodigd tot Zijn heil.
- De uitverkiezing is iets waar je je achteraf alleen over mag en kan verwonderen.

3.4 De doop binnen de PKN (Gereformeerde Bond)

Binnen de Gereformeerde bond is het moeilijk om een eenduidige visie te omschrijven over de doop. Toch kun je in de visie van Ds. Woelderink wel lijnen halen die weergeven welke accenten deze stroming legt in hun visie op de doop.

Binnen de Hervormde Kerk valt het niet mee om een representatief figuur te vinden die hét standpunt over Woelderink verwoordt. Er zijn immers voor- en tegenstanders, zoals er altijd als het om het voor- en onderwerpelijke gaat, verscheidenheid binnen de Gereformeerde Bond is geweest. Van der Graaf, algemeen secretaris van de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde Kerk, weet welke plaats Woelderink binnen de hervormd-gereformeerde traditie heeft ingenomen. "Hij was omstreden voor een bepaalde bevindelijke traditie in eigen kring, maar ook iemand met originele theologische kwaliteiten. H. Berkhof noemde Woelderink ooit eens de enige theoloog die de Gereformeerde Bond heeft voortgebracht." ⁵¹

Hoewel Ds. Woelderink bepaald geen aanhanger van Kuyper was, kon hij bepaald gedachtengoed wel erg waarderen. Hij kon zich heel goed vinden in de sterke nadruk die Kuyper op het verbond legde en zijn positieve benadering van de gedoopte kinderen en van de christelijke gemeente als zodanig. Kuyper zag de gemeente als de gemeente van weder geborenen. Daar is volgens Woelderink niets mis mee. Het probleem is de vorm waarin Kuyper dit heeft gegoten. Toch kon Woelderink dit vooral waarderen omdat hij nu binnen de reformatorische gezindte een ontwikkeling zichtbaar zag worden van de 'zogenoemde veronderstelde niet wedergeboorte'. Men gaat ervan uit dat iemand in principe niet wedergeboren is tenzij het tegendeel duidelijk blijkt. Woelderink vindt dit de doodsteek voor het kerkelijk leven en volop tegen de genade van God indruisen.

⁵⁰ Ds. P. den Butter; *Zicht op Israël deel 3*; blz.125; Boekencentrum Zoetermeer 1983

⁵¹ www.dsrmk.nl/website/docs/Woelderink.pdf

Woelderink legt er grote nadruk op, dat Gods verbond als zijn genadige gemeenschap met de zondige mens, door ons moet worden aanvaard. Gods verbond is een verbond vol met beloften die vragen om in de weg van gehoorzaamheid van het geloof aangenomen te worden. God biedt in de doop Zijn genadige gemeenschap aan in Zijn verbond en in de beloften van dit verbond. Nu wordt de mens opgeroepen om dit te aanvaarden in het geloof. Geloven is dus in eerste instantie gehoorzaam zijn aan God.

Als God door de verbondsbeloften tot de mens komt, roept God zelf op om deze beloften te geloven en te aanvaarden. Juist daarin ligt ook het persoonlijke. God komt door het Woord tot je en zo mag je er zeker van zijn dat deze beloften voor jou gelden. Hierin zie je ook iets van het verkiezend welbehagen van God.

Hoe beziet Woelderink de uitverkiezing? Voor Woelderink is duidelijk dat op de uitverkiezing niet te veel nadruk gelegd moet worden. De nadruk ligt op het verbond van God en niet op de uitverkiezing. Hij bestrijdt dan ook fel de leer van de Gereformeerde Gemeenten. Hij wijst het fel af dat men volgens de prediking binnen de Gereformeerde Gemeenten eerst moet weten uitverkoren te zijn, wil men zeker ervan zijn in Gods verbond opgenomen te zijn. Woelderink ziet de weg precies andersom. God neemt ons op in Zijn verbond, waarvan de doop het teken en zegel is. En langs deze weg krijgen we zekerheid van onze verkiezing. Aan de verkiezing zit namelijk vast dat we Gods verbond aanvaarden. Zo krijgen we de zekerheid dat we in Gods verbond zijn binnen gesloten.

In dit licht kun je volgens ds. H. van den Belt ook zeggen dat het verbond een keerzijde heeft. Zij die niet willen delen in Gods liefde en genade sluiten zichzelf buiten.⁵² Het is een dubbele zonde, niet alleen tegen de wet van God maar ook tegen de liefde van God. Zijn liefde wordt een verterend vuur wanneer die door ons wordt versmaad. Als het werk van Christus niet in geloof wordt aangenomen en de weg van Christus niet wordt bewandeld, dan wordt daarmee Zijn liefde gekrenkt.

Wat opvalt is dat in de Gereformeerde Bond de nadruk valt op het gelovig aannemen van de beloften die je in je doop al zijn toegezegd. Het maakt helder dat wij niet lijdelijk moeten toezien, maar actief met deze beloften bezig moeten zijn in het besef dat het de Heilige Geest is die het ons werkelijk leert verstaan. Allereerst dragen de ouders hiervoor de verantwoording door je te leren hoe je de Heere Jezus moet volgen. Ds. H. van den Belt noemt kinderen net droge sponzen die de invloed van hun omgeving opzuigen.⁵³ Hij benadrukt dan ook het belang van een goed voorbeeld zijn in heilige levenswandel voor je kinderen. Met name de eerste kinderjaren zijn cruciaal in wat ze zien en te horen krijgen vooral in het ouderlijk gezin. Wanneer je kind gedoopt wordt, worden ze zonder dat ze het weten geadopteerd door God. Ze weten niet hoe arm ze zijn, door de zonde. Ze weten ook niet hoe rijk ze zijn door de genade van Christus. Dat moeten wij ze als ouders leren.

Prins Willem Alexander was kroonprins vanaf het begin van zijn geboorte. Hij is nu niet minder dan toen. Wel heeft hij moeten leren wat het is om kroonprins te zijn. Zo zijn onze kinderen prinsen en prinsessen van het rijk van God, vanaf het uur van hun geboorte. Wat is er veel gebed nodig dat zij de God van dat Koninkrijk ook mogen leren kennen als hun Heere en Koning.⁵⁴

Wanneer het kind ouder wordt, komt de verantwoordelijkheid ook steeds meer komt te liggen bij het kind zelf. Het kind wat eerst geleerd en gezien heeft wat het is om God te dienen, gaat

⁵² Ds. H. van den Belt; *Een eeuwig verbond*; pag. 20; uitgeverij Groen; 1999

⁵³ Ds. H. van den Belt; *Een eeuwig verbond*; pag. 38; uitgeverij Groen; 1999

⁵⁴ Ds. H. van den Belt; *Een eeuwig verbond*; pag. 63; uitgeverij Groen; 1999

beseffen dat het zelf ook zonder deze genade niet kan. Ze zullen gehoor geven aan het welwillende liefdesaanbod van God in de doop ons toegezegd.

Wat heeft deze doopvisie praktisch tot gevolg hoe men de kinderdoop ziet binnen het orthodoxe deel van de PKN?

- De kinderdoop wordt gezien als een verbond dat door de mens gelovig moet worden aanvaard. Door de doop in het leven gelovig te aanvaarden gaat men de weg van gehoorzaamheid. Dat is iets wat God in het verbond vraagt.
- Ouders die hun kinderen hebben laten dopen, moeten de kinderen voorleven hoe het is om in geloof en gehoorzaamheid met God te wandelen. Het vragen om een nieuw hart aan God ziet men als overbodig omdat God door Zijn verbond heeft laten zien dat Hij niet liever wil dan je zalig maken.
- Nadruk op de verkiezing werkt belemmerend in het aanvaarden van de beloften die God je heeft toegezegd in de doop.
- God noemt je in het verbond al een kind van God. Dit moet je in je leven nog wel verzilveren, zoals je vroeger een cheque kon verzilveren. De doop vraagt om een antwoord van jouw kant door gelovig te aanvaarden wat God je allemaal door de doop al heeft toegezegd. Het verschil met de Christelijke Gereformeerde Kerk is dat binnen de Protestantse Kerk in Nederland steviger de nadruk wordt gelegd op de verantwoordelijkheid van jou als gedoopte binnen het verbond.

Hoofdstuk 4 Conclusies

In dit kennisgericht onderzoek heb ik getracht middels een trechtermodel uit te komen bij mijn onderzoeksvragen.

4.1 *Verskillende doopvisies?*

Er blijkt inderdaad een verschil te bestaan in doopvisies tussen de verschillende reformatorische kerken onderling. Ik heb van drie kerkgenootschappen de doopvisie in grote lijnen beschreven (van de zes kerkverbanden binnen de reformatorische gezindte). Ik kom op totaal drie doopvisies, omdat de andere kerkgenootschappen grotendeels of helemaal dezelfde doopvisie hebben. De Oud Gereformeerde Gemeenten hebben dezelfde doopvisie als de Gereformeerde Gemeenten. Dit kerkgenootschap is ontstaan door ds. L. Boone in hetzelfde jaar 1907 toen de Gereformeerde Gemeenten zijn ontstaan. Zijn bezwaren om niet met de Gereformeerde Gemeenten mee te gaan hebben te maken met het traditioneel ambtsgewaad en het niet meer zingen van de psalmen van Datheen⁵⁵ en niet met de kerkleer van de Gereformeerde Gemeenten. Deze leer en ook de doopvisie komen nagenoeg naadloos overeen met elkaar.

In 1953 vond de kerkscheuring plaats tussen de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland plaats. De aanleiding was de schorsing van Dr. Steenblok als docent van de Theologische School van de Gereformeerde Gemeenten. Deze schorsing had te maken met een verschil over het aanbod van genade. Het voert te ver hier uitgebreid op in te gaan. Voor de visie op de doop betekent dit dat de Gereformeerde Gemeenten in Nederland nog meer het accent op de uitverkiezing legt. Dr. Steenblok benadrukt dat voor de verworpenen (dus niet uitverkorenen) de doop nog eens laat zien dat de doop inderdaad alleen voor de uitverkorenen geldt. De doop voor de verworpenen bevestigt en onderstreept volgens hem dat het waar is dat de mens in zijn doodstaat ligt.⁵⁶ God is Soeverein en heeft van eeuwigheid besloten wie Zijn uitverkorenen zijn en alleen deze mensen zal Hij tot Hem trekken. Hoewel de nadruk nog steviger wordt gelegd op de totale doodstaat van de mens komt verder de doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland wel overeen met die van de Gereformeerde Gemeenten.

De Hersteld Hervormde Kerk is een nieuw kerkgenootschap die zijn ontstaan vindt in de afscheiding van de nieuw te vormen Protestantse Kerk in Nederland. Het is dat deel van de toenmalige Nederlands Hervormde Kerk die niet meekonden wegens allerlei gewetensbezwaren tegen de PKN. Dit kerkgenootschap zoekt nog naar een eigen koers, maar vindt vooral aansluiting in de doopvisie van de Christelijke Gereformeerde Kerk. Toch zijn er binnen dit kerkgenootschap ook gemeentes die neigen naar de doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten (Genemuiden) en naar die van de Protestantse Kerk in Nederland (Apeldoorn).

De visie van de doop heeft alles te maken met de visie op het verbond. Daarbij speelt het denken over de uitverkiezing een grote rol. Cruciaal is eigenlijk het verschil of nu in de beloften alle mensen worden aangesproken of dat alleen de uitverkorenen worden aangesproken. Vanuit het literatuuronderzoek zie ik toch een soort tweedeling ontstaan in het benaderen van een verbondskind. Je zou je de Gereformeerde Gemeenten en de (oud) Gereformeerde Gemeenten in Nederland aan de ene kant kunnen zetten met hun nadruk op de uitverkiezing, waarbij de beloften in de doop alleen gelden voor de uitverkorenen. Ook zie je binnen deze kerkverbanden een sterk benadrukken van het eenzijdige Godswerk als iemand tot geloof komt. Er wordt nauwelijks tot geen appèl gedaan op kerkgangers om je doop in Christus vast te maken. Dat kan ook eigenlijk niet vanuit het verkiezing denken

⁵⁵ G.P.P. Hogendoorn e.a.; Tot de voleinding der wereld deel 3; blz. 101

⁵⁶ Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.468; de Groot- Goudriaan;1983

omdat je de beloften zo voorspiegelt alsof ieder zalig wordt, terwijl de beloften alleen voor de uitverkorenen gelden.

Aan de andere kant de Christelijke Gereformeerde Kerk (CGK) en de Hervormde kerk (PKN) die de beloften voor iedereen laten gelden. Je wordt op grond van het verbond ook aangesproken als kind van God. Dit geldt al in de belofte en doet een appel op ouders en op jongvolwassenen om deze doop in God vast te maken. Deze kerken benadrukken ook sterk de eigen verantwoordelijkheid in het komen tot geloof. Genade schakelt de verantwoordelijkheid om te komen tot Christus niet uit. Gods heeft in de beloften Zijn heil al geschonken. Als gedoopte moet je leren om deze beloften ook daadwerkelijk te verzilveren.

Natuurlijk doet deze tweedeling niet helemaal recht aan de verschillende doopvisies binnen de reformatische gezindte, maar toch meen ik hier een duidelijk en diepgeworteld verschil te constateren. Zoals ik al in Hoofdstuk 4.2 heb omschreven zag de Gereformeerde Gemeenten zich in de Generale Synode van 1931 zich verplicht om duidelijk stelling te nemen tegen de zogenoemde 'drieverbondenleer'. Hier tegenover stelde zij dat er sprake was van een tweeverbondenleer.

Volgens de drieverbondenleer (Christelijke Gereformeerde Kerken) is er het verbond der werken, het verbond der verlossing en het verbond der genade. Het verbond der werken is gesloten met Adam. De inhoud was: 'Gehoorzaam God en je zult eeuwig leven'. Omdat Adam niet gehoorzaamde, is dit verbond verbroken. In het verbond der verlossing (met Christus opgericht) zijn alleen de uitverkorenen begrepen. Het verbond der genade is ruimer: hierin zijn alle gelovigen met hun kinderen begrepen. Het verbond der genade valt dus niet samen met het verbond der verlossing. Alle kinderen van gemeenteleden kunnen worden gedoopt. De doop is dan het teken dat ze in het verbond der genade zijn opgenomen. Dat hoeft dus niet te betekenen dat zij ook uitverkoren zijn.

De tweeverbondenleer (o.a. Gereformeerde Gemeenten) stelt dat er, naast het verbond der werken, alleen het verbond der genade is, waarin alleen uitverkorenen zijn begrepen. Toch ontvangen alle kinderen van de gemeenteleden de doop als het teken van het genadeverbond. Zijn ze daarmee allemaal uitverkoren? Nee, want daarvoor is wedergeboorte en geloof nodig. Daarom wordt er een onderscheid gemaakt tussen bediening en wezen van het verbond. Allen worden gedoopt (= de bediening), maar de inhoud (= het wezen) van het verbond geldt alleen voor de uitverkorenen. Het onderscheid tussen bediening en wezen kan ook anders genoemd worden. Zo kom je ook tegen: uitwendig en inwendig in het verbond, tweeërlei kinderen des verbonds of: op het erf van het verbond versus in het verbond.

4.2 Tweedeling nader beschouwd

Wanneer we deze tweedeling nader beschouwen zien we dat het ten diepste om de kern van het verstaan van het geloof draait. Het raakt direct de vraag voor wie de beloften gelden en raakt vervolgens ook de manier van prediking. De visie op de doop staat in direct verband met de visie op het heil. In achterliggende decennia is er juist op dit punt veel strijd binnen de reformatische kerken geweest.

Ds. Moerkerken van de Gereformeerde Gemeenten heeft als rector van de theologische school in de achterliggende jaren veel geschreven over dit onderwerp. Hij benadrukt dat niet aan alle gedoopten hetzelfde wordt beloofd. „*Er is verzoening mogelijk voor de grootste der zondaren, maar de beloften zijn door God de Vader gedaan aan Christus en Zijn geestelijk zaad*”.⁵⁷ Zo'n uitspraak benadrukt sterk de uitverkiezing, want alleen voor de uitverkorenen zijn de beloften werkelijk van toepassing.

⁵⁷ <http://www.digibron.nl/search/detail/012df756ae855d781f57b58f/drieverbondenleer-is-verbondsontzenuwend>

De cruciale vraag rondom de bediening van de kinderdoop is de vraag: Wie biedt God nu tijdens de doopbediening Zijn genade aan? Is dat ieder kind dat gedoopt wordt, of zijn dat alleen de uitverkorenen?

Vanuit de kerken die een sterke nadruk leggen op de uitverkiezing (Oud) Gereformeerde Gemeenten (in Ned.) klinkt het verwijt naar andere kerken dat ze een algemeen aanbod van genade preken en iedereen wordt aangesproken als gelovige terwijl uiteindelijk niet iedereen zalig wordt. Dit kan in hun ogen niet samengaan met Gods volmaaktheid en alwetendheid omdat God dan zou liegen. Niet iedere gelovige/gedoopt kind wordt immers zalig?

Vanuit de Gereformeerde Bond en de Christelijke Gereformeerde Kerk wordt het verwijt gemaakt naar de Gereformeerde Gemeenten (in Ned.) dat kinderen wel in het verbond worden opgenomen door hun doop, maar er dus een tweeërlei doopsbediening *is*: de doop is voor de uitverkorenen teken en zegel van de genade van God. Voor de verworpenen is de doop een teken en zegel van de vloek. Dat kan volgens hun nooit de bedoeling van God zijn en in strijd met Gods liefde.

Op de achtergrond speelt eigenlijk een heel andere kwestie mee. Namelijk hoe je de eigen **verantwoordelijkheid van mensen** moet beoordelen binnen dit verbond. Binnen de Gereformeerde Gemeenten (in Ned.) ligt de nadruk helemaal op Gods genade en heeft men moeite met de uitspraak dat je kunt pleiten op je doop. Men vindt dat in strijd met Gods soevereiniteit. God is aan niemand Zijn genade verschuldigd. In de Gereformeerde Bond en de Christelijke Gereformeerde Kerk ligt de nadruk naast Gods genade ook op de verantwoordelijkheid van de mens. Je wordt gewezen op je verantwoordelijkheid om God te zoeken en God te herinneren aan Zijn belofte. Het is het eigen ongeloof als je buiten de genade blijft die God al in de doop aan je heeft toegezegd.

Binnen deze tweedeling zie je dat de rol van de HHK (Hersteld Hervormde Kerk) vaak een soort middenpositie inneemt. Dit kerkgenootschap is nog bezig een eigen identiteit te zoeken.

Bij bestudering van de literatuur valt op dat kerkscheuringen vaak te maken hebben met de visie op het heil en dus ook met de visie op de doop.

In de kerkgeschiedenis is men vanaf de Afscheiding in 1834 een richting in geslagen waar vooral de onderlinge verschillen breed worden uitgemeten en er weinig gekeken wordt naar wat christenen onderling verbindt.

Wat opvalt is de hardheid waarmee de verschillende kerkverbanden elkaar bekritiseren. Heel duidelijk wordt er stelling tegen elkaar ingenomen waarbij de verschillende kerkverbanden het niet schuwen om elkaar te veroordelen. Zo wordt vanuit de Gereformeerde Gemeenten nog al eens in de Gereformeerde dogmatiek van Kersten de term 'remonstrants' gebruikt. Deze term duidt aan dat de ander daarmee een heilloze weg buiten Christus inslaat. Zo schrijft Kersten over de doopvisie van Kuyper: "Het is niet denkbeeldig dat men met een ingebeelde hemel verloren gaat."⁵⁸

Hoewel de oordelen hard zijn naar elkaar, denk ik dat deze oordelen vaak ook verwoorden dat men vanuit de diepste overtuiging de ander wil waarschuwen.

Vanuit de bestudering van de literatuur op het punt van de doopvisie zie ik niet direct een verbondenheid in belijden tussen de verschillende kerken. De visie op de doop heeft scheiding gemaakt in de afgelopen honderdvijftig jaar. De discussie over de twee of drie verbondenleer is terug te leiden op de visie op de doop. Deze discussie is nog steeds aanwezig. Zo denk ik dat ik op grond van de bestudering van de doopvisies van de verschillende kerkgenootschappen het erg lastig zal zijn om binnen een reformatische school te komen tot één duidelijk standpunt over de waarde van de kinderdoop.

⁵⁸ Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 95

4.3 Gevolgen voor het reformatorisch onderwijs.

Gezien de duidelijke verschillen in doopvisie binnen de verschillende reformatorische kerken zouden deze verschillen ook zichtbaar moeten zijn binnen een reformatorische school. Immers binnen dit onderwijs zijn docenten en leerlingen afkomstig uit deze kerkgenootschappen.

Een onderzoek naar deze doopvisies ligt dan ook gevoelig, omdat het pijnlijk duidelijk maakt dat men het over een hele wezenlijke onderdeel van het geloof niet eens is, namelijk een eenduidig belijden waar de kinderdoop voor staat. Men belijdt wel allemaal dat de kinderdoop Bijbels is en aan kinderen de belofte van het verbond al op jonge leeftijd verzegeld moet worden, maar over de betekenis van deze belofte en voor wie deze belofte geldt wordt in de verschillende kerkgenootschappen verschillend gedacht.

In het praktijk onderzoek ga ik na of deze verschillende doopvisies inderdaad zichtbaar zijn en hoe hier mee wordt omgegaan door docenten en leerlingen. Bespreken de docenten de verschillende visies in de klas of wordt dit bewust achterwege gelaten? Hoe belangrijk wordt de betekenis van de doop gezien voor het onderwijs door docenten? En zijn de leerlingen van het Gomarusscholengemeenschap op de hoogte van de verschillende visies? Is het ook raadzaam om deze visies te kennen?

Hoofdstuk 5 Praktijkonderzoek

In het praktijkonderzoek wil ik naar aanleiding van mijn onderzoeksvragen en van mijn conclusies van het kennisgerichte onderzoek antwoorden zoeken op mijn vragen. Ik wil toetsen of de voorlopige conclusies uit mijn literatuuronderzoek overeenkomen met wat docenten en leerlingen denken over de kinderdoop.

5.1 De gekozen onderzoeksmethoden

Ik heb voor dit onderdeel gekozen voor de volgende onderzoeksmethodes:

- Onderzoek in de vorm van enquêtes en interview

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van vier verschillende deelonderzoeken, te weten:

- Het afnemen van de enquête onder de leerlingen
- het afnemen van de enquête onder de docenten
- het afnemen van een interview met dhr. Büdgen van het Wartburg college te Rotterdam
- Enkele gesprekken met docenten over hun doopvisie

De gesprekken met docenten had ik voorgenomen uitgebreider te doen, maar kwam tijdens de gesprekken er wederom achter hoe gevoelig het onderwerp ligt binnen het reformatorisch onderwijs. De gesprekken die ik heb gevoerd komen daarom terzijde in het onderzoek ter sprake en nemen geen prominente rol in.

In deze gesprekken viel mij op dat binnen de kerkgenootschappen verschillend wordt gedacht en bepaalde gemeentes van een kerkgenootschap niet altijd de lijn van het kerkgenootschap volgen.

5.2 Uitleg en verantwoording werkwijze

Ik heb het praktijkonderzoek uitgevoerd binnen het Gomarus Scholengemeenschap. De Gomarus Scholengemeenschap is de opdrachtgever van mijn afstudeeronderzoek. Hoewel ik zelf als docent niet meer aan deze school verbonden ben, heb ik in overleg met mijn begeleider ervoor gekozen om het praktijkonderzoek alleen op de Gomarus Scholengemeenschap uit te voeren en niet het Hoornbeeck erbij te betrekken waar ik nu lesgeef. Dit mede omdat het onderwerp zeer gevoelig ligt binnen de reformatorische scholen. Wel heb ik naast het onderzoek binnen het Gomarus scholengemeenschap een interview afgenomen met dhr. Büdgen. Hij is lid van de commissie van bestuur van het Wartburg-college en is door zijn uitspraken in het Reformatorisch Dagblad de aanjager geweest voor een onderzoek over de doop binnen het Gomarus Scholengemeenschap. Daarnaast heb ik enkele diepte interviews gevoerd met docenten binnen het reformatorisch onderwijs.

Ik heb ervoor gekozen om alleen docenten en leerlingen binnen het Gomarus Scholengemeenschap te enquêteren en niet de schoolleiding zelf. Deze keuze heb ik gemaakt omdat de uitkomsten van een groot aantal enquêtes een objectiever beeld geeft dan gesprekken met alleen de schoolleiding. Gomarus is één van de zeven reformatorische middelbare scholen in Nederland. Hoewel de uitkomst van de enquête dus alleen betrekking heeft op het Gomarus, verwacht ik dat de uitkomsten grotendeels ook van toepassing zijn voor de andere reformatorische middelbare scholen. Dit komt omdat binnen deze reformatorische scholen een nauw samenwerkingsverband bestaat en ze vanuit dezelfde grondslag, de drie formulieren van Enigheid, werken. Ook de kerken waar de leerlingen en docenten toe behoren zijn op de verschillende scholen dezelfde. Hoewel elke

reformatrische school zijn eigen identiteit vormgeeft, kun je wel stellen dat de doelgroep van mijn onderzoek nagenoeg dezelfde is als op de andere reformatrische scholen.

Ik heb voor dit onderzoek gebruik gemaakt van twee verschillende enquêtes, één voor docenten en één voor leerlingen.

Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van Formdesk. Formdesk stelt je in staat om online formulieren aan te maken en deze af te nemen onder de gewenste doelgroep. Alle data wordt op de server van Formdesk opgeslagen. Dit stelt je als onderzoeker in staat om overal ter wereld toegang te hebben tot je beheer van je onderzoek. Als onderzoeker kun je een tal van mogelijkheden instellen die je helpen bij het analyseren van je onderzoek. Zo krijg je automatisch een statistieken overzicht van je afgenomen enquêtes.

5.3 Omvang onderzoek

- De docenten enquête is door 79 docenten ingevuld en heeft daarmee een voldoende bereik om serieuze conclusies te trekken over de verschillende visies en gedachten onder reformatrische docenten betreffende de doop.
- De leerling enquête is ingevuld door 250 leerlingen. Ik heb gekozen voor leerlingen uit de bovenbouw. Wel heb ik zo veel mogelijk de verschillende niveaus binnen het onderwijs meegenomen. Dat houdt in dat ik leerlingen van kader, mavo, havo en vwo heb meegenomen in mijn onderzoek. Ik heb de keuze gemaakt om leerlingen onder kaderniveau niet te enquêteren. De vraagstelling lijkt mij te moeilijk voor deze leerlingen.

In beide enquêtes wordt ook de vraag gesteld of men wil aangeven tot welk kerkgenootschap men behoort. Dat stelt de onderzoeker in staat om per kerkgenootschap te bekijken hoe men denkt over de doop. Daardoor kan onderzocht worden of de verschillende doopvisies behorend bij de verschillende kerkverbanden ook zichtbaar zijn in de enquête.

De onderzoeksvragen die ik mezelf heb gesteld aan het begin van mijn literatuur onderzoek zijn:

- <i>Komt binnen het reformatrisch onderwijs de kinderdoop voldoende te sprake? En hoe gebeurt dit?</i>
- <i>Wordt er aandacht besteedt aan de verschillende visies die er binnen de kinderdoop zijn? Zo ja, hoe dan?</i>
- <i>Is het belangrijk om als school een éénduidige visie te hebben? En is dat mogelijk?</i>

De onderzoeksvragen zijn vrij algemeen. Dat heb ik bewust gedaan, gezien de gevoeligheid van het onderwerp. Daarnaast is het anoniem, hetgeen de betrouwbaarheid ten goede kan komen.

5.4 Resultaten docenten enquête

De enquête is als volgt opgebouwd:

In totaal heb ik zeventien vragen gesteld die te verdelen zijn in 3 categorieën :

Vraag 1 t/m 4	Hoe versta je je eigen doop. Hoe belangrijk is de doop voor jou?
Vraag 5 t/m 12	Hoe komt de doop in het onderwijs ter sprake?
Vraag 13 t/m 16	Hoe denk je over de doop? (vragen naar hun visie)
Vraag 17	Kerkgenootschap is nodig om relatie te leggen met doopvisie

In totaal hebben 79 docenten de enquête ingevuld. Omdat het belangrijk is om de verschillende doopvisies per kerkgenootschap helder te krijgen volgt hier een overzicht.

Gereformeerde Gemeenten	28	35.44 %	
Gereformeerde Gemeenten in Nederland	6	7.59 %	
Oud Gereformeerde Gemeenten	0	0 %	
Hersteld Hervormde Kerk	15	18.99 %	
Christelijke Gereformeerde Kerk	16	20.25 %	
PKN (Gereformeerde Bond)	13	16.46 %	
Anders	1	1.27 %	

Bij de eerste vragen van mijn enquête wilde ik helder hebben hoe belangrijk docenten hun eigen doop en die van hun eventuele kinderen vinden. De vragen hebben niet direct iets te maken met de onderwijssituatie, maar geeft wel zicht op welke waarde ze aan de doop toekennen.

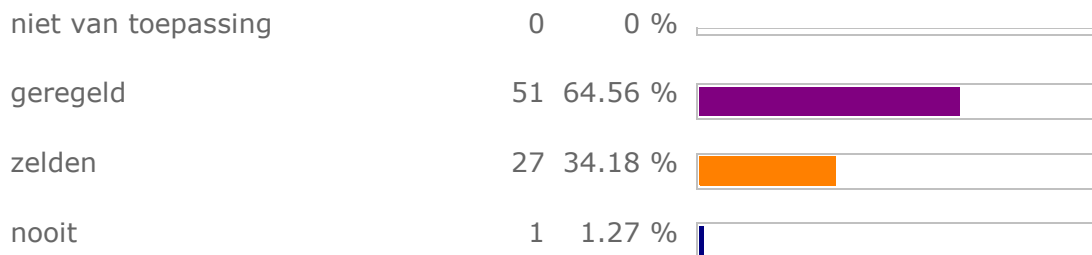
Als eerste een vraag vooraf: Ben je zelf gedoopt als kind? Bij deze vraag was ik benieuwd of er ook docenten waren die niet gedoopt zouden zijn. En om welk percentage het gaat. Dat lijkt mij niet voor de hand liggen, maar het komt wel voor binnen reformatisch Nederland dat kinderen niet gedoopt zijn, omdat hun ouders geen antwoord durven of kunnen geven op de gestelde doopvragen.

De volgende vragen zijn een uitwerking van de enquête onder docenten. Niet alle docenten hebben elke vraag beantwoord. Per vraag is te zien hoeveel docenten de vraag hebben beantwoord.

1.	Ben je zelf gedoopt als kind?		
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)		
	ja	79 100 %	
	nee	0 0 %	

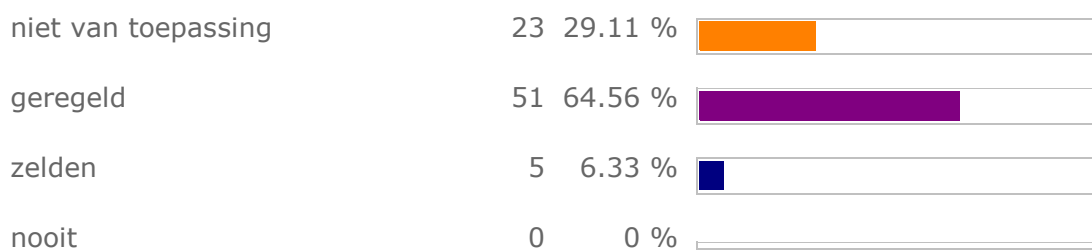
2. Ik sta wel eens stil bij mijn eigen doop.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

3. 3. Ik sta wel eens stil bij de belofte die ik heb afgelegd bij de doop van mijn kinderen.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

4. 4. Thuis praat ik wel eens met mijn ouders/ vrouw of man/ kinderen over de betekenis van de doop.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

5.4.1. Hoe belangrijk is de doop voor jou?

Vraag 2 t/m 4 geeft antwoord op de vraag: **Hoe belangrijk is de doop voor jou?**

De uitkomst van vraag twee laat zien dat de doop een belangrijke rol speelt in het persoonlijk leven van veel docenten. Een kleine 65% van de docenten geeft aan geregeld stil te staan bij eigen doop. Datzelfde geldt voor het stilstaan bij de doop van eventuele kinderen. Een derde deel van de docenten (34%) geeft aan zelden bij eigen doop stil te staan. Dit heeft mogelijk te maken met de correlatie tussen de doop en de visie op het heil. Dit percentage uitgesplitst naar kerkgenootschap geeft de volgende uitkomst. In totaal waren er 27 docenten die het antwoord 'zelden' hadden ingevuld.

<i>kerkgenootschap</i>	<i>totaal aantal docenten</i>	<i>Optie 'zelden' bij vraag 2</i>	<i>percentage</i>
Ger. Gemeente	28	11	39,2%
Ger. Gemeente in Ned.	6	2	33,3%
HHK	15	5	33,3%
CGK	16	6	37,5%
PKN	13	3	23,1%

Deze uitwerking naar kerkgenootschap laat zien dat je niet kunt stellen dat binnen de kerkgenootschappen waar de nadruk ligt op de uitverkiezing (Ger. Gem, Ger. Gem in Ned.) er minder bij de doop wordt stil gestaan. Andersom kun je ook niet aantonen dat de kerkgenootschappen waar de nadruk ligt op de eigen verantwoordelijkheid binnen het verbond (CGK, PKN) er meer bij wordt stilgestaan. Gelet op het totaalpercentage kan hierover geen harde uitspraak gedaan worden.

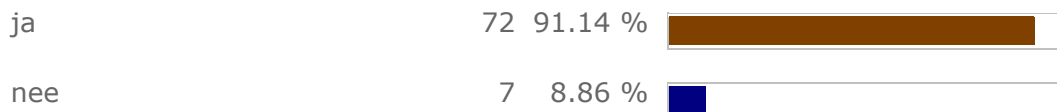
Het gesprek aangaan rondom de doop in de thuissituatie wordt door 38% van de docenten ingevuld met zelden en 5% met nooit. Bij elkaar vormt deze groep dus bijna de helft. Alhoewel de doop dus wel als belangrijk wordt ervaren, wordt het gesprek hierover door docenten als minder belangrijk gezien.

5.4.2 Hoe komt de doop in het onderwijs ter sprake?

Vraag 5 t/m 12 hebben betrekking op **de schoolsituatie**. Deze vragen richten zich op het punt hoe de doop in de schoolsituatie ter sprake komt en of er meer aandacht voor de doop binnen de school zou moeten zijn?

5. Ik kan de kinderdoop vanuit de Bijbel onderbouwen en uitleggen.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

6. Ik gebruik in mijn dagopening de rijkdom van de doop wel eens in de uitleg van het christelijk geloof aan de leerlingen.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

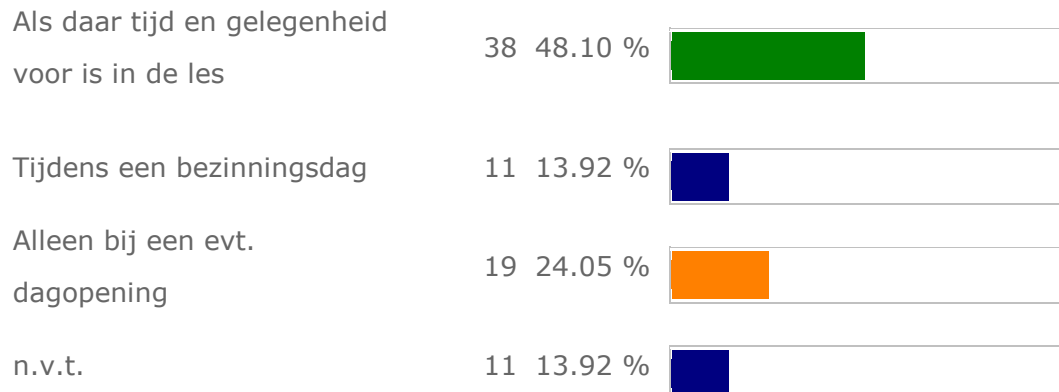
7. Er zou op school meer aandacht moeten zijn voor de betekenis van de kinderdoop; zeker gezien allerlei ontwikkelingen rondom de doop zoals overdoop e.d.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

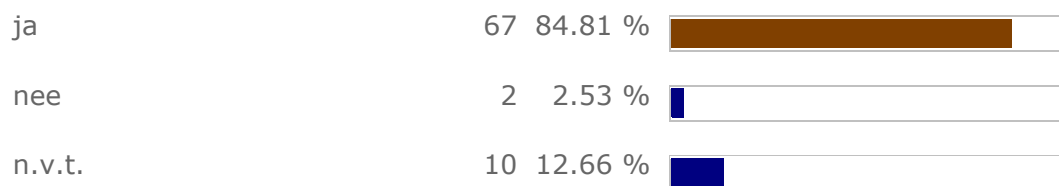
8. Op welke manier moet dit verstaan van je doop in het onderwijsprogramma aan de orde komen

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

9. De betekenis van de doop is voor mij een belangrijk item om leerlingen mee te geven

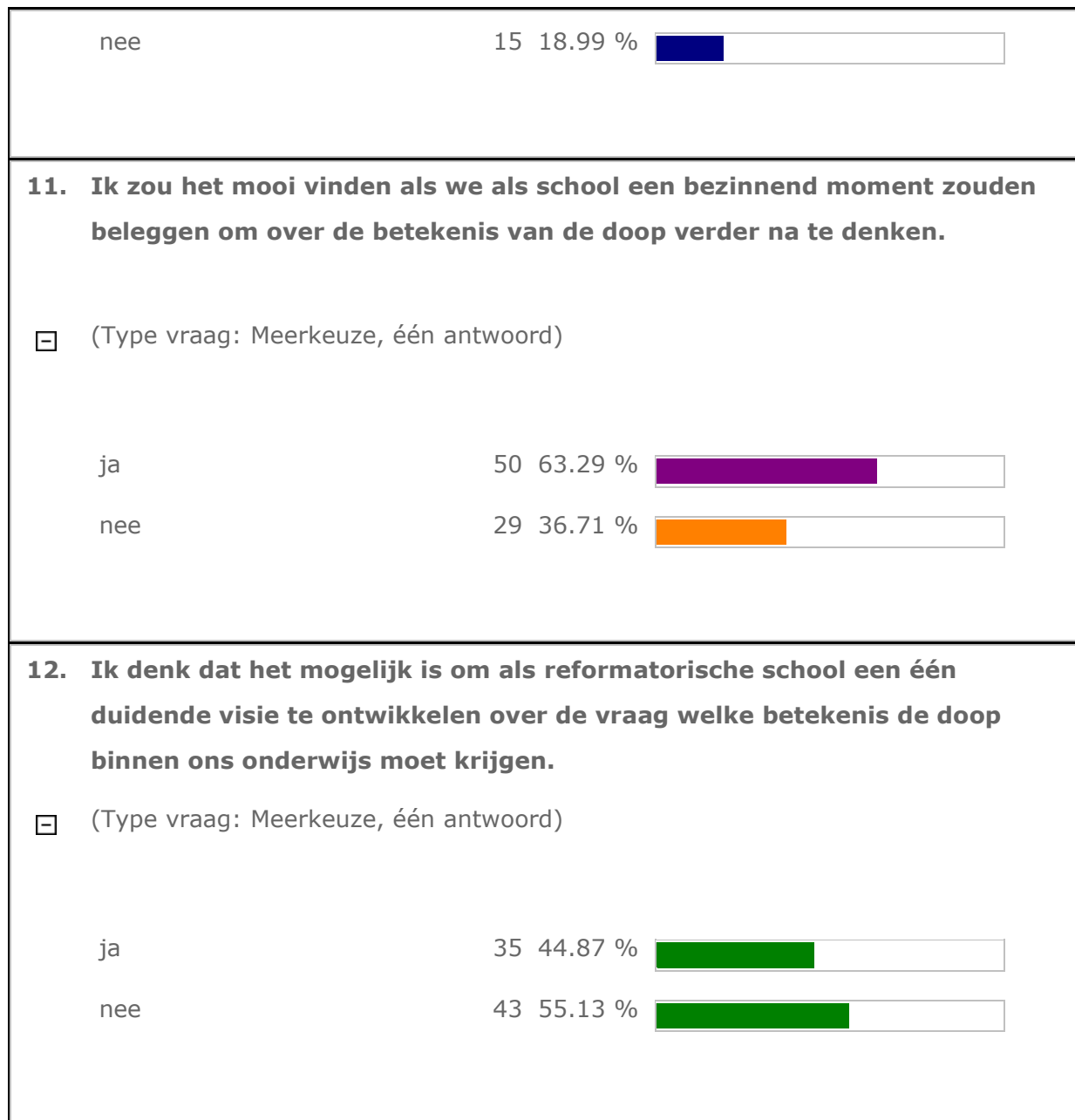
☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

10. 11. Je doop leren verstaan zou een cruciaal onderwijsdoel moeten zijn op een reformatorische school.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

Vraag 5:

De vraag of je de kinderdoop vanuit de Bijbel kan onderbouwen en uitleggen wordt door 91% beantwoord met 'ja'. Dat is een opvallend hoge score. Zeker als je bedenkt dat er expliciet nergens in de Bijbel een tekst staat die de kinderdoop voorschrijft. Bij deze vraag had men alleen de mogelijkheid om 'ja' of 'nee' in te vullen. Voordeel van deze werkwijze is dat je de geënquêteerden stuurt tot het maken van een duidelijke keuze. Nadeel van deze werkwijze is dat je niet zeker weet of ze de kinderdoop daadwerkelijk kunnen onderbouwen of dat men geen 'nee' wil of durft te antwoorden. Wanneer je namelijk 'nee' invult, geef je daarmee toe dat de onderbouwing van de kinderdoop moeilijk te verklaren is.

Vraag 6 t/m 9:

Binnen het reformatorisch onderwijs wordt de dag begonnen met de Bijbel en gebed. In het rooster is ruimte gecreëerd om in te gaan op het gelezen gedeelte uit de Bijbel. Men maakt tijdens de dagopeningen gebruik van een vast Bijbelrooster met voorgeschreven Bijbelgedeelten. De dagopening wordt door de meeste docenten thuis voorbereid.

In vraag 6 was ik benieuwd of docenten de betekenis van de doop ook wel eens gebruiken bij de uitleg van het geloof en de bekering. De visie op de doop heeft namelijk te maken met die visie op het geloof. Juist door steeds terug te grijpen op de betekenis van de doop krijgt de doop waarde.

Toch blijkt de meerderheid (56% + 5%) hier voor de keuze 'zelden' of 'nooit' te kiezen.

Mogelijk is dat een verklaring voor de grote meerderheid van de docenten die bij vraag zeven aangeeft dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de kinderdoop binnen het onderwijs (83%). Dit percentage komt bijna overeen met de beantwoording van vraag negen of de doop een belangrijk item is om mee te geven aan leerlingen. (ruim 84%)

Vraag 10:

Vraag 10 is een letterlijk citaat van dhr. Büdgen (voorzitter van de raad van bestuur van het Wartburg-college te Rotterdam) in het Reformatorisch Dagblad. Veel docenten zijn het hier met hem eens. Van sommige ontving ik onder aan de enquête een argumentatie:

M.n. de vragen 8, 10, 11 en 12 zetten mij aan het denken. Volgens mij zijn veel lln. zich niet bewust van dit 'Goddelijke teken'. Aandacht voor doop m.i. daarom van groot belang. Laten we daarbij nu eens niet afwegen/insteeken met allerlei over- of onderschattingen. Maak met een positieve insteek de verdieping rondom de kinderdoop. Dan komen inhoudelijke vragen over de doop vanzelf. (CGK)

Van een collega die deze vraag met 'nee' beantwoordde kreeg ik onderstaande argumentatie:

De doop is belangrijk om te verstaan. Ik ben daar vaak mee bezig maar de school heeft niet die taak. Ouders hebben vooral die taak. Natuurlijk noem ik bij dagopeningen dat God mensen niet gemaakt heeft om verloren te gaan, maar om zalig te maken. Vandaar ook de doop. Dit erkennen en aanstippen is goed op school maar de doordenking hiervan hoort thuis bij je ouders die je hebben laten dopen. (HHK)

Je bemerkt bij de argumentatie dat het invullen van een 'nee' niet direct hoeft te betekenen dat met de doop als niet belangrijk ervaart. Maar zoals deze docent verwoordt, dat hij het allereerst een doel vindt voor de ouders.

Vraag 11 en 12:

Deze vragen gaan in op de vraag of er bezinning nodig is en of men verwacht zo een eenduidige visie te kunnen ontwikkelen over de kinderdoop. Ruim 63% van de docenten geeft aan dat men het mooi zouden vinden als er een bezinnend moment belegd zou worden over de doop. Alhoewel dit de meerderheid is, blijkt een kleine 37% van de docenten dus niet voor te zijn. Als je deze vraag afzet tegen de vraag of er binnen school meer aandacht moet zijn voor de kinderdoop (vraag 7), die door ruim 83% van de docenten met 'ja' werd beantwoord, kun je aan de hand van de uitkomsten van deze vragen de voorzichtige conclusie trekken dat niet alle docenten een bezinnend moment als de oplossing zien om meer aandacht te besteden aan de kinderdoop. De reden dat door 37% van de docenten niet voor een bezinnend moment wordt gekozen kan mogelijk gevonden worden in de uitslag van de vraag: Denk je dat het mogelijk is om een éénduidige visie te ontwikkelen over de vraag welke betekenis de doop binnen ons onderwijs moet krijgen? De meerderheid van de ondervraagde docenten (55%) denk dat dit niet mogelijk is. Uit de toegevoegde argumentatie onder de enquête blijkt dat deze docenten aangeven dat men te grote verschillen binnen de verschillende doopvisies van de verschillende kerkgenootschappen ziet om tot een gezamenlijke visie te komen. Dat zou de reden kunnen zijn waarom een gedeelte van de docenten niet kiest voor een bezinnend moment. Juist omdat in zo'n bezinnend moment pijnlijk de verschillen boven tafel kunnen komen en het niet lukt om deze verschillen te overstijgen. Dat zie ik ook ondersteunt in enkele persoonlijke reacties onder aan de enquête:

Mooi onderzoek/onderwerp. Probleem is alleen dat de discussie vaak op de spits wordt gedreven (zoals

wel vaker in refo-land) en er stempeltjes gezet worden (HHK)

Goed om hier aandacht voor te vragen! De kans dat er eenduidigheid over komt is vermoedelijk wel erg klein... (CGK)

5.4.3 Hoe denk je over de doop? Welke doopvisie behoort bij jou?

In de vragen 13 t/m 16 zijn steeds stellingen gebruikt afkomstig uit de verschillende doopvisies binnen de verschillende reformatorische kerken.

- De stelling in vraag dertien komt van ds. P. de Butter, predikant van de Christelijke Gereformeerde Kerk. (het Bewaarde Pand). In deze stelling gaat het om het punt of de beloften van de doop nu voor alle gedoopte kinderen geldt.
- De stelling in vraag veertien komt van Ds. Moerkerken, predikant binnen de Gereformeerde Gemeenten. In deze stelling licht de nadruk op de uitverkiezing.
- De stelling van vraag vijftien kwam ik tegen bij ds. van den Belt, predikant van de Protestantse Kerk in Nederland. In deze stelling zie je dat er ook sterk wordt gewezen op de eigen verantwoordelijkheid van de mens.
- De stelling van vraag zestien is afkomstig van ds. G van den Brink⁵⁹ (HHK) die hij uitsprak op een debatavond over kinderdoop versus volwassendoop. Een belangrijk item omdat volgens ds. G. van den Brink de kinderdoop alleen zo werkelijk functioneert.

13. De doop verzekert mij dat God mijn behoud/ mijn bekering op het oog heeft.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

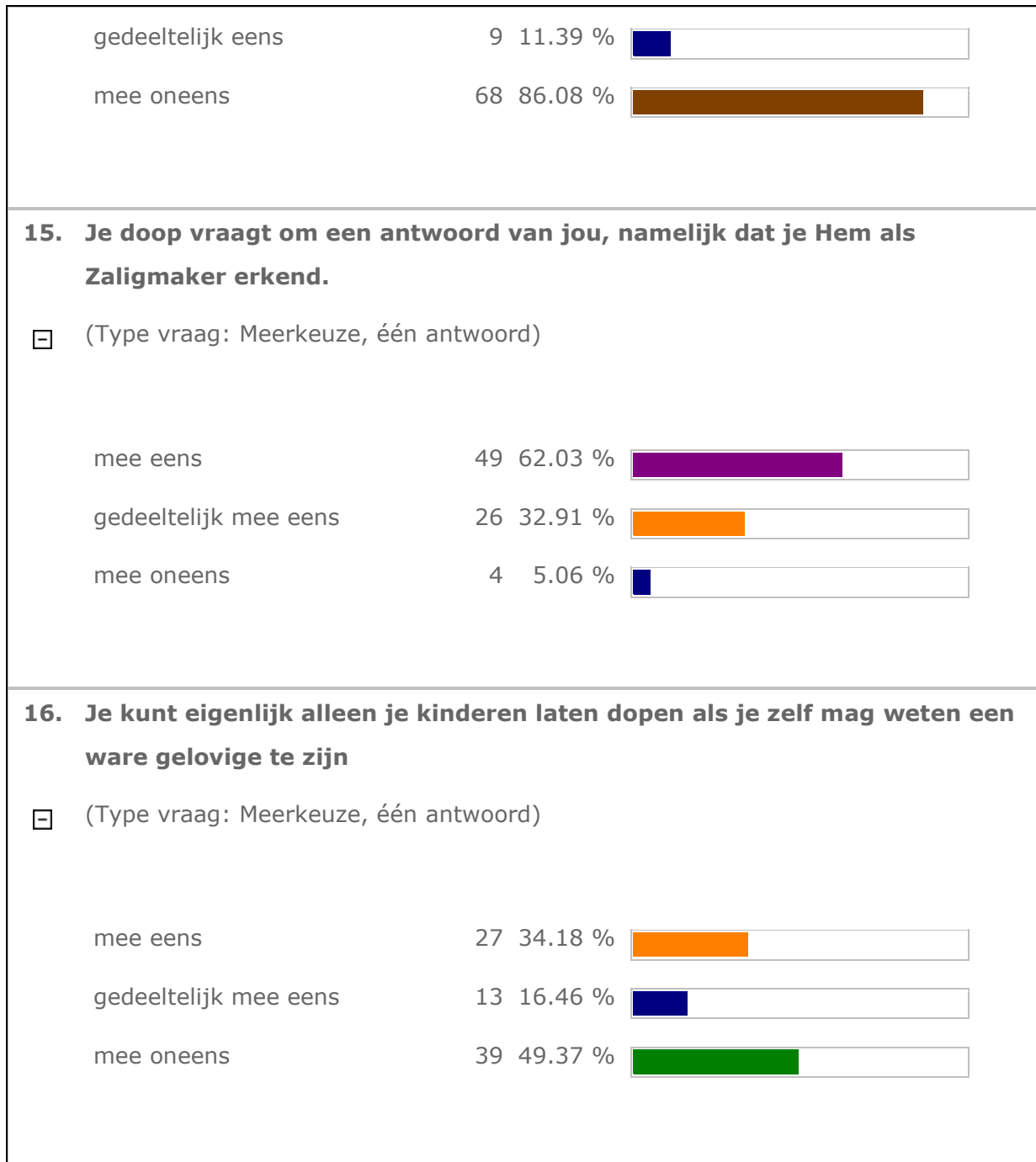
mee eens	70	88.61 %	
gedeeltelijk mee eens	5	6.33 %	
mee oneens	4	5.06 %	

14. Pleiten op je doop is moeilijk, omdat je niet weet of je uitverkoren bent.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

mee eens	2	2.53 %	
----------	---	--------	------------------------

(e.a., 1983) (Calvijn, 2009) (Ferguson, 2009) (Graafland, 1992)⁵⁹ Broederdebat | *Het water dat (g)een scheiding brengt?! | Kinderdoop versus volwassendoop*; <https://www.youtube.com/watch?v=B4kR27jX-KQ>

Bij de beantwoording van deze vragen over de doopvisie is de ruimte gegeven voor drie keuzemogelijkheden. (eens- gedeeltelijk eens- oneens). De afweging voor deze keuzemogelijkheden is dat ik in de beantwoording wilde zien of docenten het gedeeltelijk eens waren met een stelling, ook als het standpunt niet direct behoort bij het kerkgenootschap. Het nadeel van drie keuzemogelijkheden is dat docenten minder snel tot een stellige inname van een standpunt komen.

Vraag 13: "De doop verzekert mij dat God mijn behoud/mijn bekering op het oog heeft".

Grote meerderheid van de docenten geeft aan het met deze stelling eens te zijn (ruim 88%). Van de overige 12% (9 docenten) van de docenten heb ik uitgezocht tot welk kerkgenootschap ze behoren en of je zo een link zou kunnen leggen met de doopvisie van betreffende kerken.

	Gedeeltelijk eens	Oneens
Ger. Gem	4 (14,3%)	1 (3,6%)
Ger. Gem in Ned.	1 (16,7%)	2 (33,3%)
CGK		1 (6,3%)

Duidelijk is dat een gedeelte van de docenten uit de Gereformeerde Gemeenten in Ned. en de Gereformeerde Gemeenten deze stelling hebben beantwoord met gedeeltelijk eens of oneens. Eén docent van de Christelijke Gereformeerde Kerk geeft ook aan het niet eens met de stelling te zijn. Op grond van deze uitslag kun je stellen dat docenten uit de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Ned. waar meer de nadruk wordt gelegd op de uitverkiezing deze vraag eerder beantwoorden met gedeeltelijk eens of oneens, dan docenten van ander kerkgenootschappen. Wel valt op dat het overgrote gedeelte van de docenten uit de Gereformeerde Gemeenten dus heeft gekozen voor de optie 'eens'.

Vraag 14: "Pleiten op je doop is moeilijk omdat je niet weet of je uitverkoren bent".

Een opmerkelijk hoog aantal is het met de stelling oneens. Wat aangeeft dat men vindt dat je wel degelijk met je doopbelofte bezig hoort te zijn. Elf docenten geven aan gedeeltelijk (9) of helemaal eens (2) te zijn met de stelling. Beide docenten die in de vorige vraag het oneens waren met de stelling, geven aan het eens te zijn met deze stelling (Gereformeerde Gemeenten in Nederland). Wederom valt op dat vooral de kerken uit de rechterflank deze stelling anders beantwoorden.

Toch zie je dat vooral de docenten afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten in Nederland deze stelling anders beantwoordt. Van de in totaal 6 docenten die de enquête hebben ingevuld uit dit kerkgenootschap zijn er 4 docenten met een andere keuze dan oneens. (66,6%).

Binnen de Gereformeerde Gemeenten ligt dit al weer anders. Van de in totaal 28 docenten die de enquête hebben ingevuld uit dit kerkgenootschap zijn er 5 docenten die kozen voor de optie 'gedeeltelijk eens'. Wat neerkomt op 17,9%. Overgrote deel van de docenten afkomstig uit de Gereformeerde Gemeenten (21) kiest dus toch voor de optie 'oneens'. Dit terwijl binnen dit kerkgenootschap men toch duidelijk stelling neemt tegen het kunnen pleiten op je doop.

Ik denk dat de doop geweldig ondergewaardeerd wordt. Zelfs bij het invullen van dit formulier betrap ik mezelf erop dat ik dat zelf ook doe. Ik wil geen anderen de schuld geven, maar ik denk wel dat de onderwaardering van de doop een gevolg is van de prediking. Wat dacht je van de opmerking afgelopen zondag in notabene een doopdienst dat een onbekeerd mens eigenlijk helemaal niet pleiten kan bij de Heere. Mijn licht gaat dan echt uit. (GG)

	Gedeeltelijk eens	eens
Ger. Gem	5 (17,9%)	
Ger. Gem in Ned.	2 (33,3%)	2 (33,3%)
CGK	1 (6,3%)	
HHK	1 (6,7%)	

Vraag 15: "Je doop vraagt om een antwoord van jou, namelijk dat je Hem als Zaligmaker erkent".

De vraagstelling is zo opgezet dat je ook ziet dat de doop de verantwoordelijkheid van de mens niet uitsluit, maar er ergens de nadruk op legt. Hieronder de uitwerking naar kerkverband.

	Eens	Gedeeltelijk eens	oneens
Ger. Gem	14 (50%)	13 (46,4%)	1 (3,6%)
Ger. Gem in Ned.	1 (16,7%)	3 (50%)	2 (33,3%)
CGK	13 (81,3%)	3 (18,7%)	0
HHK	8 (53,3%)	7 (46,7%)	0
PKN	13 (100%)	0	0
Anders	0	0	1 (100%)

Opvallend in dit overzicht is de uitkomst van de docenten uit de Hersteld Hervormde Kerk. Hoewel de Hersteld Hervormde Kerk uit de Protestantse Kerk in Nederland is gestapt in 2004 constateer je dat docenten binnen dit kerkgenootschap (bijna 50%) het niet helemaal eens is met deze stelling. Wat dat betreft komt hun keuze behoorlijk overeen met de Gereformeerde Gemeenten.

Ander opvallend aspect uit dit overzicht is dat alle docenten uit de Protestantse Kerk in Nederland deze vraag met eens hebben beantwoord. Deze uitspraak komt ook van een dominee uit de Protestantse Kerk in Nederland.

Vraag 16: Je kunt eigenlijk alleen je kinderen laten dopen als zelf mag weten een ware gelovige te zijn."

Uitslag op deze vraag is heel wisselend. Een grote gedeelte van de docenten (49%) is het oneens met de stelling. Mogelijke verklaring: binnen de reformatorische gezindte wordt praktisch iedereen als kind gedoopt. Zo geeft 100% van de docenten bijvoorbeeld aan de kinderdoop te hebben ontvangen. Tegelijkertijd zie je dat binnen veel reformatorische kerken niet iedere ouder belijdt een gelovige te zijn door deelname aan het Heilig Avondmaal. Het blijkt dat vooral de docenten uit in de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland het met deze stelling oneens zijn. Binnen de Hersteld Hervormde Kerk wordt er heel verschillend gedacht.

Dit gegeven, namelijk dat je niet perse een ware gelovige hoeft te zijn om je kind te laten dopen, legt mijns inziens een zwakte bloot binnen de reformatorische kerken.

Voorstanders van de kinderdoop geloven juist in het verbondsmatige denken. Dan kunnen alle beloften eigenlijk alleen aan gelovige ouders worden bediend.

	Eens	Gedeeltelijk eens	oneens
Ger. Gem	2 (7,1%)	3 (10,7%)	23 (82,1%)
Ger. Gem in Ned.	0	1 (16,7%)	5 (83,3%)
CGK	9 (56,3%)	4 (25%)	3 (18,7%)
HHK	6 (40%)	3 (20%)	6 (40%)
PKN	10 (77%)	2 (15,3%)	1 (7,7%)
Anders	0	0	1 (100%)

5.4.4 Voorlopige conclusies na bestudering van de docenten enquête.

- De doop wordt door docenten van alle kerkgenootschappen als belangrijk ervaren. Je kunt dus niet op grond van cijfers aangeven dat de doop binnen bepaalde kerkgenootschappen minder belangrijk wordt gevonden.
- Een gesprek over de kinderdoop in de privé-situatie en de waarde daarvan wordt door docenten als minder belangrijk ervaren. Toch geeft de overgrote meerderheid (91%) van de docenten aan de kinderdoop te kunnen uitleggen en onderbouwen.
- Docenten betrekken de doop weinig bij de uitleg over het geloof. Aangegeven wordt dat er meer aandacht voor de doop zou moeten zijn. Zo vindt 81% dat het een cruciaal onderwijsdoel zou moeten zijn.
- Men verschilt van mening over hoe men meer aandacht voor de doop zou moeten creëren binnen het onderwijs. Een bezinnend moment zou een optie kunnen zijn

voor een groot gedeelte. Toch is er ook een klein 40% die dit afwijst, met name omdat men hierdoor nog meer verwarring verwacht.

- De meerderheid van de docenten denkt dat het ook niet mogelijk is om een eenduidig standpunt te ontwikkelen.
- Je ziet de doopvisies behorend bij een kerkgenootschap terugkomen bij de docenten die daartoe behoren. Een bijzondere groep vormt de Hersteld Hervormde Kerk. Je ziet binnen dit kerkverband zowel standpunten van zowel de Gereformeerde Gemeenten als van de Protestantse Kerk in Nederland verdedigd worden.
- Docenten die behoren tot de Gereformeerde Gemeenten gaan in hun visie op de doop beduidend verder mee in de visie dat de doop ook een eigen verantwoordelijkheid met zich mee draagt, dan ik in de literatuurstudie over de Gereformeerde Gemeenten heb vastgesteld.
- Het stellen dat je als ouder ook werkelijk een gelovige moet zijn gaat de meerderheid van de docenten te ver.

5.5 Resultaten leerlingen enquête

De enquête voor de leerlingen is als volgt opgebouwd:

In totaal heb ik 15 vragen gesteld die te verdelen zijn in 3 categorieën :

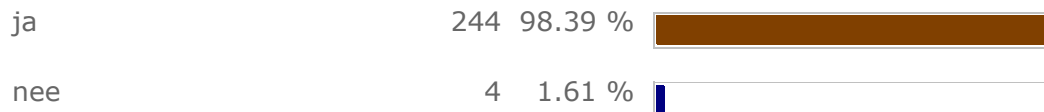
Vraag 2 t/m 6	Hoe belangrijk is de doop voor jou?
Vraag 6 t/m 8	Hoe krijg de doop vorm in het onderwijs
Vraag 9 t/m 13	Hoe denkt je over de doop? (vragen naar hun visie)
Vraag 14,15	kerkgenootschap is nodig om relatie te leggen met doopvisie

Gereformeerde Gemeenten	82	33.20 %	
Gereformeerde Gemeenten in Nederland	26	10.53 %	
Oud Gereformeerde Gemeenten	7	2.83 %	
Hersteld Hervormde Kerk	67	27.13 %	
Christelijke Gereformeerde Kerk	31	12.55 %	
PKN (Gereformeerde Bond)	28	11.34 %	
Anders	6	2.43 %	

De enquête komt qua vraagstelling grotendeels overeen met de docenten enquête. Dat levert mij praktisch een voordeel op. Ik kan zo gemakkelijk de docenten enquête met de leerling enquête vergelijken. Hoewel de enquête door 250 leerlingen is ingevuld, blijkt niet op iedere vraag antwoord te zijn gegeven. In de leerlingen enquête heb ik wel een vraag over overdoop gesteld, die ik heel bewust bij docenten niet gesteld heb, vanwege de gevoeligheid van dit onderwerp.

1. Ben je gedoopt?

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

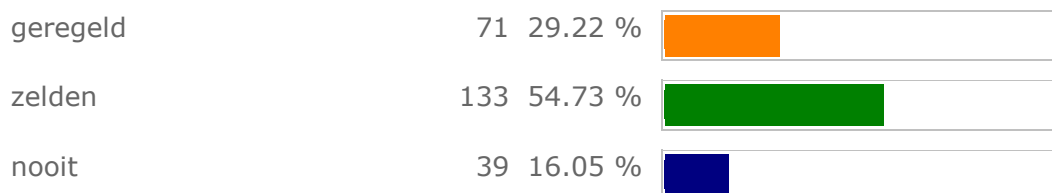
Vier leerlingen geven aan niet gedoopt te zijn. Naar alle waarschijnlijkheid zijn dit leerlingen uit gezinnen waar thuis diensten worden gehouden, omdat ze het in geen enkele kerk kunnen vinden.

5.5.1 Hoe belangrijk is de doop voor jou?

Vraag 2 t/m 5 geeft hierover meer inzicht.

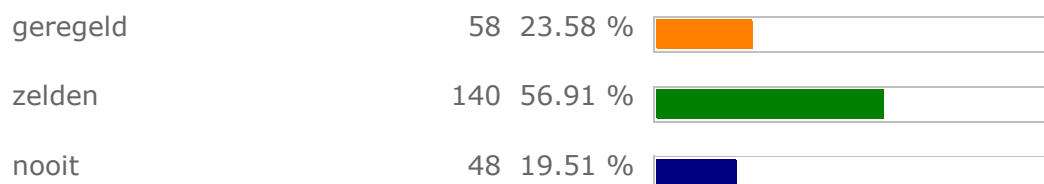
2. Ik denk wel eens na over het feit dat ik wel/ of niet gedoopt ben.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

3. Thuis wordt er wel eens gepraat over wat het betekent dat je gedoopt bent.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

4. Geef eens op een schaal van 1 -10 aan hoe belangrijk de doop is voor jou?

☐ (Type vraag: Tekst invoer, numeriek)

246 6.80 0 10

5. Als ik zelf in de toekomst kinderen zou krijgen, dan laat ik deze ook zeker dopen.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

ja	213	85.54 %	
misschien	33	13.25 %	
nee	3	1.20 %	

Zowel bij de beantwoording van vraag 2 als bij vraag 3 zie je dat de grote meerderheid van de leerlingen de keuze 'zelden' heeft gemaakt. Tel je daarbij de leerlingen op die hebben gekozen voor de keuze 'nooit', dan kun je concluderen dat het nadenken en het met elkaar praten over de doop binnen de overgrote gedeelte van de leerlingen zelden tot nooit een rol speelt.

Verwonderlijk is dan echter wel dat op de vraag 'hoe belangrijk is de doop voor jou?', er een gemiddelde score van een 6,8 uitkomt. Deze vraag wordt ook door jongeren heel verschillend beantwoord. Er zijn leerlingen die kiezen voor het cijfer 1 en er zijn ook jongeren die kiezen voor een 10. Bij nadere bestudering van vraag 4 blijkt dat binnen alle kerkgenootschappen er leerlingen zijn die de doop hoog of laag waarderen. Je kunt dus niet stellen dat binnen bepaalde kerkverbanden de doop minder belangrijk wordt ervaren. Wel constateer ik een verband tussen vraag 2 en vraag 3. De leerlingen die bij vraag 2 kozen voor de keuze 'geregeld', blijken bijna allemaal (54 van de 58 leerlingen) leerlingen te zijn die bij vraag 3 ook de keuze voor 'geregeld' maakten

Van de leerlingen die aangeven dat er thuis geregeld over de doop wordt gepraat blijkt 93% dezelfde keuze te hebben gemaakt bij de vraag 2: "Ik denk wel eens na over het feit dat ik gedoopt bent". Jongeren die dus geregeld nadenken over hun doop komen dus bijna altijd uit gezinnen waar ook met zekere regelmaat over de doop wordt gepraat.

Hoewel bij vraag twee en drie de meeste leerlingen aangeven zelden tot nooit over de doop na te denken en er ook weinig thuis over wordt gesproken, geeft wel ruim 85% van de leerlingen aan dat ze bij het krijgen van evt. eigen kinderen in de toekomst deze zouden laten dopen.(zie vraag 5) Drie van de 249 leerlingen geven aan dit niet te doen. Niet duidelijk is waarom deze leerlingen dit antwoorden. Mogelijk zijn dat de leerlingen die zelf niet gedoopt zijn. Het kan ook zijn dat ze vraagtekens hebben bij de kinderdoop of het

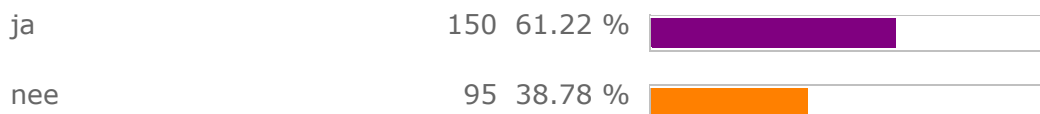
geloof. Het verschil in uitkomsten tussen vraag twee en drie en vraag vijf geeft wat meer inzicht over de denkwijze van de doop bij jongeren. Hoewel men niet vaak over de doop nadenkt en dit ook geen onderwerp is dat geregeld thuis ter sprake komt, wil dat niet zeggen dat ze de doop zouden willen nalaten. Hoewel het uit de enquête niet duidelijk is waarom de overgrote meerderheid van de leerlingen voor de keuze 'ja' kiest bij vraag 6, onderstreept het wel dat leerlingen de doop belangrijk vinden. Dat constateerden we ook al uit het toch relatief hoge gemiddelde van een 6,8 als waardering van de doop.

Vraag zes heeft betrekking op de inhoud van de doop. Kun je deze vanuit de Bijbel uitleggen? Bij de beantwoording maakt de overgrote meerderheid de keuze 'ja'. (Ruim 83%) De resultaten van deze vraag naast de resultaten van vraag twee en drie leggend, valt op dat er ondanks dat er zelden nagedacht en gesproken wordt over de doop, men de kinderdoop vanuit de Bijbel toch wel kan uitleggen. De resultaten van dit antwoord geven te denken, omdat er in de Bijbel geen specifieke Bijbeltekst te vinden is die de kinderdoop onderschrijft.

5.5.2 Hoe krijgt de kinderdoop vorm in het onderwijs op Gomarus?

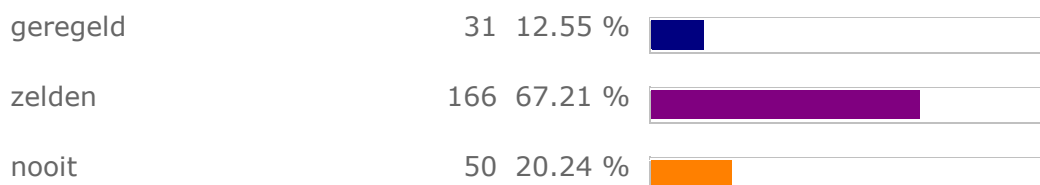
7. Er zou op school meer aandacht moeten zijn voor de betekenis van de doop.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

8. Docenten betrekken in hun dagopening de doop er wel eens bij.

☐ (Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)

Vraag zeven is een vraag om helder te krijgen of leerlingen ook graag meer aandacht voor de doop binnen school zouden willen. En vraag 8 is een vraag om na te gaan of de

betekenis van de doop nu tijdens dagopeningen er wel eens wordt bijgehaald. Bij deze vraag is het interessant om na te gaan hoe docenten en leerlingen op deze zelfde vraag antwoorden.

Bij vraag zeven konden de leerlingen alleen de keuze tussen ja of nee maken. Zo krijg je duidelijk wie voor en tegen de stelling zijn. Ruim 61% van de leerlingen geeft aan dat er wel meer aandacht besteedt mag worden aan de betekenis van de doop. Een ruime meerderheid is dus voor de stelling. Dat geeft te denken. Het is dus niet zo dat de leerlingen de doop als volstrekt onbelangrijk zien, anders was deze stelling nooit met zo'n hoog percentage bevestigend beantwoord.

In de beantwoording van vraag acht wordt duidelijk dat docenten momenteel tijdens hun dagopeningen nog zelden de doop erbij betrekken. Voorzichtige conclusie is dat leerlingen meer behoefte hebben uitleg/het betrekken van de doop binnen de schoolse setting. Deze conclusie baseer ik op de beantwoording van vraag 4, 7 en 8. De belangrijkheid van de doop wordt beoordeeld met een 6,8. Ruim 61% vindt dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de doop binnen de school en 87% van de leerlingen geeft aan dat een docent momenteel zelden of nooit de doop betreft bij een dagopening.

Vanuit de docenten enquête werd al duidelijk dat 83% van de docenten vindt dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de betekenis van de doop.

5.5.3 Hoe denken leerlingen van het Gomarus over de kinderdoop?

De vragen 9 t/m 13 hebben betrekking op de doopvisie van de leerlingen. Opvallend verschil is het percentage leerlingen wat het eens is met deze stelling behoorlijk afwijkt van de mening van de docenten.

Docenten	leerlingen
88,61%	47,76%

9.	De doop verzekert mij dat God mijn behoud/mijn bekering voor ogen heeft.		
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)		
	eens	117 47.76 %	
	gedeeltelijk eens	109 44.49 %	
	oneens	19 7.76 %	

	Eens	Gedeeltelijk eens	oneens
Ger. Gem (82)	20 (24,4%)	58 (70,7%)	4 (4,8%)
Ger. Gem in Ned.(26)	3 (11,5%)	10 (38,5%)	13 (50%)
Oud. Ger. Gem (7)	2 (28,6%)	4 (57,1%)	1 (14,3%)
CGK (31)	25 (80,6%)	5 (16,1%)	1 (3,2%)
HHK (65)	37 (56,9%)	28 (43,1%)	0

PKN (28)	26 (92,9%)	2 (7,1%)	0
Anders (6)	4 (66,6%)	2 (33,3%)	0

Deze uitsplitsing naar kerkgenootschap laat zien dat vooral leerlingen komend uit de Gereformeerde Gemeenten in Nederland het oneens zijn met deze stelling. Deze uitslag komt overeen met die van de docenten enquête waar docenten uit dit kerkgenootschap aangaven het oneens te zijn. Vanuit het kennisgericht onderzoek kwam naar voren dat men in dit kerkgenootschap sterk de nadruk legt op de uitverkiezing. Vanuit die zienswijze op de doop is het te verklaren dat men het niet eens kan zijn met deze stelling.

Een ander opvallend gegeven is dat ruim 70 % van de leerlingen uit de Gereformeerde Gemeenten kiest voor de optie 'gedeeltelijk eens'. Dat is een verschil ten opzichte van de docenten uit dit kerkgenootschap. Daar koos het overgrote deel van de docenten uit dit kerkgenootschap voor de optie 'eens'. Gezien de doopvisie van dit kerkgenootschap waarin de uitverkiezing een bepalende rol speelt in het denken over de doop, kun je stellen dat leerlingen daarin consistentier vasthouden aan hun eigen doopvisie dan docenten uit dit kerkgenootschap.

Een behoorlijk percentage leerlingen uit de Hersteld Hervormde Kerk (43%) kiest ook voor de optie 'gedeeltelijk eens'. Niet duidelijk is waarom binnen dit kerkverband zo'n groot percentage kiest voor deze optie. Vanuit het kennisgericht onderzoek zou te verwachten zijn dat dit percentage lager zou zijn en het percentage 'eens' hoger.

10.	Pleiten op je doop is moeilijk, omdat je niet weet of je uitverkoren bent.		
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)		
	eens	85 34.27 %	
	gedeeltelijk eens	99 39.92 %	
	oneens	64 25.81 %	

De uitkomst van deze stelling is duidelijk afwijkend van de docenten enquête. Er zijn beduidend meer leerlingen (34%) die voor de optie 'eens' kiezen dan docenten (ruim 2%). Ook de optie 'oneens' wijkt sterk af met de docenten enquête. Ruim 25% van de leerlingen tegen 86% van de docenten.

Niet duidelijk is waarom zo veel leerlingen kiezen voor de optie 'eens' of 'gedeeltelijk eens'. Mogelijke verklaring kan zijn dat leerlingen wat meer zwart-wit tegen deze stelling aankijken en docenten genuanceerder hun afweging maken.

Op grond van deze uitslag zou je kunnen stellen dat de uitverkiezing in het denken over de doop een prominentere rol speelt bij leerlingen dan bij docenten.

11.	Het maakt helemaal niet uit of je gedoopt bent, als God je wilt bekeren dan doet Hij dat op Zijn tijd en wijze.		
------------	--	--	--

☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)		
eens	106	42.91 %	
gedeeltelijk eens	119	48.18 %	
oneens	22	8.91 %	

Deze vraag is alleen gesteld aan de leerlingen van het Gomarus Scholengemeenschap. De motivatie om deze vraag toe te voegen is om na te gaan in hoeverre een bepaalde zienswijze op de doop een relatie heeft met de vraag of de doop er überhaupt toe doet. Bijna 43% van de leerlingen is het eens met de stelling. Daarnaast nog eens 48% gedeeltelijk eens.

Om helder te krijgen welke leerlingen gekozen hebben voor de optie 'eens' is deze uitgesplitst naar kerkgenootschap. De laatste kolom geeft aan hoeveel procent van het kerkgenootschap de optie 'eens' heeft gekozen.

Ger. Gem (82)	48	58,5%
Ger. Gem in Ned.(26)	18	69,2%
Oud. Ger. Gem (7)	3	42,8%
CGK (31)	9	29 %
HHK (67)	29	43,2%
PKN (28)	2	7,1%
Anders (6)	1	16,6%
	109	

Deze uitwerking laat zien dat leerlingen uit de verschillende kerkgenootschappen waar de nadruk ligt op de uitverkiezing (Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, Oud Gereformeerde Gemeenten) eerder kiezen voor de optie 'eens' dan leerlingen waar ook de eigen verantwoordelijkheid centraal staat.

12.	Je doop vraagt om een antwoord van jou, namelijk dat je Hem als je Zaligmaker erkend.		
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)		
eens	146	58.87 %	
gedeeltelijk eens	68	27.42 %	
oneens	34	13.71 %	

De uitkomst van stelling twaalf is opmerkelijk. Het betreft hier een stelling waar de nadruk ligt op de verantwoordelijkheid die we als mens binnen het verbond hebben. Te verwachten zou zijn dat vooral leerlingen uit de kerkgenootschappen Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Nederland, Oud Gereformeerde Gemeenten deze vraag met oneens zouden beantwoorden, dat is zeker niet altijd het geval. Mogelijke verklaring is dat leerlingen de vraag niet helemaal hebben begrepen. In een reactie bij de enquête gaf een leerling aan dat ze er vanuit ging dat 'God als Zaligmaker erkennen' niet hetzelfde is als de echte bekering. Mogelijk zijn er meer leerlingen die de vraag zo hebben geïnterpreteerd.

	Eens	Gedeeltelijk eens	Oneens
Ger. Gem	49 (59,8%)	24 (29,3%)	9 (10,9%)
Ger. Gem in Ned.	7 (26,9%)	9 (34,6%)	10 (38,5%)
Oud Ger. Gem	1 (14,3%)	3 (42,9%)	3 (42,9%)
CGK	23 (74,2%)	6 (19,4%)	2 (6,4%)
HHK	39 (58,2%)	19 (28,4%)	9 (13,4%)
PKN	25 (86,2%)	3 (10,3%)	1 (3,4%)
Anders	2 (33,3%)	4 (66,7%)	0

Wat verder opvalt is dat gezien de beantwoording van de vragen negen, tien en elf de beeldvorming ontstaat dat leerlingen eigen verantwoordelijkheid binnen het doopverbond uit het oog lijken te verliezen. De beantwoording van deze vraag geeft aan dat dit niet het geval is.

13.	Als je gedoopt bent als baby, mag je je dan als volwassene laten overdopen?
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)
	eens 23 9.35 % gedeeltelijk eens 36 14.63 % oneens 187 76.02 %

De vraag geeft zicht op hoe jongeren/ leerlingen aankijken tegen overdopen. Ik heb deze vraag wel bij leerlingen gesteld omdat ik denk dat leerlingen wel open en eerlijk over dit onderwerp hun mening durven geven en het minder gevoelig ligt dan bij docenten. Het helpt je als onderzoeker om een goed beeld te krijgen hoe belangrijk ze de kinderdoop vinden. Tegen de achtergrond speelt de aanleiding van dit onderzoek, namelijk dat de reformatorische gezindte steeds meer te maken heeft met mensen uit de eigen gezindte die zich laten overdopen.

Ruim driekwart van alle jongeren geeft aan het oneens te zijn en overdoop dus uit te sluiten als optie naast de kinderdoop. Toch geeft bijna één op de tien jongeren aan dat het mogelijk moet zijn om je te laten overdopen. Daarnaast geeft een klein 15% aan er gedeeltelijk mee eens te zijn. Hoewel je niet weet waarom de groep leerlingen deze optie heeft gekozen, is duidelijk dat deze groep overdoop niet bij voorbaat definitief afwijst.

Omdat bijna een kwart van de leerlingen aangeeft het gedeeltelijk eens of oneens te zijn met deze stelling heb ik deze opties verder uitgesplitst naar kerkgenootschap

Stelling 13	Gedeeltelijk eens	eens
Ger. Gem (81)	8 (9,9%)	5 (6,2%)
Ger. Gem in Ned.(26)	2 (7,7%)	1 (3,8%)
Oud. Ger. Gem (7)	1 (14,2%)	0 (0%)
CGK (31)	7 (22,6%)	5 (16,1%)
HHK (67)	9 (13,4%)	5 (7,5%)
PKN (28)	9 (32,1%)	7 (25,0%)
Anders (6)	0	0

Uit deze uitwerking kun je concluderen dat in de kerkgenootschappen van de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Protestantse Kerk in Nederland men gemakkelijker tegen het overdopen aankijkt dan in de andere kerkgenootschappen. Zeker bij leerlingen die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland heeft men beduidend minder moeite met het zich laten overdopen dan in de kerkgenootschappen van de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Ned. Mogelijke oorzaak is dat men meer wordt geconfronteerd binnen dit kerkgenootschap met mensen die zich laten overdopen.

15.	Is het bij jou bekend dat er binnen de reformatorische gezindte verschillend over de doop wordt gedacht?	
☐	(Type vraag: Meerkeuze, één antwoord)	
	ja	181 73.88 %
	nee	64 26.12 %

Duidelijk is dat het grootste gedeelte van de leerlingen behorend tot het kerkgenootschap van de Gereformeerde Gemeenten inderdaad weet dat er verschillend wordt gedacht. Verder valt op dat de Hersteld Hervormde Kerk ook een behoorlijk aantal leerlingen op de reformatorische scholengemeenschap Gomarum heeft zitten. Dit kerkgenootschap is nog wat moeilijk te plaatsen wat betreft hun visie op de doop. Uit zowel de leerlingen enquête als de docenten enquête is duidelijk geworden dat de standpunten binnen dit kerkgenootschap afwijkend van elkaar kunnen zijn.

Opvallend in vraag vijftien is dat een kwart van de leerlingen aangeeft niet te weten dat er verschillend over de doop wordt gedacht. Hieronder een uitsplitsing naar kerkgenootschap. Opvallend is dat meer dan de helft van de leerlingen behorend bij de Protestantse Kerk in Nederland hier heeft gekozen voor de optie 'nee'.

Stelling 15	ja	nee
Ger. Gem	61	21 (25,6%)
Ger. Gem in Ned.	18	8 (30,7%)
Oud Ger Gem	5	2 (28,6%)
CGK	23	8 (25,8%)
HHK	55	10 (15,3%)

PKN	13	15 (53,6%)
Anders	6	0

5.5.4 Voorlopige conclusies na bestudering van de leerlingen enquête

- Het nadenken en het met elkaar praten over de doop speelt onder de leerlingen zelden tot nooit een rol.
- Hoewel men niet vaak over de doop nadenkt en dit ook geen onderwerp is dat geregeld thuis ter sprake komt, wil dat niet zeggen dat leerlingen in de toekomst bij het krijgen van eventuele kinderen de doop zouden willen nalaten.
- Een ruime meerderheid van de leerlingen vindt dat er binnen de school meer aandacht voor de doop zou moeten zijn.
- Er is een opvallend verschil te constateren tussen leerlingen en docenten over de stelling: 'met de doop laat God zien dat Hij ons behoud op het oog heeft'. Leerlingen uit de Gereformeerde Gemeenten kiezen bij de opties veel vaker dan docenten voor de optie: gedeeltelijk mee eens..
- Pleiten op je doop wordt door leerlingen minder positief beoordeeld als door docenten.
- De uitverkiezing lijkt in het denken van leerlingen een belangrijker plaats in te nemen dan in die van docenten.
- Een kwart van de leerlingen blijkt niet of gedeeltelijk moeite te hebben met het laten overdopen.
- Van deze categorie leerlingen blijken vooral leerlingen uit de kerkgenootschappen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Protestantse Kerk in Nederland minder moeite met de overdoop te hebben.
- Ruim een kwart van de leerlingen wist niet dat er binnen de reformatische gezindte verschillend over de doop wordt gedacht.

Hoofdstuk 6 Eindconclusies n.a.v. kennisgericht en praktijkonderzoek

In mijn onderzoek wilde ik helder krijgen welke waarde docenten en leerlingen binnen het Gomarus Scholengemeenschap hechten aan de kinderdoop.

Dat bracht mij tot de volgende deelvragen om de hoofdvraag helder te krijgen:

1. Welke verschillende theologische visies over de kinderdoop bestaan er binnen de reformatorische kerken waartoe de achterban van de Gomarus Scholengemeenschap behoort? Immers de Gomarus Scholengemeenschap is een reformatorische school en daardoor gebonden aan de grondslag van deze kerken.
2. Welke theologische visies over de doop hangen docenten op het Gomarus Scholengemeenschap aan? Komt hun visie overeen met de visie van kerkgenootschap waartoe ze behoren? Welke betekenis heeft de kinderdoop in hun leven? Welke waarde kennen ze er aan toe, hoe cruciaal is dit voor hen?
3. Welke theologische visies over de doop hangen leerlingen op het Gomarus Scholengemeenschap aan? Komt hun visie overeen met de visie van kerkgenootschap waartoe ze behoren? Welke betekenis heeft de kinderdoop in hun leven? Welke waarde kennen ze er aan toe, hoe cruciaal is dit voor hen?
4. Hoe denken leerlingen over de overdoop, zoals dat steeds meer plaatsvindt binnen reformatorisch Nederland? De docenten heb ik hier niet naar gevraagd omdat dit onderwerp met name onder docenten gevoelig ligt. Een afwijkende visie kan reden zijn tot ontslag en hoe eerlijk zou men dergelijke vraag daarom beantwoorden?

5. Zijn de verschillen in theologische visie op de kinderdoop zo groot dat het belemmerend werkt om deze in het onderwijs ter sprake te brengen?
6. Is het mogelijk en wenselijk om binnen het Gomarus Scholengemeenschap tot een éénduidige doopvisie te komen.

6.1 *Theologische visies binnen de reformatorische kerken*

In mijn kennisgericht onderzoek heb ik middels een uitgebreide studie over de kinderdoop antwoord gezocht op de eerste deelvraag.

Voor het goed verstaan van mijn onderzoek is het namelijk eerst nodig om de lijnen vanuit de geschiedenis helder te krijgen.

Binnen de reformatorische kerken heb ik een drietal doopvisies beschreven. Ik kom op totaal drie doopvisies, omdat de andere kerkgenootschappen niet fundamenteel afwijken van de hier onderstaande doopvisies.

- De doopvisie van ds. Kersten (Gereformeerde Gemeenten)
- De doopvisie van ds. P. den Butter (Christelijke Gereformeerde Kerk 'Bewaarde Pand')
- De doopvisie van de ds. Woelderink (Gereformeerde Bond)

Deze drie doopvisies verschillen behoorlijk van elkaar. In het volgende schema de belangrijkste verschillen van de genoemde doopvisies op een rij.

	<i>Gereformeerde Gemeenten</i>	<i>Christelijke gereformeerde Kerk</i>	<i>Orthodox deel PKN (Gereformeerde Bond)</i>
Voor wie geldt de beloften in de doop?	Gods uitverkorenen	Voor alle gedoopte kinderen	Voor alle gedoopte kinderen
Spanningsveld tussen genade en verantwoordelijkheid	Nadruk op Gods soevereine genade	Gods genade waar op gepleit mag worden	Nadruk op eigen verantwoordelijkheid
Uitwerking in de prediking	Vragen om een nieuw hart	Pleiten op Gods beloften	Aannemen wat in de doop is toegezegd

De visie van de doop heeft alles te maken met de visie op het verbond. Daarbij speelt het denken over de uitverkiezing een grote rol. Cruciaal verschil binnen de verschillende visies is de vraag of nu in de beloften alle mensen worden aangesproken of dat alleen de uitverkorenen worden aangesproken?

Dit betreft een wezenlijk verschil omdat het te maken heeft met het gegeven of je nu als gedoopt kind mag delen in alle beloften of niet. Het raakt dus de kern van het geloof. De kerkgenootschappen Ger. Gem, Ger Gem in Ned. en Oud Ger. Gem. zullen niet zomaar zeggen dat ieder kind deelt in de weldaden die worden toegezegd in de doop. Dat hangt af van Gods verkiezing. Binnen deze kerkgenootschappen zal je dus ook niet snel een actieve oproep tot geloof en bekering horen, omdat dit te veel nadruk legt op het vermogen van de mens, terwijl men de nadruk wil laten vallen op Gods verkiezing.

De kerkgenootschappen van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Protestantse Kerk in Nederland belijden juist wel dat ieder kind deelt in de beloften van de doop. Binnen deze kerkgenootschappen wordt de kerkelijke gemeente tijdens de prediking opgeroepen om de beloften van God te aanvaarden in het leven.

Omdat het om een wezenlijk verschil gaat, liggen de verschillende doopvisies gevoelig binnen de reformatorische kerken. Het verschil in visie op de vraag voor wie de beloften gelden, heeft in het verleden geleid tot scheuring tussen de verschillende kerkgenootschappen.

6.2 Theologische visies van docenten op het Gomarus Scholengemeenschap

Op grond van de enquête uitslag kun je stellen dat de diverse theologische visies op de kinderdoop bestaande in de reformatorische kerken terug te vinden zijn onder de docenten van het Gomarus Scholengemeenschap.

De vraag is of docenten behorend bij een bepaald kerkgenootschap ook dezelfde doopvisie belijden als het kerkgenootschap waar ze toe behoren. Bij verschillende vragen is een uitsplitsing gemaakt naar kerkgenootschap om antwoord te krijgen op deze vraag

- Over het algemeen belijden docenten inderdaad dezelfde doopvisie als wordt geleerd binnen hun kerkgenootschap.

De docenten behorend tot de Gereformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland beantwoorden bijvoorbeeld een de stelling van vraag dertien met oneens of gedeeltelijk oneens.

(De doop verzekert mij dat God mijn behoud/ mijn bekering op het oog heeft)

Alle docenten behorend tot de Protestantse Kerk in Nederland die de stelling behorend bij dit kerkgenootschap (stelling 15) met de optie 'eens' beantwoorden.

(Je doop vraagt om een antwoord van jou, namelijk dat je Hem als Zaligmaker erkend.)

Het zijn inderdaad bijna alle (93%) docenten behorend tot de Christelijke Gereformeerde Kerk die stelling 14 met 'oneens' beantwoorden. Een stelling die te maken heeft met de doopvisie van dit kerkgenootschap

(Pleiten op je doop is moeilijk, omdat je niet weet of je uitverkoren bent.)

Dit was op grond van het kennisgericht onderzoek al te verwachten en blijkt inderdaad uit de stellingname bij de vragen die gaan over de verschillende doopvisies (vraag 13 t/m 16)

- Ik constateer echter ook een opmerkelijk verschil bij docenten behorend tot de Gereformeerde Gemeenten, omdat bepaalde stellingen door een groot gedeelte van deze docenten afwijkend van hun eigen doopvisie wordt beantwoord.

Stelling 14: "Pleiten op je doop is moeilijk omdat je niet weet of je uitverkoren bent".

Deze stelling past binnen de doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten.

Toch kiest de overgrote meerderheid (75%) van de docenten van de Gereformeerde Gemeenten voor de optie 'oneens'.

Stelling 15: "Je doop vraagt om een antwoord van jou, namelijk dat je Hem als Zaligmaker erkend".

Dit zelfde doet zich voor bij de beantwoording van stelling 15. De stelling past binnen de doopvisie van het orthodoxe deel van de Protestantse Kerk in Nederland. De stelling stuurt erg aan op de verantwoordelijkheid van de mens binnen de doopbelofte. Iets waar men binnen de doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten juist op tegen is.

Deze vraag wordt door precies 50% van de docenten behorend tot de Gereformeerde Gemeenten met de optie 'eens' beantwoord en door 46 % van de docenten behorend tot de Gereformeerde Gemeenten met de optie ' gedeeltelijk eens'. Voor deze laatste optie is nog wel een afdoende verklaring te vinden, maar de groep docenten die heeft gekozen voor de optie 'eens' wijkt af van de doopvisie van dit kerkgenootschap.

- Ook bij docenten kerkend binnen de Hersteld Hervormde Kerk constateer ik op grond van de uitslag van de enquête afwijkingen op de doopvisie behorend bij dit kerkgenootschap. Omdat we hier te maken hebben met een redelijk nieuw kerkgenootschap (2004) die is ontstaan bij de totstandkoming van de Protestantse Kerk in Nederland, zou je op grond van het verleden (vroegere Hervormde gemeentes) verwachten dat hun doopvisie het beste aansluit bij die van de Protestantse Kerk in Nederland. Toch blijkt dit niet het geval te zijn onder docenten van dit kerkgenootschap.

Bij beantwoording van vraag 15 blijkt 50% het eens te zijn met de stelling. Op grond van het verleden (voor 2004) zou je verwachten dat dit percentage hoger zou liggen. Nu komt het totaal beeld overeen met die van de Gereformeerde Gemeenten.

Mogelijke verklaring is dat in achterliggende jaren er behoorlijk wat mensen vanuit de Gereformeerde Gemeenten zijn overgestapt naar de Hersteld Hervormde Kerk. Je bemerkt dat dit kerkgenootschap nog aan het zoeken is naar een eigen identiteit. Nu verschilt de Hersteld Hervormde Kerk sterk qua gemeente.

6.2.1 Welke betekenis heeft de kinderdoop?

Voor de beantwoording van deze vraag is het belangrijk om de gegevens van verschillende vragen te combineren om zo een goed antwoord te krijgen op deze vraag.

Een kleine 65% geeft aan geregeld over de kinderdoop na te denken en er thuis over te praten. Maar 34% geeft aan zelden er over na te denken of er over te praten met een ander. Dit laatste percentage is hoog te noemen. Dat houdt in dat één op de drie docenten zelden bij de betekenis van zijn/ haar eigen kinderdoop stil staat.

Dit gegeven leggend naast de uitkomst van vraag negen valt op dat bijna 85% van de docenten wel aangeeft het een belangrijk item te vinden om aan leerlingen mee te geven.

Stelling 9: “De betekenis van de doop is voor mij een belangrijk item om leerlingen mee te geven”.

Als je deze uitkomst weer vergelijkt met uitkomst van vraag zes waar ruim 60 % van de docenten aangeeft dat ze zelden of nooit de doop betrekken bij een dagopening, dan kun je concluderen dat docenten de doop wel belangrijk vinden, maar de betekenis van de kinderdoop in de praktijk van alle dag toch geen prominente rol speelt, zowel in het privé leven als in de praktijk binnen het Gomarus.

- De waarde van de kinderdoop wordt wel onderschreven, maar blijkt in de praktijk van het lesgeven op het Gomarus een beduidend mindere rol van betekenis te spelen.

Ruim 81% van de docenten vindt het verstaan van de doop wel een cruciaal onderwijsdoel, terwijl 84% van de leerlingen aangeeft dat docenten zelden tot nooit de betekenis van de doop gebruiken bij een dagopening. Hier zit een discrepantie en een punt van aandacht voor de docenten.

Waarom is het volgens u van zo'n groot belang om de leerlingen hun doop te leren verstaan?

Door aan kinderen te leren om hun doop te verstaan geven we ze een vast fundament in hun leven: God is de Eerste in hun leven en wil ook de Laatste zijn. Het verbond als grond waarop gedoopt wordt, leert kinderen dat God als Vader hun Schepper en Onderhouder wil zijn, als Zoon hun Verlosser en Leidsman en als Heilige Geest Degene Die toepast wat zij in

Christus hebben. Dit vaste fundament is alle eeuwen door belangrijk, maar zeker in deze tijd waarin emotie, subjectivisme, twijfel en veranderlijkheid dominante factoren zijn.

Bron: interview met dhr. Büdgen

6.3 Theologische visies van leerlingen op het Gomarus Scholengemeenschap

Op grond van de enquête uitslag kun je stellen dat de diverse theologische visies op de kinderdoop in de reformatorische kerken terug te vinden zijn onder de leerlingen van het Gomarus Scholengemeenschap. Opvallend is dat leerlingen een consistent beeld vertonen in het overnemen van de doopvisie van het eigen kerkgenootschap dan de docenten. Reden kan zijn dat leerlingen minder hebben nagedacht over hun doopvisie in vergelijking met docenten.

- Zo geeft bijvoorbeeld 70% van de leerlingen behorend tot de Gereformeerde Gemeente aan het gedeeltelijk eens te zijn met de stelling dat God met je doop je behoudt/je bekering op het oog heeft. Dit standpunt klopt met de doopvisie van de Gereformeerde Gemeenten. Bij docenten van dit kerkgenootschap gaf 17,9% aan het 'gedeeltelijk eens' te zijn.
- De stelling 'het maakt niet uit of je gedoopt bent, Als God je wilt bekeren dan doet Hij dat op Zijn tijd en wijze', wordt door leerlingen uit de verschillende kerkgenootschappen waar de nadruk ligt op de uitverkiezing (Gereformeerde Gemeenten, Gereformeerde Gemeenten in Ned.) meer voor de optie 'eens' gekozen dan door leerlingen uit andere kerkgenootschappen.

Toch zijn er ook opvallende uitkomsten die verrassend zijn en daardoor ook lastig te interpreteren.

- Zo geeft bijna 60% van de leerlingen aan het eens te zijn met de stelling: "Je doop vraagt om een antwoord van jou, namelijk dat je Hem als Zaligmaker erkent". Dit is een hoog en afwijkend percentage t.o.v. de stellingname op de vragen 9, 10 en 11. Ook het percentage leerlingen behorend tot de Gereformeerde Gemeenten (in Ned.) scoren hoger dan je zou verwachten. (respectievelijk 26,8% en 23,1%) Mogelijke verklaring voor dit hoge percentage leerlingen die heeft gekozen voor de optie 'eens' kan liggen in de extra argumentatie die een leerling stuurde bij deze stelling. Hij/zij schreef: "Ik ga ervan uit dat God erkennen niet hetzelfde is als bekering". Hieruit kan worden opgemaakt dat mogelijk niet iedere leerling de vraag helemaal goed heeft geïnterpreteerd. Met de stelling werd dit wel degelijk bedoeld.
- Een groter aantal leerlingen dan je zou verwachten blijkt geen moeite te hebben met het overdopen. Zo blijken één op de drie leerlingen uit de Protestantse Kerk in Nederland dit geen bezwaar te vinden. Mogelijk komt dit omdat deze leerlingen eerder in aanraking komen met familieleden die zich laten overdopen.
- Ruim een kwart van de leerlingen geeft aan niet te weten dat er binnen de reformatorische gezindte verschillend over de doop wordt gedacht. Dit percentage is hoog als men bedenkt dat de enquête onder de bovenbouw is afgenomen en er binnen de godsdienstles in de bovenbouw zeker aandacht voor is tijdens de lesstof.

Leerlingen interpretern de waarde van de doop heel verschillend. Bij vraag vier konden leerlingen op een schaal van 1 tot 10 aangeven hoe belangrijk men de doop vindt. Het gemiddelde komt neer op een 6,8. Het laat zien dat leerlingen de doop redelijk belangrijk vinden. Er springt geen kerkgenootschap uit die de doop hoger of lager waardeert. Ook het gegeven dat 85% van de leerlingen aangeeft in de toekomst zelf ook hun eventuele kinderen te laten dopen bevestigt dat jongeren de kinderdoop als waardevol zien.

6.4 Hoe denken leerlingen over de overdoop?

Ik heb heel bewust gekozen om de vraag over het eventueel laten overdopen alleen te stellen aan de leerlingen van het Gomarum en deze vraag niet onder de docenten uit te zetten. Gezien de gevoeligheid van dit onderwerp komt de objectiviteit van de beantwoording van deze vraag in gevaar. Ik denk namelijk dat een deel van de docenten niet eerlijk hierover zijn of haar mening durft te geven. Momenteel ligt dit onderwerp te gevoelig, mede omdat op het Wartburg college het overdopen heeft geleid tot het ontslag van enkele docenten.

Waarom de vraag aan de leerlingen is gesteld, is omdat ik wilde onderzoeken hoe de leerlingen aankijken tegen de overdoop. Tot een jaar of tien geleden speelde dit onderwerp helemaal nog niet onder docenten en leerlingen binnen de reformatorische school, maar momenteel stellen leerlingen ook vragen over overdopen binnen de schoolse setting.

De beantwoording van de vraag laat zien dat driekwart van de leerlingen vindt dat je je niet mag laten overdopen, maar dat houdt in dat een kwart van de leerlingen daar anders over denkt. Voor hen staat niet onomstotelijk vast dat je alleen kiest voor de kinderdoop. Dat is voor een reformatorische school een hoog percentage.

Leerlingen behorend tot de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Protestantse Kerk in Nederland kiezen bij de vraag over eventueel laten overdopen meer voor de optie 'gedeeltelijk eens' of 'eens' dan leerlingen uit andere kerkgenootschappen. Hieruit valt op te maken dat in kerkgenootschappen waar de nadruk in de prediking ligt op verantwoordelijkheid van de mens meer te maken hebben met jongeren die nadenken over de overdoop, dan kerkgenootschappen waar men de nadruk legt op de uitverkiezing. Zeker leerlingen die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kozen afwijkend. Zo kozen meer leerlingen van dit kerkgenootschap voor de optie 'eens' of 'gedeeltelijk eens', (57,1%) dan voor de optie 'oneens'. (42,9%)

Ger. Gem (81)	8 (9,9%)	5 (6,2%)
Ger. Gem in Ned.(26)	2 (7,7%)	1 (3,8%)
Oud. Ger. Gem (7)	1 (14,2%)	0 (0%)
CGK (31)	7 (22,6%)	5 (16,1%)
HHK (67)	9 (13,4%)	5 (7,5%)
PKN (28)	9 (32,1%)	7 (25,0%)

6.5 Zijn de verschillen in theologische visie op de kinderdoop zo groot dat het belemmerend werkt om deze in het onderwijs ter sprake te brengen?

Vanuit het kennisgericht onderzoek is duidelijk naar voren gekomen dat de verschillen in visie op de kinderdoop inderdaad groot zijn binnen de reformatorische kerken. De vraag voor wie de belofte van de doop nu eigenlijk geldt, vormt een fundamenteel verschil waar niet gemakkelijk een middenweg in wordt gekozen. De doopvisie staat niet los van de visie op het heil.

In een nader gesprek hierover met een docent van het Gomarum wordt aangegeven dat het onderwerp niet snel in de docentenkamer zal worden besproken. Wanneer deze gesprekken toch worden gevoerd, leiden ze doorgaans tot verhitte gesprekken waarin eigen standpunten worden verdedigd.

Ook in de argumentatie, die docenten bij de enquête konden toevoegen, wordt meerdere malen aangegeven dat gesprek over de betekenis van de kinderdoop altijd pijnlijk de verschillen blootlegt, waar niet makkelijk overheen wordt gestapt.

Toch geeft de overgrote meerderheid (81%) van de docenten aan dat het leren verstaan van je doop een belangrijk onderwijsdoel zou moeten zijn. Dit verstaan van de doop zal iedere docent naar alle waarschijnlijkheid doen vanuit zijn eigen doopvisie. Deze ruimte voor verschillende interpretaties moet er ook zeker blijven aldus dhr. Büdgen. Maar daarnaast pleit hij ook voor een duidelijk algemeen kader.

Vindt u het belangrijk dat een reformatorische school, die de kinderdoop voorstaat, één duidelijk antwoord weet te formuleren, als antwoord tegen allerlei opkomende meningen rondom overdoop en/of volwassendoop?

Dat vind ik zeker belangrijk, waarbij het van wijsheid getuigt om naast een helder en duidelijk algemeen kader over de waarde van de kinderdoop ook te erkennen dat er binnen dat kader ruimte is voor verschillende interpretaties.

Bron: interview met dhr. Büdgen

6.6 Is het mogelijk en wenselijk om binnen het Gomarus Scholengemeenschap tot een éénduidige doopvisie te komen.

Het is niet zo eenvoudig om tot een eenduidige doopvisie te komen als school, waarin alle kerkgenootschappen zich kunnen vinden. Dit is op grond van het kennisgericht onderzoek al duidelijk geworden, maar ook in het praktijkonderzoek denkt de meerderheid van de docenten (55%) op het Gomarus dat het niet mogelijk is om een éénduidige visie te ontwikkelen. Ze geloven dus op voorhand al niet dat dit mogelijk is. De reacties die docenten hebben toegevoegd laten ook zien, dat veel docenten wel het belang zien, maar er niet echt in geloven dat je werkelijk tot een visie kan komen.

Mooi onderzoek/onderwerp. Probleem is alleen dat de discussie vaak op de spits wordt gedreven (HHK)

Mooi onderzoek Hans. Helaas verwacht ik dat de uitkomsten zeer uiteenlopend zullen zijn. Toch is het heel belangrijk dit op de agenda te zetten binnen het Reformatorisch onderwijs. (GG)

Goed om hier aandacht voor te vragen! De kans dat er eenduidigheid over komt is vermoedelijk wel erg klein... (CGK)

Op grond van deze reacties denk ik dat wanneer het Gomarus tot een eenduidige doopvisie wil komen men niet verder kan komen dan het omschrijven van algemene kaders waar ieder kerkgenootschap zich in kan vinden. De verwoording van zo'n document is lastig, omdat concrete verwoordingen al weer kan leiden tot spanning. Het zal uiteindelijk een document zijn die de ruimte biedt om de visie naar eigen voorkeur te interpreteren. Dat heeft als voordeel dat je toch een duidelijke visie hebt staan als school, maar het nadeel is dat je niet concreet en krachtig de visie kan omschrijven. Dhr. Büdgen geeft in zijn interview aan dat de belijdenisgeschriften voor dit document een prima leidraad kunnen zijn. Ik denk dat hij hier een waardevol punt aanreikt, omdat ieder kerkgenootschap daar zich in kan vinden.

Zijn er volgens u mogelijkheden om tot een helder verstaan van de doop te komen, ondanks deze verschillende visies op de doop binnen uw school?

Zie hiervoor mijn antwoord op de vorige vraag. Daaraan wil ik nog het volgende toevoegen. In onze belijdenisgeschriften zijn prachtige lijnen neergezet over de kinderdoop. Die kunnen uitstekend functioneren als dat duidelijk algemeen kader. Dan heb je een heldere lijn over wat ons hierin bindt. Ik erken dat een meer gedetailleerde invulling al gauw leidt tot het innemen van kerkelijke standpunten die een verhindering vormen voor eenduidigheid. We

moeten daarom de verleiding weerstaan om tot verbijzondering te geraken. Er wordt wel eens gezegd: we moeten hierin vooral de Bijbel zelf laten spreken. Op zichzelf is dat natuurlijk juist, maar dan blijkt al gauw dat de interpretatiediscussie in alle hevigheid losbarst. In dat opzicht is het teruggaan op de belijdenisgeschriften een strategische keus. Aan die compacte inhoud hebben allen zich gebonden.

Bron: interview met dhr. Büdgen

De vraag is of het ook wenselijk is om tot een éénduidige doopvisie te komen? Zelf denk ik op grond van het onderzoek van wel om hiernaar als Gomarus te streven. Zo'n document kan helpen om vast te stellen wat kerkgenootschappen aan elkaar verbindt rondom de doop. Dit is beter dan de focus te leggen op de verschillen rondom de doopvisie.

Omdat door docenten de kinderdoop als waardevol en uiterst belangrijk wordt gezien, is het voor de toekomst van belang om naar buiten toe één krachtige visie te belijden. Het zal in de toekomst van groter belang worden om één helder geluid te laten horen. Zeker als je het gegeven meeneemt dat een kwart van de leerlingen van het Gomarus niet per definitie afwijzend tegen de overdoop aankijkt.

Naar aanleiding van mijn onderzoek denk ik niet dat het mogelijk is binnen het Gomarus om ruimte te bieden aan docenten die zouden kiezen voor de overdoop. Deze kwestie ligt te gevoelig, zeker ook vanwege het punt dat docenten ook een identificatierol vervullen naar de leerlingen toe. Of leerlingen kunnen worden toegelaten die over gedoopt zijn is mij onbekend.

Hoofdstuk 7 Aanbevelingen n.a.v. het onderzoek

Naar aanleiding van dit onderzoek binnen het Gomarus wil ik graag puntsgewijs aanbevelingen doen en deze ter overdenking meegeven aan de directie en de sectie Godsdienst van het Gomarus Scholengemeenschap te Gorinchem. Met de school zal een afspraak (einde januari)gemaakt worden om mijn conclusie en aanbevelingen toe te lichten in een eindgesprek.

- Het is van belang om in te zien dat de visie op de doop binnen het Gomarus kan leiden tot spanning tussen docenten en leerlingen onderling. Dit omdat je de doopvisie niet los kan zien van de visie op het heil. Daarmee raak je het hart van het Evangelie en dus een teer en gevoelig onderwerp.
- Het is van belang om in te zien dat er allerlei ontwikkelingen gaande zijn binnen reformatorisch Nederland aangaande de doop, waardoor de vanzelfsprekendheid van de kinderdoop onder vuur komt te liggen.
- Het is van belang om als het Gomarus Scholengemeenschap in te zien dat deze ontwikkelingen niet kunnen worden afgedaan als hype, maar om een verregaande bezinning vraagt.
- Op grond van het onderzoek lijkt het mij raadzaam dat de school een keuze maakt om de betekenis van de kinderdoop weer op de kaart te zetten. Zowel docenten als ook leerlingen geven via de enquête aan dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de doop binnen de school.
- Hoewel de meerderheid van de docenten voor een bezinningsdag is over de betekenis van de doop, lijkt me op grond van de enquête dit niet het middel wat als eerste moet worden ingezet om de doop weer op de kaart te zetten. Bij veel docenten leeft de angst dat een bezinningsdag leidt tot verdere verwijdering. Mogelijk behoort dit in een later stadium wel tot een optie.
- Als onderzoeker lijkt mij het zinvol om een document te ontwikkelen waarin helder omschreven staat hoe men de betekenis van de kinderdoop ziet en hoe men deze

- gestalte probeert te geven in het onderwijs op het Gomarusscholengemeenschap. Hierbij kunnen de belijdenisgeschriften worden gebruikt als uitgangspunt, maar deze moeten wel helder en concreet vertaald worden naar het hedendaags Nederlands.
- Zo'n document zou moeten worden samengesteld door een speciaal op te richten ontwikkelgroep, waaruit docenten deel nemen van de verschillende kerkgenootschappen.
 - Het zou als Gomarusscholengemeenschap raadzaam zijn om contact te zoeken met bijvoorbeeld het Wartburgcollege te Rotterdam om gezamenlijk zo'n document te ontwikkelen. Eventuele andere reformatische middelbare scholen zouden kunnen aansluiten wanneer daar behoefte voor is.
 - Binnen de sectie godsdienst van het Gomarusscholengemeenschap zou men moeten nadenken hoe men omgaat met een kwart van de leerlingen die niet per definitie afwijzend tegenover de overdoop aankijken. Daarin moet nagedacht worden over de manier van benadering.
 - Op grond van dit onderzoek zou de sectie godsdienst van het Gomarusscholengemeenschap moeten nagaan op welke manier binnen de godsdienstlessen de kinderdoop ter sprake komt en of er op grond van dit onderzoek binnen het Gomarusscholengemeenschap veranderingen of aanpassingen in de lesstof moeten plaatsvinden om zo tegemoet te treden aan de wens van leerlingen zelf om meer over de betekenis van de doop te leren.
 - Docenten van het Gomarusscholengemeenschap zouden zich persoonlijk meer moeten bezinnen welke rol de doop in hun eigen leven speelt. Veel docenten gaven aan dat er een kloof bestaat tussen de werkelijkheid en hoe ze het zou moeten. Middels dit onderzoek wat ook binnen het Gomarusscholengemeenschap wordt gepubliceerd roep ik docenten op om de betekenis van de doop voor zichzelf helder te hebben.
 - Docenten zouden in hun dagopeningen meer de betekenis van de kinderdoop moeten betrekken, om de leerlingen te leren dat de kinderdoop niet een éénmalig moment is geweest, maar het hele leven doortrekt.
 - Docenten en leerlingen geven in de afgenomen enquêtes aan dat ze goed in staat zijn om te onderbouwen waarom de kinderdoop Bijbels is. Middels dit onderzoek zou ik willen vragen aan docenten en leerlingen om zo'n Schriftuurlijke onderbouwing eens werkelijk gestalte te geven, om zo ook steviger te staan in een gesprek met een medechristen die voor de volwassendoop is.

Afsluiting:

In dit onderzoek heb ik gezocht naar antwoorden op het verstaan van de kinderdoop onder docenten en leerlingen van het Gomarusscholengemeenschap. Rondom de kinderdoop spelen er in kerkelijk Nederland veel ontwikkelingen. Een onderzoek als deze roept altijd weer nieuwe onderzoeksvragen op.

Het zou een interessant vervolgonderzoek zijn om na te gaan waarom leden van reformatische kerken in Nederland niet alleen de kinderdoop ter discussie stellen, maar ook besluiten zich te laten overdoop.

Ook zou een vervolgonderzoek gedaan kunnen worden over de vraag hoe in verschillende godsdienstmethodes de doop wordt belicht en in hoeverre er ingegaan wordt op actuele ontwikkelingen.

Een laatste punt van vervolgonderzoek zou kunnen zijn:

Veel leerlingen op protestants-christelijke scholen kunnen elementen van andere geloofsbelevingen probleemloos opnemen (bricolage). In hoeverre gaat dat ook op voor leerlingen van het reformatisch onderwijs.

Wat dit onderzoek helder maakt is dat de doop een blijvend issue blijft binnen het reformatorisch onderwijs. Dit onderzoek is derhalve ook niet dekkend, maar geeft wel inzicht in de verschillende visies op de kinderdoop die leven binnen de reformatorische gezindte. Dit inzicht kan de school gebruiken bij het ontwikkelen van de visie en haar implementatie in het onderwijs.

Samenvatting:

In mijn onderzoek over verschillende visies van de kinderdoop ben ik begonnen met de lijn te trekken tussen de besnijdenis en de kinderdoop. Binnen de reformatorische geloofsbelijdenissen wordt de besnijdenis namelijk als de vervulling van de besnijdenis gezien. Veel teksten in het Nieuwe Testament die gaan over de doop, vinden hun vervulling in het werk van de Heere Jezus. Hoewel er geen directe Bijbeltekst gaat over de kinderdoop, ziet men toch bepaalde aanwijzingen die voor de kinderdoop pleiten.

In de tijd van de Reformatie zijn het reformatoren als Luther en Calvijn die voorstanders zijn van de kinderdoop en de visie op de kinderdoop steeds verder gestalte geven. Vooral Calvijn die beeldbepalend is voor de reformatorische gezindte werkt de visie op de kinderdoop verder uit. Hij benoemt vier hoofdlijnen waarom de kerk voor de kinderdoop moet zijn en deze hoofdlijnen worden nog steeds gebruikt binnen de reformatorische gezindte.

Het is vooral in de 19^e en 20^e eeuw dat het sacrament van de kinderdoop zorgt voor veel strijd. Het zijn de afgescheiden kerken die op de kinderdoop verschillende visies ontwikkelen die momenteel nog gelden binnen de huidige reformatorische kerken.

In totaal zijn er tegenwoordig drie doopvisies binnen deze reformatorische kerken te vinden die tot de dag van vandaag zorgen voor verdeeldheid. Het grote punt van verschil is voor wie de doopbeloften nu precies gelden? Gelden die voor ieder gedoopt kind, of alleen voor Gods uitverkorenen? Dit geschilpunt heeft in de afgelopen eeuw juist binnen de reformatorische kerken geleid tot onenigheid.

In mijn praktijkonderzoek ben ik nagegaan of deze verschillende reformatorische visies op de kinderdoop ook zichtbaar waren bij docenten en leerlingen behorend tot de verschillende reformatorische kerkgenootschappen. Dit onderzoek heb ik uitgezet middels een grootscheeps onderzoek in de vorm van enquêtes binnen het Gomaruss Scholengemeenschap te Gorinchem.

Het blijkt inderdaad dat de verschillende doopvisies ook terug te vinden zijn binnen het reformatorisch onderwijs. Ook binnen het onderwijs leveren deze verschillende doopvisies spanning op. Daarom bemerk je dat diepgaande gesprekken over dit onderwerp worden gemeden. Toch ziet men wel het belang in van een éénduidige visie, omdat de kinderdoop door allerlei ontwikkelingen onder druk is komen te staan.

In mijn aanbevelingen pleit ik daarom dat mijn opdrachtgever, mogelijk ook in samenwerking met de andere reformatorische scholen, een duidelijk document ontwikkelt waarin men de betekenis van de kinderdoop helder omschrijft. Verder zal het Gomarus moeten nadenken over het gegeven dat een kwart van de leerlingen nauwelijks of geen problemen ziet met het zich laten overdopen. Het is ook raadzaam dat er een vervolgonderzoek te doen waarom leden van reformatorische kerken de kinderdoop ter discussie stellen en besluiten om zich te laten overdopen.

Dit onderzoek is een eerste aanzet voor een brede diepgaande bezinning binnen het reformatorisch onderwijs over de betekenis van de kinderdoop in het dagelijks leven van de jongeren.

Literatuurlijst:

Bronnen:

1. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.9; de Groot- Goudriaan;1983
2. Colin Brown (ed.), *New International Dictionary of New Testament Theology*, Paternoster Press Carlisle 1986, vol. I, pag. 144 vlgg.
3. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.20; de Groot- Goudriaan;1983
4. Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 3; den Hertog BV;2009
5. Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 5; den Hertog BV;2009
6. <http://www.ecclesianet.nl/?page=631868>
7. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.129,130
8. Calvijn J. ; *Institutie*; IV, 16, 7; den Hertog BV; 2009
9. [http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse artikelen/Kinderdoop_2.html](http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse_artikelen/Kinderdoop_2.html)
10. Irenaeus, *Adversus haereses*, II, 22, 4
11. Hippolytus, *Traditio apostolica*, 46, 4
12. Terullianus; *de baptismo*, 18
13. Everett Ferguson, *Baptism in the Early Church, History, Theology, and Liturgy in the First Five Centuries*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan 2009
14. Augustinus; *Confessiones*. VIII,XII,29; uitgeverij Ambo
15. Hans Wortelboer, *Het Instituut Rooms-Katholieke Kerk*, Eburon, Delft 2008, pag. 29
16. Luther; *de grote Catechismus*; p.132
17. Calvijn: *Calvini opera*; I ,112
18. Calvijn; *institutie*; IV,15,2; den Hertog BV;2009
19. Calvijn; *catechismus van Geneve*; antw.327
20. Calvijn; *Calvini opera*; 9, 115/116 (Secunda defensio, 1556)
21. Calvijn; *Institutie*; IV, 15,14; den Hertog BV;2009
22. Calvijn; *Institutie*; IV, 15,14; den Hertog BV;2009
23. Calvijn; *catechismus van Geneve*; vraag 328,329; de Banier 2013
24. Calvijn; *Institutie*; IV, 15,15; den Hertog BV;2009

25. Calvijn; *Institutie*; IV, 16, 7-9; den Hertog BV;2009
26. Dr. C. Graafland; *Van Calvijn tot Comrie deel 1*; pag.190; uitgeverij Boekencentrum Zoetermeer; 1992
27. Calvijn; *Institutie*; IV,16,20; den Hertog BV;2009
28. Calvijn; *Calvini Opera*; 7,676-683
29. W. á Brakel; *de Redelijke Godsdienst*; deel 1, 976; De Banier - Utrecht;13^e druk
30. W. a Brakel; *Hij beroept zich op 1 Korinthe 7 vers 14*.
31. W. á Brakel; *de Redelijke Godsdienst*; deel 1, 978; De Banier- Utrecht;13^e druk
32. E. Smilde; *Een eeuw strijd over verbond en doop*; pag.342; uitgeverij Kok; 1946
33. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.453; de Groot- Goudriaan;1983
34. A. Kuyper; *Uit het Woord*; II, Blz. 545; Boekencentrum Zoetermeer; april 201
35. A. Kuyper; *dictaten dogmatiek*; blz.127; 2^e druk; 1910
36. A. Kuyper; *dictaten dogmatiek*; blz.140; 2^e druk; 1910
37. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.460; de Groot- Goudriaan;1983
38. Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 95; de Banier-Utrecht; 1981
39. Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 260; de Banier-Utrecht; 1981
40. Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 259; de Banier-Utrecht; 1981
41. Kolossenzen 12 vers 13
42. Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 264; de Banier-Utrecht; 1981
43. Ds. G.H. Kersten; *Catechismusverklaring*; blz.17
44. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.464; de Groot- Goudriaan;1983
45. Ds. J.H. Velema; *Kerk tussen klem en knoop*; blz.129; Chr. Ger. leetuurstichting;1967
46. Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.108; Boekencentrum 1983
47. Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.116; Boekencentrum Zoetermeer 1983
48. Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; blz.118; Boekencentrum Zoetermeer 1983
49. Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël*; deel 3 blz.122; Boekencentrum Zoetermeer 1983
50. Ds. P. den Butter; *Zicht op Israël deel 3*; blz.125; Boekencentrum Zoetermeer 1983
51. www.dsrmk.nl/website/docs/Woelderink.pdf
52. Ds. H. van den Belt; *Een eeuw verbond*; pag. 20; uitgeverij Groen; 1999
53. Ds. H. van den Belt; *Een eeuw verbond*; pag. 38; uitgeverij Groen; 1999
54. Ds. H. van den Belt; *Een eeuw verbond*; pag. 63; uitgeverij Groen; 1999
55. G.P.P. Hogendoorn e.a.; *Tot de voleinding der wereld deel 3*; blz. 101
56. Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; blz.468; de Groot- Goudriaan;1983
57. <http://www.digibron.nl/search/detail/012df756ae855d781f57b58f/drieverbondenleer-is-verbondsontzenuwend>
58. Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; blz. 95; de Banier-Utrecht; 1981
59. Broederdebat | Het water dat (g)een scheiding brengt?! | Kinderdoop versus volwassendoop; <https://www.youtube.com/watch?v=B4kR27jX-KQ>

Gebruikte literatuur:

- Prof. Dr. W. van't Spijker e.a.; *Rondom het Doopvont*; de Groot- Goudriaan;1983
- Calvijn J. ; *Institutie*; den Hertog BV; 2009
- Calvijn; catechismus van Geneve; de Banier 2013
- Hans Wortelboer, *Het Instituut Rooms-Katholieke Kerk*, Eburon, Delft 2008
- Luther; *de grote Catechismus*; Kok ten Have; 1^e druk; 1901
- Augustinus; *Confessiones*; uitgeverij Ambo (Nederlandstalige paperback)
- W. á Brakel; *de Redelijke Godsdienst*; deel 1; De Banier - Utrecht; 13^e druk; 2014
- E. Smilde; *Een eeuw strijd over verbond en doop*; uitgeverij Kok; 1946
- A. Kuyper; *Uit het Woord*; II, Boekencentrum Zoetermeer; april 2015
- A. Kuyper; *dictaten dogmatiek*; 2^e druk; 1910
- Ds. G.H. Kersten; *de Gereformeerde Dogmatiek*; deel 2; de Banier-Utrecht; 1981

- Ds. G.H. Kersten; *Catechismusverklaring*; de Banier; 4^e druk; 1999
- Ds. J.H. Velema; *Kerk tussen klem en knoop*; Chr. Ger. leetuurstichting; 1967
- Ds. P. den Butter e.a.; *Zicht op Israël deel 3*; Boekencentrum Zoetermeer 1983
- Ds. H. van den Belt; *Een eeuwig verbond*; uitgeverij Groen; 1999
- G.P.P. Hogendoorn e.a.; *Tot de voleinding der wereld deel 3*; blz. 101; den Hertog BV; 1994
- Colin Brown (ed.), *New International Dictionary of New Testament Theology*, Paternoster Press Carlisle 1986
- Everett Ferguson, *Baptism in the Early Church, History, Theology, and Liturgy in the First Five Centuries*, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michigan 2009
- Donk van der; e.a. *Praktijkonderzoek in de school*; uitgeverij Coutinho; 2013

Gebruikte internetsites:

- <http://www.ecclesianet.nl/?page=631868>
- [http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse artikelen/Kinderdoop_2.html](http://www.hetgekrookteriet.com/Diverse_artikelen/Kinderdoop_2.html)
- www.dsrkok.nl/website/docs/Woelderink.pdf
- <http://www.digibron.nl/search/detail/012df756ae855d781f57b58f/drieverbondenleer-is-verbondsontzenuwend>
- <https://www.youtube.com/watch?v=B4kR27jX-KQ>

Bijlage 1:

Interview met dhr. Büdgen

Voorzitter van de raad van Bestuur van het Wartburgcollege te Rotterdam. De reden voor dit interview is mijn belangstelling hoe hij als bestuurder aankijkt tegen de doop en hoe en waarom deze gestalte moet krijgen binnen het reformatisch onderwijs.

In een interview (op 27 juni 2015) in het Reformatisch Dagblad over de ontstane commotie rondom het ontslag van een drietal docenten wegens overdoop, gebruikt u in uw verdediging de volgende zinsnede: *“kinderen hun doop leren verstaan, is een uitermate belangrijke kern van ons onderwijs.”*

Waarom is het volgens u van zo’n groot belang om de leerlingen hun doop te leren verstaan?

Door aan kinderen te leren om hun doop te verstaan geven we ze een vast fundament in hun leven: God is de Eerste in hun leven en wil ook de Laatste zijn. Het verbond als grond waarop gedoopt wordt, leert kinderen dat God als Vader hun Schepper en Onderhouder wil zijn, als Zoon hun Verlosser en Leidsman en als Heilige Geest Degene Die toepast wat zij in Christus hebben. Dit vaste fundament is alle eeuwen door belangrijk, maar zeker in deze tijd waarin emotie, subjectivisme, twijfel en veranderlijkheid dominante factoren zijn.

Hoe wordt op dit moment binnen het Wartburg-college hieraan vormgegeven? Gebeurt dit alleen binnen het vak Godsdienst of ook op andere momenten?

Het gebeurt voornamelijk binnen het vak Godsdienst, bij de geloofsleer, bij de behandeling van het OT en het NT als ook bij de behandeling van sekten en stromingen waarbij o.a. de evangelische beweging aan de orde komt. Daarnaast komt het ook van tijd tot tijd in de dagopeningen aan de orde en tijdens themabijeenkomsten.

Zoals u natuurlijk bekend is, zijn er binnen de reformatorische gezindte verschillende visies op de doop. Hierover de volgende vragen:

Vindt u het belangrijk dat een reformatorische school, die de kinderdoop voorstaat, één duidelijk antwoord weet te formuleren, als antwoord tegen allerlei opkomende meningen rondom overdoop en/of volwassendoop?

Dat vind ik zeker belangrijk, waarbij het van wijsheid getuigt om naast een helder en duidelijk algemeen kader over de waarde van de kinderdoop ook te erkennen dat er binnen dat kader ruimte is voor verschillende interpretaties.

Zijn er volgens u mogelijkheden om tot een helder verstaan van de doop te komen, ondanks deze verschillende visies op de doop binnen uw school?

Zie hiervoor mijn antwoord op de vorige vraag. Daaraan wil ik nog het volgende toevoegen. In onze belijdenisgeschriften zijn prachtige lijnen neergezet over de kinderdoop. Die kunnen uitstekend functioneren als dat duidelijk algemeen kader. Dan heb je een heldere lijn over wat ons hierin bindt. Ik erken dat een meer gedetailleerde invulling al gauw leidt tot het innemen van kerkelijke standpunten die een verandering vormen voor eenduidigheid. We moeten daarom de verleiding weerstaan om tot verbijzondering te geraken. Er wordt wel eens gezegd: we moeten hierin vooral de Bijbel zelf laten spreken. Op zichzelf is dat natuurlijk juist, maar dan blijkt al gauw dat de interpretatiediscussie in alle hevigheid losbarst. In dat opzicht is het teruggaan op de belijdenisgeschriften een strategische keus. Aan die compacte inhoud hebben allen zich gebonden.

Hoe zou een reformatorische school binnen z'n eigen organisatie te werk moeten gaan om te komen tot een krachtig belijden van de waarde van de kinderdoop te komen?

Zie mijn antwoord op de vorige vragen.

Welke eventuele moeilijkheden ziet u binnen het reformatorisch onderwijs om het leren verstaan van onze doop binnen de lespraktijk gestalte te geven?

Het is niet altijd eenvoudig om je te beperken tot het eenduidige heldere kader zoals we dat vinden in de belijdenisgeschriften. Toch is dat om meer dan één reden nodig. We zullen bij nadere invulling de docenten beslist niet allemaal op één lijn krijgen, maar ook de leerlingen krijgen te maken met vervreemding als thuis juist in die detaillering andere keuzes gemaakt wordt dan op school.

Dhr. Kees Moerman bepleit in een reactie op het ontslag van deze docenten een acceptatie van christenen die voor de volwassendoop zijn.

In hoeverre is zijn vraag binnen het reformatorisch onderwijs een optie?

Zijn vraag is een eerlijke vraag. In mijn reactie in het RD ga ik er ook op in. Ik erken en praktiseer dat op allerlei terreinen een prima samenwerking met aanhangers van de geloofsdoop mogelijk is. Het onderscheid verbondsdoop geloofsdoop is ook niet beslissend voor de zaligheid. Wel is het een cruciaal punt in de reformatorische theologie die naar zijn aard een verbondstheologie is. En juist omdat het bij scholen om een opvoedingssituatie betreft mag en moet dit punt ook cruciaal zijn, in tegenstelling tot bijv. hulpverlening. Ik noemde in mijn artikel De stichting tot heil des volks en De Hoop.

Denkt u dat op dit punt in de toekomst binnen de reformatorische gezindte een verschuiving zal optreden naar acceptatie?

Die verschuiving is al volop aan het optreden. In zekere zin kan dat ook een onbetaalde rekening zijn van de kerk die de kinderdoop niet in zijn rijkdom hanteerde maar meer als gewoonte.

Hoe moet een reformatorische school omgaan met ouders die kerkelijk over gaan naar de zogenoemde 'refobaptisten gemeenten'?

Wij hebben altijd een kleine groep leerlingen gehad uit de zgn. vrije groepen (Vergadering der gelovigen, baptisten, evangelische gemeenten). Met hen en hun ouders voeren we voor de toelating zgn. identiteitsgesprekken waarbij we duidelijk uitwisselen waar we staan, en wat we van elkaar mogen verwachten. Als dat gesprek goed verloopt, dan volgt toelating. Bij 'grondslagverlating' als de kinderen al op school zitten, moet een zelfde soort gesprek worden gevoerd.

Hoe moeten docenten omgaan met leerlingen die aangeven dat de kinderdoop op grond van de Bijbel in hun ogen on-Bijbels is?

Dit vraagt wijsheid van onze docenten. Aan de ene kant moeten zij duidelijk aangeven wat de schoolvisie is op de kinderdoop, aan de andere kant moeten zij een pedagogische attitude hebben. Dat betekent hier het gesprek respectvol voeren in de wetenschap dat deze kinderen thuis een andere boodschap horen dan op school. Dus duidelijk aan de ene kant en de kinderen in hun waarde laten aan de andere kant.

Hartelijk dank voor uw moeite.

Bijlage 2:

De kinderdoop: beknellend of bevrijdend?!

"Kom niet met je gedoopte voorhoofd op de plaatsen der ijdelheid. Je hebt een teken op je hoofd staan en God zal hier op terugkomen!"

"Jouw doop laat zien dat God, toen jij nog klein was, heeft gezegd: Jij hoort bij Mij, Ik wil jouw Redder zijn!"

Twee uitspraken

Zo maar twee uitspraken over de kinderdoop van predikanten uit reformatorische kerken. Wel met een hele verschillende insteek. Is de kinderdoop nu een zegen of is de kinderdoop alleen maar beknellend? Welke visies leven er binnen de reformatorische gezindte omtrent de kinderdoop?

Elke kerk zijn eigen visie

De visie op de kinderdoop is vaak gekoppeld aan een kerkgenootschap waartoe iemand behoort. In de laatste 150 jaar is er veel strijd geweest over hoe je de kinderdoop nu moet interpreteren? Deze strijd leidde tot nogal eens tot een scheuring.

Want voor wie gelden nu eigenlijk de beloften die in het formulier van kinderdoop staan? Voor ieder gedoopt kind of alleen voor Gods uitverkoren kinderen?

En wat zegt die doop nu eigenlijk? Mag je als kind pleiten op de belofte van de doop en heb je een eigen verantwoordelijkheid of moet je afwachten of je wel bent uitverkoren?

Beknellend

Je zal die jongere maar zijn! Je bent gedoopt als baby, zonder jouw toestemming, en je groeit vervolgens op onder een prediking waarbij je steeds in onzekerheid wordt gelaten of God Zijn beloften naar jou toe wel wil vervullen. Gods beloften gelden immers alleen voor Zijn uitverkorenen. Vervolgens wordt de doop regelmatig als een dreigement gebruikt om niet op 'ijdele plaatsen' te komen omdat God 'eenmaal op je gedoopte voorhoofd zal terugkomen'. Wat heb je aan je doop als je toch niet bent uitverkoren? Alleen een beknellende last die op je schouders drukt?!

Bevrijdend

Je zal die jongere maar zijn! Van jongs af aan leren je ouders je dankbaar en blij te zijn vanwege de rijkdom van de kinderdoop. Ze wijzen je op Gods beloften en je hoort in de prediking steeds over het verlangen van God om de doop, het teken en zegel van Zijn belofte, aan jou te vervullen. Je mag bij Hem horen, God heeft Zijn hand al naar je uitgestoken, Hij wacht nu op een antwoord van jou. Wat een bevrijding?!

Gods Woord geeft het juiste zicht

Bovenstaande laat zien dat de kinderdoop heel verschillend geïnterpreteerd wordt. Om het juiste zicht op de kinderdoop te hebben is het belangrijk om de lijn van Gods verbond in het Oude en Nieuwe Testament te zien. Dat verbond is eeuwig en een verbond van genade. Het verbond van God is in het Nieuwe Testament niet veranderd, het teken wel, want Christus is gekomen en heeft Zichzelf gegeven. Zijn bloed heeft gevloeid tot vergeving van zonden. Johannes 3:16: *'Want also lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn enig geboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder die gelooft niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft'*. De kinderdoop is een onderstreping van deze woorden.

Voor meer info over dit onderwerp: [Eindonderzoek over de kinderdoop definitief.docx](#)

Bijlage 3 : Procesverslag

Initiatiefase: Keuze van het onderwerp

Ik heb voor dit onderwerp gekozen omdat het onderwerp mij intrigeert en ik zelf als collega werkzaam ben binnen het reformatorisch onderwijs. Het onderwerp is hoogst actueel, omdat er momenteel veel discussie gaande is rondom de kinderdoop. De grond waarop men de kinderdoop fundeert, wordt door refobaptisten aan de kaak gesteld. Dat vraagt binnen de reformatorische scholen en gezindte om bezinning en een duidelijk éénduidig standpunt over de kinderdoop. Om duidelijkheid op deze vraag te krijgen was eerst nodig om te onderzoeken welke verschillende doopvisies er nu binnen de reformatorische gezindte te vinden waren en in hoeverre ze van elkaar verschillen.

Praktijkrelevantie

Alhoewel het onderwerp niet zo veel pedagogische en didactische componenten in zich heeft, is mijn opdrachtgever heel blij met de relevantie van dit onderzoek. De aanbevelingen van dit onderzoek zijn voor de opdrachtgever aanleiding om verder na te denken over vervolgstappen. Hiermee is de relevantie voor het onderwijs van dit onderwerp aangetoond.

Definitiefase: Vaststellen van de vraagstelling

Dit proces heeft langer geduurd dan ik van te voren had gedacht. Zo kreeg ik verscheidene keren mijn projectplan terug ter verbetering en begreep ik niet altijd wat de beoordelaar bedoelde met haar feedback. Het maakte mij helder hoe belangrijk het is om heel afgebakend bezig te zijn met een

onderzoek. Zo heb ik ervoor gekozen om niet in te gaan op verschillen tussen kinderdoop en volwassendoop, maar me erop toegelegd om helder te krijgen welke verschillende doopvisies er zijn binnen de reformatorische gezindte. In mijn praktijkonderzoek heb ik willen toetsen in hoeverre de verschillende visies van kerkgenootschappen zichtbaar zijn bij docenten en leerlingen van de verschillende kerkgenootschappen.

In mijn literatuuronderzoek ben ik in eerste instantie veel te diep ingegaan op exegeses van Bijbelgedeelten en allerlei liturgische gebruiken rondom de doop uit de vroege kerk. Grote delen hiervan heb ik in een later tijdstip verwijderd, omdat ze te veel afweken van de vraagstelling. Hoewel dat veel tijd had gekost, leek het me beter om heel dicht bij mijn onderzoeksvraag te blijven. Ik ben tot de conclusie gekomen dat ik de neiging heb om snel uit te wijden over een deelonderwerp.

Ontwerpfase

In deze fase heb ik gekozen voor een groot onderzoek binnen het Gomarus Scholengemeenschap. Ik heb me beperkt tot deze reformatorische school om het onderzoek in de hand te kunnen houden. De conclusies van dit onderzoek zullen grotendeels dus ook van toepassing zijn op de andere middelbare reformatorische scholen. Door veel docenten en leerlingen te enquêteren heb ik naar mijn mening een betrouwbaar onderzoek neergezet, omdat op grootschalige wijze mijn onderzoek heb uitgezet. Ik heb daarnaast gekozen voor een interview met dhr. Büdgen, omdat ik benieuwd was hoe hij als voorzitter van de raad van Bestuur van het Wartburg aankijkt tegen de verschillende visies en hoe hier mee om wordt gegaan.

Realisatiefase:

Het verzamelen van informatie d.m.v. enquêtes ging heel voorspoedig en leverde mij ook een bevestiging op dat dit onderwerp inderdaad erg leeft binnen het Gomarus, maar ook heel gevoelig ligt. Zo werd ik enkele uren na het uitzetten van de enquête al telefonisch gebeld door een lid van de Raad van Bestuur over wie toestemming had gegeven voor dit onderzoek. Men sprak in dit telefoongesprek ook uit dat de visie op de doop een uiterst gevoelig onderwerp is en men liever niet wilde dat ik zou inzoomen op de mening over herdopen bij docenten.

Het onderwerp ligt mede erg gevoelig omdat er ontwikkelingen gaande zijn binnen de reformatorische kerken die ook betrekking hebben op de doopvisie. Zo is mij aangegeven dat het niet ondenkbeeldig is dat in de nabije toekomst een gedeelte van de Gereformeerde Gemeenten zich wil losmaken en aansluiting wil zoeken bij de Hersteld Hervormde Kerk. Niet alle kerkelijke gemeentes kunnen zich helemaal meer vinden in de standpunten van ds. Kersten, oprichter van de Gereformeerde Gemeenten en schrijver van de Gereformeerde Dogmatiek. Juist vanwege zulke meespelende kerkelijke veranderingen is het onderzoek waardevol, omdat het aantoont dat inderdaad niet alle docenten binnen dit kerkgenootschap blijken te kiezen voor de doopvisie van hun kerk. Heel bewust meld ik alleen hier deze informatie, omdat mijn onderzoek binnen het Gomarus openbaar wordt gemaakt en dit procesverslag niet.

Dit is ook de reden om niet al te veel informatie van de interviews met docenten die ik heb afgenomen te vermelden in mijn scriptie. De informatie die ik hieruit kreeg bevestigde de verschillende conclusie van mijn onderzoek.

Eindfase

Het was hard werken om inderdaad op de gestelde tijd mijn onderzoek af te ronden en in te leveren. Met mijn opdrachtgever heb ik inmiddels in achterliggende dagen enkele malen contact gehad over het vervolg. Zo is inmiddels mijn scriptie gelezen en voorzien van feedback door dhr. Benschop,

voorzitter van de sectie godsdienst van het Gomarus. Ook is de scriptie aan directie aangeboden. Er zal op korte termijn overleg zijn tussen de sectie godsdienst en directie over mijn scriptie en aanbevelingen waarbij ik ook wordt uitgenodigd.

Inmiddels heb ik mijn blog geschreven en aangeboden aan de Academie Theologie om te plaatsen.

Ook heb ik alle benodigde formulieren ingeleverd ter beoordeling op It's learning.

Ik hoop dat mijn eindgesprek op tijd kan plaatsvinden zodat ik 1 februari 2016 ook daadwerkelijk ben afgestudeerd.

Leeropbrengst voor mezelf en opdrachtgever

Dit onderzoek heeft mij zelf veel helderheid gegeven over verschillende visies van collega's om mij heen. Door een stevige bestudering van de literatuur kun je bepaalde uitspraken en gedachtes van collega's in gesprekken beter begrijpen. Het maakte mij ook duidelijk dat de waarde van de kinderdoop niet voor iedere collega dezelfde is. Hoewel het gevaar op de loer ligt dat in het gezamenlijk gesprek van docenten of leerlingen over de doop de verschillen worden uitvergroot, heb ik toch gedurende het onderzoek het belang gezien van het komen tot een gezamenlijk onderschreven standpunt om zo inderdaad een eenduidige visie naar andersdenkenden ten toon te spreiden.

Opdrachtgever heeft steeds belang van mijn onderzoek onderstreept en wil ook daadwerkelijk vervolgstappen zetten. Welke dat zullen zijn is niet helder. Wel duidelijk is dat door mijn onderzoek binnen Gomarus openbaar te maken er meer aandacht is over de betekenis van de doop.

Bijlage 4: Feedbackformulier opdrachtgever

Beoordelingsformulier Afstudeerproject (zie It's voor origineel)

Academie Theologie, 2015-2016

Bijlage 3 - Feedbackformulier Afstudeerproject

De opleiding biedt de mogelijkheid om bij de beoordeling van een afstudeerproject feedback in te brengen van andere betrokkenen, die ondersteunend kunnen zijn voor de uiteindelijke beoordeling door de opleiding. De feedback van de opdrachtgever(s) en de afstudeerbegeleider zijn verplicht voor het kunnen maken van een eindbeoordeling. De student kan hiernaast nog anderen uit projectomgeving vragen om een feedback.

De beoordeling door de opleiding wordt gelet op acht criteria waarin het HBO niveau wordt getoetst. Daarbij wordt gelet op een achttal aspecten: kennis en inzicht en de toepassing ervan, het niveau van argumenteren, kwaliteit van de oordeelsvorming (gegevens verzamelen, interpreteren, concluderen), de communicatie en het vermogen tot leren/reflecteren. Zie de bijlage voor de specificatie hiervan.

Naam feedbackgever: Jaap Benschop

Functie: Voorzitter sectie Godsdienst op Gomar

Datum: 05-01-2015

Handtekening: JF Benschop

A. Mate waarin kandidaat Kennis en Inzicht gebruikt bij het maken van keuzen	
Toelichting ¹ Het onderwerp is actueel en er zijn vragen over. Er worden ook internationale bronnen gebruikt in het onderzoek.	Zwak - voldoende - <u>goed</u>
B. Het proces van onderzoek (argumenteren, gegevens verzamelen, interpreteren, concluderen)	
Toelichting De verzamelde gegevens zijn echter wel heel valide. De conclusie ook.	Zwak - <u>voldoende</u> - goed
C. Relevantie voor het beroep	
Toelichting Dit onderwerp is heel praktisch. Hier kunnen we als sectie goed mee uit de voeten. Bij veel onderzoeken is dat anders.	Zwak - voldoende - <u>goed</u>
D. Leren en reflecteren	
Toelichting Het is prima op tijd. Regelmatig hadden we overleg en kregen we inzicht. Dan was er altijd een reflectie op eigen onderzoek.	Zwak - voldoende - <u>goed</u>

Bijlage: toelichting bij feedbackcategorieën

Kennis en inzicht ('kennis van zaken')

¹ Beschrijving op welke grond waarvan u tot uw oordeel bent gekomen. Waar hebt u dit vooral in 'gezien' (relevantie, complexiteit en diepgang bij activiteiten en gemaakte 'producten').

Bijlage 5: Beoordeling Afstudeer begeleider:

Naam student:	Hans Wiersma
Studentnummer:	
Titel project:	De doop beknelling of bevrijding?!
Feedbackgevers:	
1. Opdrachtgever:	Gomarus Scholengemeenschap
2. Begeleider:	Pieter A. Siebesma
3. Evt. medestudenten:	
4. Evt. overige personen:	

Voorwaardelijke eisen

Het afstudeerportfolio voldoet aan de voorwaardelijke eisen voor beoordeling:
 - maximale omvang - professioneel taalgebruik – APA-proof - volledigheid

Ja	Indien nee: geen beoordeling Toelichting:
-----------	--

Aanwijzingen voor het invullen van het formulier

1. Cijfer: Het formulier bevat acht criteria die met een heel cijfer (1-10) beoordeeld worden. Bij elk criterium worden indicatoren aangereikt voor de beoordeling.
2. Betekenis van de cijfers: 4 of lager is: “zeer onvoldoende”; 5 staat voor “onvoldoende”; 6 staat voor “voldoende”; 7 staat voor “ruim voldoende”; 8 staat voor “goed”; 9 staat voor “zeer goed”; 10 staat voor “uitmuntend”.
3. Toelichting: In de toelichting op het cijfer per criterium wordt concreet aangegeven wáár in het werkstuk/project/presentatie/gesprek de toegekende kwaliteit werd herkend. De rubrics willen hiervoor *helpend* zijn.
4. Eindbeoordeling moet minimaal 6.0 zijn. Voor een voldoende eindbeoordeling moeten tevens *elke* categorie minimaal een voldoende (6) scoren.

De *docent-begeleider* geeft in de eindfase of na afronding feedback over het proces en product van de student met dit formulier, echter zonder cijfers toe te kennen.

1. Kennis en inzicht

- De student toont kennis en inzicht op het niveau van nationaal en internationaal geaccepteerde handboeken en tijdschriften op zijn vakgebied.
- De student toont kennis en inzicht in de recente ontwikkelingen binnen het vakgebied (“state-of-the-art”).
- Bronnen worden zorgvuldig verantwoord, met gebruikmaking van APA.

<i>Mist essentiële invalshoeken van het vakgebied</i>	<i>Toont kennis van de enkele belangrijke theorieën op het vakgebied</i>	<i>Toont kennis en inzicht in de belangrijkste theorieën op het vakgebied</i>	<i>Toont grote specialistische deskundigheid op het vakgebied</i>
< 6	6	7-8	9-10
(onvoldoende)	(voldoende)	(ruim voldoende – goed)	(zeer goed – uitstekend)
Toelichting Goed: In hoofdstuk 2 citeert de student de meest recente literatuur. Wat de praktijk betreft: er is voor zover bekend geen wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de doop op reformatische scholen. Daarom heeft de student baanbekend werk verricht, maar kon zich niet baseren op andere studies.			Cijfer

2. Toepassen kennis en inzicht

- De student maakt gebruik van actuele en zover relevant internationale kennis en inzicht bij de uitwerking van en het vinden van een antwoord op een beroepsrelevante vraagstelling.
- De student verwerkt ook relevante theologische kennis en inzichten in de beantwoording van de vraagstelling.

<i>Past essentiële invalshoeken van het vakgebied niet toe</i>	<i>Past kennis van enkele belangrijke theorieën op het vakgebied toe</i>	<i>In de toepassing blijkt beheersing van het vakgebied</i>	<i>In de toepassing blijkt grote specialistische deskundigheid op het vakgebied</i>
< 6	6	7-8	9-10
(onvoldoende)	(voldoende)	(ruim voldoende – goed)	(zeer goed – uitmuntend)

Toelichting

Goed: zie onder 1. Met name het hfdst 2 is van hoge kwaliteit. Mij viel het op, dat de verschillen tussen de diverse doopvisies fundamenteel zijn, maar op een refo-school niet worden benoemd, maar vanwege de kerkelijke verdeeldheid eerder worden gemedend. Dat was voor mij een nieuw inzicht en verder onderzoek waard.

Cijfer

3. Argumenteren

- De student hanteert in zijn teksten een logisch-argumentatieve opbouw.
- De student verkent meerdere alternatieven.
- De student onderbouwt zijn stellingnames en keuzes op een zorgvuldige manier.

<i>Inconsistente argumentatie en/of ontbreken afweging alternatieven</i>	<i>Consistente argumentatie en afweging van alternatieven</i>	<i>Consistente argumentatie op basis van zorgvuldige analyse van alternatieven in theorie en praktijk</i>	<i>Komt tot vernieuwende inzichten op basis van diepgravende analyse en interpretatie van alternatieven in theorie en praktijk</i>
< 6	6	7-8	9-10
(onvoldoende)	(voldoende)	(ruim voldoende – goed)	(zeer goed – uitmuntend)

Toelichting

Goed : de student verantwoordt de keuzes die hij maakt voor zijn onderzoek op logische wijze.

Cijfer

4. Verzamelen van gegevens

- De student verzamelt doelgericht en systematisch gegevens over een beroepsgerelateerd vraagstuk. - De student maakt gebruik van adequate en actuele onderzoeksmethodieken. - De verzamelde gegevens zijn valide, betrouwbaar en relevant voor het vraagstuk.			
<i>Verzameling van gegevens is onbetrouwbaar, onvolledig of niet valide</i> < 6 (onvoldoende)	<i>Verzameling van gegevens is op hoofdlijnen valide en betrouwbaar en relevant.</i> 6 (voldoende)	<i>Verzameling van gegevens is valide en betrouwbaar en geeft een compleet beeld van de praktijksituatie</i> 7-8 (ruim voldoende – goed)	<i>Verzameling van gegevens is methodisch zeer grondig en toont diepgaand inzicht in de praktijksituatie</i> 9-10 (zeer goed – uitmuntend)
Toelichting Goed : Het is jammer dat de diepte interviews met docenten niet zijn gelukt, dit is echter niet te wijten aan de student, maar laat zien hoe gevoelig dit onderwerp ligt, niet alleen binnen het reformatische onderwijs, maar ook tussen de verschillende kerkgenootschappen onderling, maar ook daarbinnen. Een strijdpunt, dat geleid heeft tot kerkscheuringen in het verleden, maar ook nu nog kan plaatsvinden.			Cijfer

5. Interpreteren

- De student verzorgt een adequate analyse en interpretatie en uitleg van de verzamelde gegevens			
<i>Inconsistente analyse en/of interpretatie</i> < 6 (onvoldoende)	<i>Op hoofdlijnen consistente analyse en interpretatie</i> 6 (voldoende)	<i>Genuanceerde en consistente interpretatie op basis van zorgvuldige analyse theorie en praktijk</i> 7-8 (ruim voldoende – goed)	<i>Komt tot vernieuwend inzicht op basis van zorgvuldige analyse en interpretatie van theorie en praktijk</i> 9-10 (zeer goed – uitmuntend)
Toelichting Goed: zie onder 4. De interpretatie roept vragen op, waarop het niet altijd mogelijk is een antwoord te geven. Dit is iets voor een volgend onderzoek.			Cijfer

6. Concluderen

- De student komt tot een eindoordeel dat:
 - o gebaseerd is op inzichten uit (internationale) vakliteratuur;
 - o rekening houdt met relevante maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische overwegingen.
- De student komt tot een adequate onderbouwde visie op het betreffende vraagstuk in de beroepspraktijk.
- De student geeft een overzicht van de (mogelijke) betekenis en relevantie van gepresenteerde visie en komt met realistische aanbevelingen

<i>Inconsistente en ongenueanceerde conclusies en/of aanbevelingen</i>	<i>Consistente en genuanceerde conclusies en/of aanbevelingen</i>	<i>Consistente en genuanceerde conclusies en/of aanbevelingen op basis van zorgvuldige analyse en onderbouwing</i>	<i>Komt tot vernieuwende conclusies en/of aanbevelingen op basis van zorgvuldige en originele analyse en onderbouwing</i>
< 6 (onvoldoende)	6 (voldoende)	7-8 (ruim voldoende – goed)	9-10 (zeer goed – uitmuntend)
Toelichting Goed, zie ook hierboven.			Cijfer

7. Communiceren

- De student draagt de uitkomst van zijn project op adequate wijze over binnen de context van de opdrachtgever
- De student communiceert over de uitkomsten van zijn onderzoek in een voor het werkveld relevante context (van specialisten of niet-specialisten)
- Voldoet aan eisen van professioneel taalgebruik

<i>Onduidelijke communicatie en/of presentatie van eigen standpunt en bevindingen</i>	<i>Duidelijke communicatie en presentatie van eigen standpunt en bevindingen</i>	<i>Duidelijke, op doelgroep afgestemde communicatie en communicatie over eigen standpunt en bevindingen</i>	<i>Overtuigende, inspirerende en activerende communicatie en presentatie van eigen standpunt en bevindingen</i>
< 6 (onvoldoende)	6 (voldoende)	7-8 (ruim voldoende – goed)	9-10 (zeer goed – uitmuntend)
Toelichting Goed: De student communiceert goed. Ik heb het contact met hem als zeer plezierig ervaren.			Cijfer

8. Leren en reflecteren

– De student is in staat het afstudeerproject zelfstandig, succesvol en op tijd af te ronden. – De student is in staat te reflecteren op de gang van het project en de eigen rol daarin.			
<i>Niet zelfsturend en te afhankelijk van begeleiding</i> < 6 (onvoldoende)	<i>Zelfsturend en daarbij gebruik makend van begeleiding</i> 6 (voldoende)	<i>Zelfstandig en zelfkritisch gebruik makend van begeleiding</i> 7-8 (ruim voldoende – goed)	<i>Zeer zelfstandig en lerend in reflectie en interactie met begeleider en opdrachtgever</i> 9-10 (zeer goed – uitmuntend)
Toelichting Goed: we hebben veel met elkaar gesproken (persoonlijk en via de telefoon) en dat was prima.			Cijfer

Conclusie van de begeider^e Voldoende		Datum 2 ^e beoordeling:	
---	--	-----------------------------------	--

Eindbeoordeling in cijfer (1 decimaal)			
Handtekening Beoordelaar	Naam beoordelaar	datum	
Pieter A. Siebesma		5 jan 2016	

Bijlage 6: Zelfevaluatie Afstudeerproject GL

Aanwijzingen voor het invullen van het formulier

Cijfer: Het formulier bevat acht categorieën die met een heel cijfer (1-10) beoordeeld worden. Betekenis van de cijfers:

4 of lager is: “zeer onvoldoende”

5 staat voor “onvoldoende”

6 staat voor “voldoende”

7 staat voor “ruim voldoende”

8 staat voor “goed”

9 staat voor “zeer goed”

10 staat voor “uitmuntend”

Toelichting: In de toelichting op het cijfer per categorie wordt aangegeven wáár in het werkstuk/project/presentatie/gesprek de toegekende kwaliteit werd herkend. Liefst zo concreet mogelijk.

Eindbeoordeling minimaal 6.0. Voor een voldoende eindbeoordeling moeten tevens alle categorieën minimaal voldoende (6) scoren.

Gewicht: De student kan (eventueel in overleg met de afstudeerbegeleider) twee beoordelingscriteria voorstellen die een extra gewicht krijgen in de eindbeoordeling (tellen dubbel)

Naam student:	Hans Wiersma
Studentnummer:	120688
Titel project:	De Doop: beknellend of bevrijdend?!

Voorwaardelijke eisen

Het afstudeerportfolio voldoet aan de voorwaardelijke eisen voor beoordeling:

- maximale omvang - professioneel taalgebruik - volledigheid

Ja	Toelichting: Ik heb gelet op professioneel taalgebruik en mijn werk ook door een Neerlandicus laten overlezen.
----	--

1. Kennis en inzicht

- De student toont kennis en inzicht op het niveau van nationaal en internationaal geaccepteerde handboeken en tijdschriften op zijn vakgebied.
- De student toont kennis en inzicht in de recente ontwikkelingen binnen het vakgebied (“state-of-the-art”).

Toelichting¹⁸

De meeste boeken zijn Nederlandstalig omdat het een onderzoek betreft over een typisch Nederlands vraagstuk. Toch heb ik wel gebruik gemaakt van een zeer recent uitgekomen Engelstalige bron die momenteel leidend over dit onderwerp. Er is over dit onderwerp nog geen onderzoek gedaan voor zover ik heb kunnen natrekken. Heb gemerkt dat het onderwerp uiterst gevoelig ligt en het heel verstandig was om eerst gedegen studie te hebben gemaakt van de verschillende visies. Ik hoop echt dat een vervolgonderzoek plaats vindt door evt. een andere CHE student.

Cijfer:
8

Gewicht²¹

2. Toepassen kennis en inzicht

- De student maakt gebruik van actuele (internationale) kennis en inzicht bij de uitwerking van een beroepsrelevante vraagstelling. - De student gebruikt actuele (internationale) kennis en inzicht bij het vinden van adequate antwoorden op de vraagstelling.		
Toelichting Vanuit studie werd de gevoeligheid van het onderwerp steeds duidelijker. De visie op de doop raakt de kern van het geloof. Ik heb bewust gekozen om actuele literatuur te gebruiken. De dogmatiek van Kersten is nog steeds leidend binnen de Gereformeerde Gemeenten. De visie van ds. den Butter vertolkt het beste hoe er in de rechterflank van de Christelijke Gereformeerde Kerk wordt gedacht. Met deze kennis heb ik mijn vragen voor mijn interview opgesteld. Ik wilde aansluiten bij de meest actuele visies binnen kerkgenootschappen en bekijken of je deze dan ook terug zag binnen de reformatorische scholen. Je bemerkt dat het onderwerp 'doop' wordt vermeden binnen de schoolse setting omdat ze elkaar veel te hard nodig hebben om toch een reformatorische school te zijn.	Cijfer: 8	Gewicht 2
3. Argumenteren		
- De student hanteert in zijn teksten een logisch-argumentatieve opbouw. - De student verkent meerdere alternatieven. - De student onderbouwt zijn stellingnames en keuzes op een zorgvuldige manier.		
Toelichting Ik heb mijn scriptie opgebouwd volgens de 'ui van Korthagen'. Vanuit breed perspectief naar de kern. Dit heb ik zowel in mijn literatuurstudie gedaan als ook in mijn praktisch onderzoek. In mijn stellingname heb ik me vooral toegelegd op een objectieve stellingname die vooral door de gegevens wordt aangetoond, zonder hierin te veel mijn eigen subjectieve mening in mee te laten spelen.,	Cijfer : 8	Gewicht 2
4. Verzamelen van gegevens		
- De student verzamelt doelgericht en systematisch gegevens, gerelateerd aan een beroep gerelateerd vraagstuk. - De student maakt gebruik van adequate en actuele onderzoeksmethodieken. - De verzamelde gegevens zijn valide, betrouwbaar en relevant voor het vraagstuk.		
Toelichting Ik heb gekozen voor enquêtes omdat ik graag een goed totaalbeeld wilde krijgen of de verschillende visies inderdaad terug te herleiden zijn. Zo heb ik doelgericht een behoorlijke brok aan informatie verzamelt. Binnen Gomarus worden zelden zulke grote onderzoeken gedaan. Omdat ik een groot gedeelte van de bovenbouw heb geënuquêteerd zijn mijn uitkomsten betrouwbaar te noemen. Ik had nog wel wat meer één op één verder door vragen aan leerlingen en docenten. Toch durven de laatste groep nauwelijks open te zijn. Zeker als het standpunt afwijkt van de school en dit onderzoek aan directie wordt gepresenteerd.	Cijfer : 7	Gewicht
5. Interpreten		

- De student verzorgt een adequate analyse en interpretatie en uitleg van de verzamelde gegevens		
Toelichting Ik heb getracht om zo objectief mogelijk een adequate analyse te geven en de gegevens te interpreteren. Vind zelf dat ik daar wel in geslaagd bent, omdat ik uitkomsten van verschillende vragen ook met elkaar heb vergeleken, waardoor je tot betere interpretaties komt. Sommige uitslagen leverden ook weer nieuwe vragen op. Helaas heb ik me moeten beperken tot een eerste aanzet.	Cijfer 8	Gewicht
6. Concluderen		
- De student komt tot een eindoordeel dat: - gebaseerd is op inzichten uit (internationale) vakliteratuur; - rekening houdt met relevante maatschappelijke, wetenschappelijke en ethische overwegingen. - De student komt tot een adequate onderbouwde visie op het betreffende vraagstuk in de beroepspraktijk. - De student geeft een overzicht van de (mogelijke) betekenis en relevantie van gepresenteerde visie en komt met realistische aanbevelingen		
Toelichting Vanuit de literatuur heb ik eerst onderzocht hoe de verschillende visies op dit onderwerp zijn ontstaan, om zo helder te krijgen waar de gevoeligheid van dit onderwerp ligt. Ik ben er in geslaagd om duidelijk te maken waarom juist de visie op de doop zo veel emoties oproept. Mijn aanbevelingen zijn realistisch en uitvoerbaar en ook door mijn opdrachtgever heel goed ontvangen. Er wordt inderdaad in de nabije toekomst een vervolg aan gegeven door de school.	Cijfer	Gewicht
7. Communiseren		
- De student doet helder en begrijpelijk verslag van zijn bevindingen voor een forum van vakgenoten (specialisten of niet-specialisten)		
Toelichting Ik heb steeds helder gecommuniceerd met mijn opdrachtgever: het Gomarusscholengemeenschap. Verschillende malen heb ik de sectievoorzitter mee laten lezen en zijn opmerkingen meegenomen. Veelvuldig en op een zeer prettige wijze heb ik overleg gehad met mijn praktijkbegeleider van de CHE. Hij heeft veel werk gestopt in het nakijken van proefversies en samen hebben we gezocht naar de kern van mijn vraagstuk. Daarnaast heb ik contacten gelegd met mijn eigen predikant, die ook heeft meegedacht in de literatuurlijst. Ik heb mijn scriptie en bevindingen niet op een forum gedeeld, omdat mijn opdrachtgever dat niet op prijs stelt. Het is een gevoelig onderwerp binnen reformatorisch Nederland. Zodoende is ook afgesproken om bevindingen vanuit mijn onderzoek niet met buitenstaanders te delen zonder toestemming.	Cijfer : 7	Gewicht
8. Leren en reflecteren		

- De student is in staat het afstudeerproject zelfstandig, succesvol en op tijd af te ronden. - De student is in staat te reflecteren op de gang van het project en de eigen rol daarin.		
Toelichting Hoewel het een hele klus was, heb ik me strak aan de planning gehouden en is het mij gelukt om deze ook te behalen. Ik ben veel dank verschuldigd aan mijn begeleider die veel opbouwende punten van feedback tussentijds heeft aan gedragen. Heeft me wel meer tijd gekost dan gedacht. De praktische kant van het onderzoek heeft me ook echt aangesproken, omdat ik de opdrachtgever heel concreet onderzoeksmateriaal in handen heb gegeven, waar ze zeker wat mee kunnen.	Cijfer: 8	Gewicht
Eindbeoordeling zelfevaluatie in cijfer		7,8
Handtekening student Student datum 06-01-2016		

Bijlage 7: Checklist

		Aanwezig
Inhoud eindverslag		
•	Inleiding / aanleiding	👍
•	Probleemstelling / doelstelling	👍

• Vooronderzoek (<i>Verslag van oriënterend literatuuronderzoek met daaraan verbonden conclusies voor de precieze vraagstelling</i>)	👍
• Precieze vraagstelling	👍
• Verantwoording van de gekozen onderzoeksmethode	👍
• Resultaten van het verrichte onderzoek (<i>Resultaten op hoofdlijnen, details in de bijlagen</i>)	
• Goed onderbouwde conclusies	👍
• Discussie van de resultaten	👍
• Aanbevelingen voor opdrachtgever	👍
• Samenvatting (max 500 woorden)	👍
• Volledige literatuurlijst	👍
Bijlagen eindverslag:	
• Artikel voor in een vakblad of Blog voor op de website van de Academie voor Theologie	👍
• Eventuele onderzoeksverslagbijlagen	👍
• Korte persoonlijke terugblik (<i>terugblik en reflectie op verloop van het project, de belangrijkste knelpunten en gemaakte keuzen en reflectie hierop; de leeropbrengst van het project voor jezelf en voor de opdrachtgever</i>)	👍
• Verantwoording van de bijdragen van elke deelnemende student (<i>Indien project van meer studenten een expliciete verantwoording van de bijdragen van elke deelnemer, waarin nauwkeurig wordt aangetoond hoe elke student bewijst individueel aan de beoordelingscriteria te voldoen</i>)	
• Ingevuld feedbackformulier opdrachtgever	👍
• Ingevuld feedbackformulier afstudeerbegeleider	👍
• Ingevuld zelfevaluatieformulier student	👍
• Deze checklist ingevuld.	👍